

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Raimonda Gečienė

**SOCIOKULTŪRINĖS MENINĖS RAIŠKOS TOBULINIMAS UGDANT
BŪSIMUS MOKYTOJUS**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas -
Prof. dr. Jonas Kievišas*

2008

TURINYS

Santrauka	3
Įvadas	4
1. ASMENS RAIŠKOS SKATINIMO APLINKYBĖS MENINIO UGDYMO PROCESĖ: TEORINĖS PRIELAIIDOS	7
1.1 Asmens raiška kaip vidinio pasaulio sklaidos būdas	7
1.2. Meninės veiklos ir meninio ugdymo bruožai	10
2. SOCIOKULTŪRINĖS RAIŠKOS REIKŠMĖ BŪSIMŲ MOKYTOJŲ PROFESINIAM TOBULĖJIMUI	13
2.1 Sociokultūrinė raiška mokytojų rengimo sistemoje.....	14
2.1.1 Pagrindinė ugdymo sistemos funkcionavimo sąlyga – kompetentingi pedagogai.....	17
2.1.2 Būsimojo mokytojo kompetencijų struktūra	19
2.2 Būsimojo mokytojo sociokultūrinė raiška ir kompetencijų sąsajos.....	25
2.3 Meno kolektyvas – būsimų mokytojų sociokultūrinės raiškos tobulinimo forma.....	26
2.4 Meno kolektyvo vadovo asmens savybės sėkmingai profesinei veiklai.....	29
3. SOCIOKULTŪRINĖS MENINĖS RAIŠKOS VAIDMUO BŪSIMŲ MOKYTOJŲ IR MENO MOKYTOJŲ PROFESINIAM TOBULĖJIMUI (PRAKTIKOS TYRIMAS)	36
3.1 Tyrimo metodika ir organizavimo eiga.....	36
3.2 Tyrimo imties charakteristika (studentai ir mokytojai)	37
3.3 Tyrimo rezultatai ir jų analizė.....	43
3.3.1 Būrelio lankymas mokykloje ir poreikis lankyti meno kolektyvą universitete.....	43
3.3.2 Studentų ir meno mokytojų aktyvumas visuomenėje	46
3.3.3 Studentų ir mokytojų meninės kultūros veiksniai	49
3.3.4 Studentų ir meno mokytojų motyvai pasirinkti ir lankyti meno kolektyvą.....	51
3.3.5 Saviraiškos poreikių tenkinimo meno kolektyve galimybės.....	57
Išvados	65
Literatūra	66
Summary	70
PRIEDAI	71

Santrauka

Darbe atlikta teorinė sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo galimybės ugdant būsimus mokytojus analizė. Skatinant moksleivių raišką ir sociokultūrinės raiškos plėtrą, svarbu juos išmokyti kurti supančios aplinkos kultūrą, o ne tik ja remtis, būti jos vartotojais. Tai labai svarbi asmenybės nuostata. To siekiama remiantis moksleivių socialine kultūrine raiška. Ši aplinkybė verčia išskirti sociokultūrinę raišką kaip aktualią moksleivių ugdymo ir mokytojo rengimo problemą.

Anketinės apklausos metu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas atskleisti sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo galimybes ugdant būsimus mokytojus. Tyrimo objektas: būsimų mokytojų sociokultūrinė meninė raiška.

Tyrimo dalyvavo 183 Šiaulių universiteto studentų ir 60 Šiaulių miesto meno mokytojų, parinkti atsitiktinės atrankos būdu.

Empirinėje dalyje nagrinėjami sociokultūrinės meninės raiškos vaidmuo būsimų mokytojų ir meno mokytojų profesiniam tobulėjimui.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

1. Studentai, lankę mokykloje būrelius, jiems taip pat yra poreikis lankyti meno kolektyvą ir universitete. Tie studentai, kurie lanko meno kolektyvus, turi reikšmės jų aktyvumui visuomeniniuose renginiuose, spektaklių ar koncertų lankymui.
2. Tiek apklaustieji studentai, tiek ir meno mokytojai lanko meno kolektyvus, norėdami patenkinti pomėgius, poreikius, o lankyti pasirinktą kolektyvą nusprendžia dažniausiai patys, tai rodo, jog ši meninės saviraiškos rūšis yra labai svarbi ir aktuali asmeniškai.
3. Sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo rengiant mokytojus tyrimas parodė, kad šią problemą svarbu nagrinėti vertinant individualias savybes, būsimas darbo aplinkos sąlygas, ugdymo kultūros vienovę ir kitais aspektais. Todėl galima teigti, kad tolesni problemos tyrimai yra perspektyvūs.

Esminiai žodžiai: meninė raiška, sociokultūrinė raiška, mokytojų rengimas, meno kolektyvas.

Ivadas

Temos **aktualumas**. Individo aktyvumas, kūrybiškumas, apskritai raiška yra svarbus ir asmenybės, ir demokratinės visuomenės raidos veiksnys (Barkauskaitė, 2001; Gaižutis, 1998; Greimas, 1991 ir kt.). Raiškos kokybė bei jos tobulinimas yra ne tik asmeninė, bet ir socialinė, taigi ir pedagoginė problema. Ši raiškos samprata bei požiūris į jos plėtrą pabrėžiamas Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992).

Psichologinėje literatūroje nagrinėjama saviraiška kaip asmens poreikis (Maslow, 1954). Tai svarbi žmogaus ypatybė, nes "saviraiška - asmenybės prigimties ir patirties realizavimas veikloje ir elgesyje" (Jovaiša, 1993, p.256). Tačiau individualybė gali atsiskleisti tik per laisvą saviraišką.

Pedagoginiame procese akcentuojama ne tik individuali saviraiška, bet ir grupinė raiška. Jos kontekste kinta ir asmens saviraiška. Todėl išskiriama "meninė raiška", "socialinė kultūrinė raiška" (Bendrosios programos, 2002). Remiantis šiuo požiūriu raišką aktualu vertinti kaip pedagoginę problemą (Kievišas, Rinkevičius, Kisielytė - Sadauskienė). Tokiu atveju pedagoginiame procese ir išryškėja asmens raiškos sistemos realizavimo bei tos sistemos tobulinimo uždaviniai.

Žmogaus sklaida tautos kultūroje - natūralus, sociokultūrinis požiūriu orientuotas asmenybės brandos procesas. Jame žmogus ne tik susipažįsta su kultūros vertybėmis, bet ir išmoksta jas vertinti, remiantis jomis veikti. Tai nepertraukiamas šių vertybių asmeninio įprasminimo ir socialinio reikšmingumo atnaujinimo procesas.

Bendra strateginė švietimo pertvarkos kryptis - visuminis būsimąjo pedagogo ugdymas, o ne tik jo profesinės veiklos ar technologijos tobulinimas. Pedagogų rengimas grindžiamas universalumo principais, todėl reikšmingu tampa sociokultūrinis mokytojo integralumas, jo socialinė kompetencija, jo parengtis tobulai atlikti savo socialinius vaidmenis (Jackūnas, 1993). Tai akcentuojama ir valstybės švietimo dokumentuose "Lietuvos švietimo ir atsinaujinimo tikslai gali būti sėkmingai įgyvendinami tiksliai parengus pedagogus, gebančius kuo geriau išplėtoti ugdytinio prigimtines, fizines ir dvasines galias, sudaryti sąlygas laisvai skleisti individualybei ir tobulėti asmenybei" (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Visa tai rodo, kad „Ugdymo specialistai turi būti parengti taip, kad galėtų tarnauti žmogaus prigimties sklaidai ir jo veiklos kompetencijos brandai“ (Jovaiša, 2001, p.100).

Mokytojui svarbu įgyti profesinę kompetenciją – asmenybės ugdymo sampratą bei patirtį (Bitinas, Jovaiša, Katininė, Jucevičienė, Pukelis, Laužackas ir kt.). Tačiau įgyti šios patirties akademinų dalykų studijų metu yra sunku, nes daug laiko skiriama žinioms ir mažai – dvasinėms

vertybėms, ugdymo bei saviugdų praktikai (Kievišas, Jakštonienė, Bagdonienė, 2001). Vadinasi, „mokytojų rengimą papildant neakademinėmis (papildomo ugdymo) studijų formomis, tarp jų ir meno (mėgėjų) kolektyvais, galima siekti aukštesnių profesinio rengimo, ypač profesinės kompetencijos plėtros, tikslų“ (Kievišas, Kisielytė – Sadauskienė, 2002, p.73).

Svarbiausias meninio ugdymo tikslas – asmens bendroji meninė ir estetišką kompetencija, sudarant sąlygas moksleiviui prasmingai reikštis, realizuoti savo kūrybinius polinkius, suvokto turtingą praeities ir dabarties meninės ir estetiškos raiškos pasaulį, savarankiškai, aktyviai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės ir kultūros gyvenime. Plėtojant bendrąją meninę ir estetišką kompetenciją skatinama ir padedama meninius bei estetiškus gebėjimus, žinias, nuostatas pritaikyti vietos bendruomenės socialiniame ir kultūriniame gyvenime (organizuoti renginius, rengti parodas, spektaklių ir koncertų ištraukas, pristatyti įvairius kūrybinius projektus ir pan) (Bendrosios programos, 2002). Taigi raiška yra šiuolaikinio ugdymo bruožas.

Socialinė integracija – veiksmai, kuriais gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti visuomenės gyvenime (Dundulienė, 1991). Tokioje asmenybės brandos sistemoje svarbią vietą užima sociokultūrinis gyvenimas.

Sociokultūrinis ugdymas – visuomeniškas, kultūrinis auklėjimas, mokymas. Sociokultūrinis – tai terminas nusakantis visuomenės ir kultūros sistemiškumą (Edwards, 2001).

Pavyzdžiui, viena papildomų ugdymo formų pavyzdžių yra studentų meno kolektyvas. Jame yra sudaromos sąlygos ugdyti studento kultūrą, įgyti sociokultūrinės raiškos ir kompetencijos sampratą. Be to, šiame procese įgyjamos bendradarbiavimui reikalingos asmenybės savybės, įtvirtinamos atitinkamos nuostatos – visa tai svabi mokytojų ugdymo sfera (Aramavičiūtė, 1998; Barkauskaitė, 2001; Bitinas, 2000; Gaižutis, 1998; Jovaiša, 2001 ir kt).

Taip atsiskleidžia saviti mokytojų profesinio rengimo, o ne tik meninio ugdymo uždaviniai. Todėl sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimas ugdant būsimus mokytojus yra aktuali pedagoginė **problema**.

Tyrimo tikslas: atskleisti sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo galimybes ugdant būsimus mokytojus.

Tyrimo objektas: būsimų mokytojų sociokultūrinė meninė raiška.

Uždaviniai:

1. Atskleisti asmens raiškos skatinimo aplinkybes meninio ugdymo procese teorines prielaidas;
2. Išanalizuoti būsimą mokytojo profesinio tobulėjimo sociokultūrinės meninės raiškos pagrindu reikšmę;

3. Išnagrinėti meno vadovo būtinas asmens savybes, kurios skatintų sėkmingą profesinę veiklą.
4. Ištirti būsimų mokytojų sociokultūrinės meninės raiškos galimybes universiteto edukacinėje sistemoje;
5. Ištirti meno mokytojų ir būsimų mokytojų profesinio tobulėjimo sociokultūrinės meninės raiškos pagrindu meno kolektyve galimybes.

Tyrimo metodologija ir metodai. Remtasi Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) akcentuojamais humanistinės pedagogikos principais, skatinančiais ugdymo proceso centre esančios asmenybės bei jos kultūros formavimąsi, taip pat remtasi bendrosios programos reikalavimais meniniam ugdymui (2002). Darbe remtasi žinomų pedagogų darbais, atliktais tyrimais: asmens socializacija, kaip asmens brandos veiksnys, meninis ugdymas švietimo sistemoje, muzikinė raiška (Kievišas, 1997; 2007), būsimųjų mokytojų sociokultūrinės raiškos prielaidos meno kolektyve (Kisielytė – Sadauskienė, 2003), apie būtinybę meno studijas grįsti asmens kultūros ugdymo ir profesinio rengimo vienoje (Kievišas, Kisielytė - Sadauskienė, Gaučaitė, 2003; Kievišas, Jasiukonytė, 2003) ir kt.

Metodologinis pagrindas konstruktyvizmas (Juodaitytė, Novak).

Darbe naudotasi šiais tyrimo metodais: teorinė analizė, studentų ir mokytojų anketinė apklausa, statistinė anketavimo duomenų analizė. Statistinė duomenų analizė atlikta kompiuterine programa SPSS (*Statistical Package for Sciences*). Darbe pateiktiems paveikslams sudaryti naudota *Windows Microsoft Exel* programa.

Tyrimas atliktas 2008m. Kovo - balandžio mėnesiais su Šiaulių universiteto papildomo ugdymo ir etikos, meninio ugdymo ir tikybos, edukologijos, ikimokyklinio ugdymo pedagogikos ir priešmokyklinio ugdymo, ikimokyklinio ugdymo pedagogikos ir muzikos, pradinio ugdymo pedagogikos ir ikimokyklinio ugdymo specialybių (1-4 kursų) studentais. Taip pat apklausti būsimi muzikos specialistai, dailės specialybių studentai, kurie mokosi ŠU menų fakultete. Apklausti Šiaulių miesto mokyklų meno (muzikos, dailės, choreografijos, teatro) mokytojai.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas trys skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (72), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 16 lentelių, 21 paveikslų. Prieduose pateikiamos anketos studentams ir mokytojams pavyzdžiai, koreliacijos lapai. Darbo apimtis 70 psl.

1. ASMENS RAIŠKOS SKATINIMO APLINKYBĖS MENINIO UGDYMO PROCESĖ: TEORINĖS PRIELAIIDOS

1.1 Asmens raiška kaip vidinio pasaulio sklaidos būdas

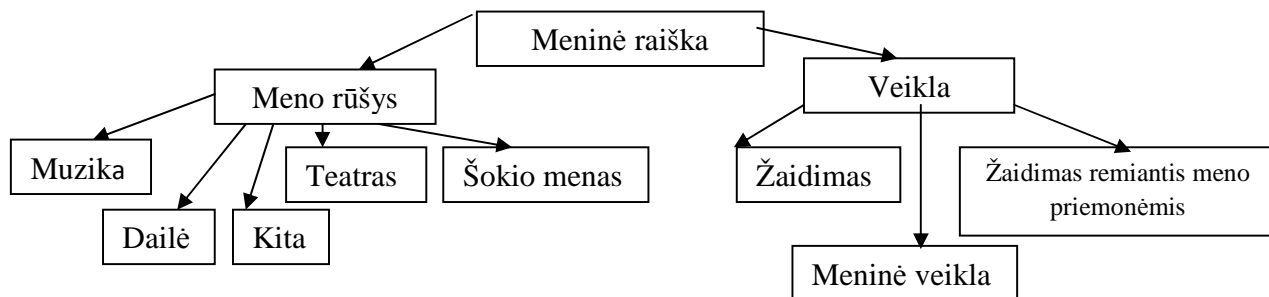
Raiška kaip pedagoginė problema Lietuvoje pradėta plačiau negrinėti tik po Nepriklausomybės atkūrimo 1990m. Tą sąlygojo poreikis ir atsiradusios galimybės pripažinti žmogų kaip didžiausią vertybę, poreikis kurti demokratinę visuomenę, jos kultūrą. Atitinkamai raiška buvo pamažu pradėta nagrinėti ir kaip meno studijų bei meninio ugdymo reiškinys (Kievišas 1995; 1997).

Ugdymo procese skatinant demokratinės kultūros raidą svarbu remtis asmenybės autentiška sklaida, kūrybingumu, savirealizacija. Tai susiję su saviraiška, jos skatinimu ir galimybių bei patirties plėtra. Todėl asmens saviraiška yra meno studijoms ir demokratinės visuomenės kultūrai būdingas reiškinys bei jos humanizavimo prielaida (Kievišas, 2007).

Asmens raiškos problemos keliamos nagrinėjant moksleivių santykį su muzika (Piličiauskas, 1996), muzikinį mąstymą (Rinkevičius, 2002), vaikų vaidyba (Kazragytė, 2000), tiriant būsimųjų mokytojų sociokultūrinės raiškos prielaidas (Kisielytė – Sadauskienė, 2003) ir kt. Tačiau pedagoginė pagalba saviraiškai galima tik tada, kai "žinomos vaiko saviraiškos kryptys, būdai ir galimybės" (Jovaiša, 2001, p.159).

Pasak Kievišo (1997), raiška apima kūrybines galias, pastangas, patirties aktualizavimą poreikiams tenkinti. Jeigu neliktų raiškos poreikio, pažintinė ar lavinamoji patirtis poveikio asmenybės brandai požiūriu gali likti mažai veiksminga. Skatinama raiška tampa asmenybės ir aplinkos vertybių sistemų savotiška jungtimi. Jeigu proceso centre norime matyti demokratiškai bręstančią asmenybę, skatinti turime pirmiausia būtent jo aktyvumą, jo sklaidą, o ne žmogaus egzistavimui aktualių aplinkos priemonių, ypatybių pažinimą. Autorius pabrėžia, jog raiška, kaip asmenybės būdas, pedagoginiam procesui aktuali tampa tik demokratinės visuomenės bei demokratinio mokymo sąlygomis (Kievišas, 1997).

Meninės raiškos sistemos komponentai tampa rūšys ir veikla (1 pav).

1 pav. Meninės raiškos sistemos komponentai

Raiška labai svarbi ir meno funkcionavimui, ji veikia kūrinio turinio suvokimą ir pojūtį, o interpretuojant kūrinį tenkinami saviraiškos poreikiai žadina asmens domėjimąsi meno rūšimis (muzika). Taigi, kūrybiškumas, raiška yra esminis meninio ugdymo bruožas. Į sunkų darbą, o ne į savikūrą, saviraišką orientuotas muzikinis ugdymas menkina pedagoginį poveikį asmens kultūrai, riboja vidinio pasaulio raiškos ir sklaidos aplinkoje galimybes, sociokultūrinės integracijos patirtį (Kievišas, 2002).

Pasak Laužiko (1997), „kiekviena išraiška yra vidinio gyvenimo simptomas ir atskleidžia visą būtybę“ (Laužikas, 1997, p.248). Meno srityje išraiška remiasi meninei kultūrai būdingomis meninės veiklos rūšimis, priemonėmis - dainuojama, grojama, piešiama, šokama.

Anot Kievišo (2007), „saviraiška žymi asmens poreikio tenkinimą (asmenybinis aspektas). Tačiau aplinkoje ir saviraiškos procesas, ir rezultatas derinamas prie visuomenėje vyraujančių tradicijų, vertybių ir išraiškos priemonių sistemos (socialinis aspektas). Todėl asmens saviraiška yra sąlygojama konkrečios aplinkos turiningumo, kultūros ypatybių. Taip atsiranda raiška kaip visuotinai suvokiama ir priimtina asmens saviraiškos kokybė, kuri pasidaro socialiniu požiūriu aktualus reiškiny (asmenybinio ir socialinio prado vienovė)“ (Kievišas, 2007, p.20).

„Trukdyti asmens raiškai, vadinasi, prieštarauti žmogaus prigimčiai, visuomenės kultūros evoliucijai. Tačiau pažintos vertybės yra tik sąlyga raiškai. Reikalinga dar ir tam tikra veikimo tų vertybių kontekste patirtis, įpratimas reikštis remiantis jų samprata“ (Kievišas, 1997, p.156). Tai pasakytina ir apie moksleivio, ir apie mokytojo sociokultūrinę raišką, apie jo pasirengimą skatinti.

Taigi, anot Kievišo (2002), raiška yra asmeninė (saviraiška) ir socialinė (išraiška) vertybė. Todėl autorius teigia, kad raiškos plėtra (saviraiška – išraiška - raiška) orientuotina asmeniniu ir socialiniu požiūriu (Kievišas, 2002).

Asmens raiška, anot Kievišo, kaip vidinio pasaulio sklaidos būdas, yra reikšminga skatinant individualios kultūros raidą. Raiška yra aktuali ir ugdymo modeliavimo požiūriu, nes atskleidžia asmens kultūros ypatybes, sampratą, galimybes koreguoti meninę raišką, jos būdus, priemones, rezultatą. Todėl valstybiniuose dokumentuose akcentuojama „meninė raiška“, „socialinė kultūrinė raiška“, „muzikinė raiška“ (Bendrosios programos, 2002 p. 326, 341, 342). Tuo pabrėžiama saviraiškos (asmenybinis aspektas) ir išraiškos (socialinis aspektas) konkrečioje kultūroje vienovė (istorinis kultūrinis aspektas, tradicijos).

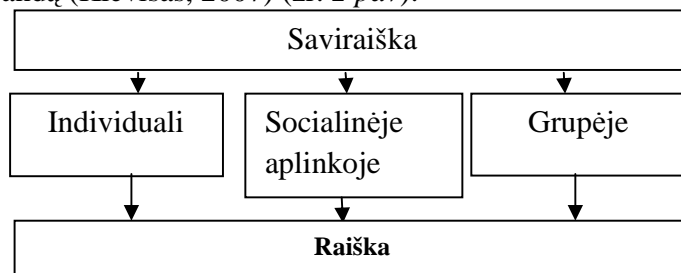
Kievišas (2007) išskiria dvi raiškos prielaidas: *asmeninę*, *socialinę* (Kievišas, 2007). Raiškos *asmeninės* prielaidos susijusios pirmiausia su asmens poreikių tenkinimu. Pasak Johnson (2001), „poreikis yra tai, ko reikia žmogui arba socialinei sistemai pagrįstai funkcionuoti tam tikroje

situacijoje. Poreikis – tai nėra noras kažką gauti ir turėti, bet trūkumas, kuris trukdo žmogui ar sistemai vystytis arba tobulėti” (Johnson, 2001, p. 21). Poreikių tenkinimas remiantis individualia kultūra bei veikla ir rodo asmeninę raiškos vertę.

Šalia raiškos poreikių iškyla ir nuolatinio patirties atnaujinimo būtinybė, naujų žinių, veiklos būdų, priemonių pažinimo poreikis. Tai sociokultūrinė žmogaus integracija, kur pažinimas tampa reikšminga proceso problema (Kievišas, 1997).

Asmens raiškai svarbios ir *socialinės* prielaidos. Poreikiui tenkinti reikia atitinkamų aplinkos sąlygų, kurios atitiktų žmogaus veiklos galimybes ir elgsenos bei patirties ypatybes. Tokiu atveju, anot Johnson (2001), “visoks elgesys turi prasmę, o žmonės išreiškia ir realizuoja poreikius per elgesį. Be to, poreikis taip pat skatina jausmus” (Johnson, 2001, p. 21). Tai rodo, kad, tenkindamas poreikius, žmogus reiškiasi visybiškai, tuo pačiu patirdamas atitinkamą poveikį psichofizinei (įgūdžiai, elgsena), intelektinei (gebėjimai, mobilumas) ir dvasinei (vidinis pasaulis, vertybių sistema) sferoms.

Atitinkama meninė kultūra egzistuoja visuomenėje, į kurią žmogus integruojasi. Integracijos procese svarbi ne tik individuali saviraiška (raiška remiantis individualia veikla), bet ir raiška grupėje bei sociokultūrinėje aplinkoje. Todėl ugdymo realybėje, pasak J. Kievišo (2007), svarbu skatinti bei tobulinti ir individualią, ir grupinę raišką, jos patirtį, ugdytinį pratinti tenkinti poreikius remiantis raiška socialinėje aplinkoje. Tai rodo raiškos tobulinimo sferas ir prasmę bei reikšmę skatinant asmenybės brandą (Kievišas, 2007) (žr. 2 pav):

2 pav. Raiškos sferos (modelis)

Raiška yra šiuolaikiško asmens dvasingumo pasireiškimo bei sklaidos būdas, vadinasi ir meno studijų modeliavimo bei individualios kultūros brandos prielaida (Kievišas, 2007).

Apibendrinant galime sakyti, jog raiška, kūrybiškumas yra esminis meninio ugdymo bruožas. Būtina skatinti bręstančios asmenybės aktyvumą, sklaidą, kūrybiškumo ir raiškos patirtį. Raiška, kaip svarbus ugdymo reiškinys padeda įtvirtinti vertybių sistemą atskleidžiant žmogaus vidinį pasaulį, tačiau raiška bus aktuali tada, kai demokratinės visuomenės bei demokratinio ugdymo sąlygomis bus grindžiamas pedagoginis procesas.

1.2. Meninės veiklos ir meninio ugdymo bruožai

“Meninis ugdymas – tai vieninga asmens dvasinių vertybių ir jų įgyvendinimo priemonių sistema, jos judėjimas bei kaita”. Tokia sistema veikia asmens kultūrą remiantis jam aktualia ir konkrečią meno rūšį (muzika, choreografija ar pan.) atitinkančia veikla, pav., menine muzikine veikla (Kievišas, Kisielytė – Sadauskienė, Gaučaitė, 2003 p. 101).

Asmens veikla yra kūrinio funkcionavimo prielaida. Todėl praktikoje neretai siekiama tobulinti jos įgūdžius specialiais pratimais ir taip tarsi parengti sąlygas kokybiškiau funkcionuoti kūriniumi. Deja, pasak Kievišo (2007), ši veiklos tobulinimo samprata yra labai ribota asmens meninės ir jo bendrosios kultūros visavertiško ugdymo požiūriu (Kievišas, 2007).

Vertybes aktualinanti meninė veikla savo esme turėtų sutapti su šias vertybes perteikiančiu meno kūriniumi. Nagrinėjant kūrinį pristatomas vertybes tenka išskirti jo turinį (fiksotas vertybes) ir formą (vertybių fiksavimo orientacijas). “Turinį konkretina santykiai ir vaizdas, o formą – išraiškos priemonės ir atlikimo priemonės” (Kievišas, 1997, p.55). Tarkim, muzikoje išraiškos priemonės yra ritmas, garsų santykiai, dermė, o kūrinio atlikimo (veiklos) priemonės yra dainavimo, grojimo įgūdžiai, kurie remiasi muzikos išraiškos priemonėmis ir tarsi pažadina jų prasmę. Pasak Kievišo (2007), ši aplinkybė rodo kūrinio ir meninės veiklos vienovę (Kievišas, 2007).

Praktikoje neretai apsiribojama formaliu mokymu ar veiklos įgūdžių lavinimu, pakeičiant asmens meninės kultūros ugdymą muzikos, muzikinės kultūros pažinimu: pedagogai perteikia žinias atsižvelgdami į mokinio gebėjimus, muzikinę patirtį ir nekelia visybiško poveikio jo kultūrai problemą. Tai riboja galimybes tobulinti asmens dvasinių vertybių sistemą, todėl pedagoginiame procese svarbu išsaugoti meninį ugdymą bei jo paskirtį (Kievišas, Kisielytė – Sadauskienė, Gaučaitė, 2003).

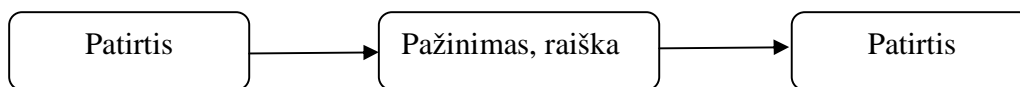
Veiklos ypatybės priklauso nuo jos orientacijos ir turinio. Atsižvelgiant į tai galima skirti į raišką ar į pažinimą orientuotą, t.y. meninę ar formalią veiklą. Tai skirtinga turinio ir pobūdžio veikla, o kartu ir skirtingas poveikis asmens kultūrai (Kievišas, 2007).

Pasak Kievišo (1997), “dalykų žinių perteikimo orientacija neretai riboja, siaurina pažinimo sampratą, tiesiogiai sociokultūrinės integracijos patirčiai plėtoti orientuotą tikslą pakeisdama siauru žinių perteikimo tikslu. Taigi, pažinimas tampa savotiškai autonomišku mokymo procesu” (Kievišas, 1997, p.27). Todėl autorius teigia, jog būtinas procesas, kuriame įgyjamos žinios turėtų “asmeninės reikšmės”, būtų asmeniui reikšmingos ir aktualios sociokultūrinio požiūriu.

Norėdami mokymą išlaikyti tiesiogiai į asmenybės brandą, sociokultūrinę integraciją

orientuotą procesą, raiška ir pažinimas turi išlikti tarpusavyje susiję bei vienas kitą veikiantys procesai. Todėl patirtis mokant turėtų būti plėtojama vadovaujantis atitinkama proceso schema.

Asmens patirties plėtotė

Patirtį veikia aktyvumu grindžiama raiška, pažinimo rezultatai ne tik koreguojanti, bet ir keičianti kokybiškai (Kievišas, 1997).

Anot Bitino, (2000), “pirmoje vietoje yra moksleivio praktinė veikla, išryškinanti ir plėtojanti jų poreikius, o teorinis lavinimas priklauso nuo šių poreikių” (Bitinas, 2000, p.110).

Vertinant meninę veiklą ir jos tobulinimą svarbu sekti ir asmens veiklos bei raiškos patirties kokybės, ir raidos vienetą. Todėl asmens raiškos kokybė ir patirtis, lemia meninės veiklos ypatybes ir atitinkamų jos formų sistemos raidą (žr. 1 lentelę):

1 lentelė

Asmens meninės veiklos bei raiškos raida

ASMENS MUZIKINĖ VEIKLA	
Sociokultūrinė muzikinė veikla	muzikos menas
Meninė (muzikinė) veikla	muzikos kūrinys
Vaiko muzikinė veikla	muzikinė intonacija
Vaiko kompleksinė veikla	raiškos (ir muzikos) priemonės
<i>(veiklos raida</i>	<i>– raiškos raida)</i>
VAIKO VEIKLA	

Sekant 1 lentelėje atskleistą vaiko veiklos raidą matyti, kad nors visuose jos raidos etapuose į raišką orientuota asmens veikla pasireiškia pakankamai savitai, ji vis vien funkcionuoja kaip vieninga visuma. Kartu tai žymi veiklos kokybės ir raiškos patirties vienetą, jos tęstinumą raidos

pakopų kontekste (Kievišas, 2007). Todėl į raišką orientuota veikla, jos nuostatos, gebėjimai, patirtis yra pagrindas meninei veiklai. Ši gali egzistuoti, kai atsiranda meno samprata ir santykis su kūrinium (Kievišas, Gaučaitė, 2000).

Apibendrinant galime sakyti, kad meninis ugdymas turi didelės įtakos asmens kultūrai. Jis reikšmingas, nes visybiškai veikia asmens kultūrą. Svarbi asmens praktinė veikla, kuri reikšminga jam asmeniniu ir sociokultūriniu požiūriu. Jei raiška ir pažinimas tarpusavyje bus susijęs ir veiks vienas kitą, tai meninis kultūros ugdymas nevirš tik dalykinių žinių perteikimu, veiklos tobulinimo procesu.

2. SOCIOKULTŪRINĖS RAIŠKOS REIKŠMĖ BŪSIMŲ MOKYTOJŲ PROFESINIAM TOBULĖJIMUI

Skatinant mokytojų sociokultūrinę raišką svarbu išugdyti poreikį saviugdai. Pasak Jucevičienės, (1997), "vienas iš svarbiausių formalios švietimo sistemos uždavinių - parengti žmogų kompetentingai saviugdai per visą gyvenimą" (Jucevičienė, 1997, p.331). Šis profesiniu požiūriu aktualus tikslas visada egzistuoja konkrečiomis sąlygomis, tiksliau, universiteto kultūrinėje aplinkoje. Poreikis studijuojant įgyti sociokultūrinės raiškos sampratą, įprasti siekti jos raidą, kokybę, nagrinėti skatinimo veiksnių sistemą tampa viena iš pedagogų ugdymo sąlygų.

Kiekviena asmenybė perima visuomenės, kurioje auga, vertybių sistemą. Vertybės asmenybės lygmeniu jungiamos į sistemas, kurias nusako asmenybės kryptingumo arba asmenybės pozicijos sąvokos (Bitinas, 2000) bei asmenybės pozicijos patvarumas, kuris nusako, kiek asmenybė yra autonomiška. Vertybinės nuostatos yra mokytojų ugdymo kokybės, o kartu ir sociokultūrinės raiškos rodiklis.

Tobulinant mokytojo kompetenciją privalu remtis vertybinių nuostatų ir gebėjimų vienove bei šios sistemos realizavimo patirtimi (Švietimo gairės, 2002). Demokratinės visuomenės kultūros vertybių sistema formuoja požiūrį, kad mokytojo sociokultūrinė raiška yra neatskiriama jų profesinio rengimo prielaida ir studijų uždavinys. Jos samprata ir skatinimo patirtis padeda realizuoti humanistinės pedagogikos principus, demokratinės visuomenės požiūrį į ugdymą.

Ne mažiau svarbūs ir socialiniai raiškos rodikliai. Mokytojo profesionalumas pasireiškia jo pedagoginėje veikloje remiantis praktine veikla ir socialine raiška. "Mokytojo kultūros turinį sudaro esminiai požiūriai, vertybės, įsitikinimai, įpročiai, prielaidos ir veikimo būda, kurie būdingi tam tikrai mokytojų grupei arba bendruomenei. Mokytojų kultūra išreiškiama mokytojų mąstymu, kalbėjimu, ir veikla" (Hargreaves, 1999, p. 223).

Adamonienė (2001); Bitinas, (2000) ir kiti kompetencijos kokybę sieja su gebėjimų ir vertybių nuostatų sistemos plėtra. Mokytojų sociokultūrinė raiška ypač svarbi gyvenant sparčiai besikeičiančioje informacinėje visuomenėje. Todėl jis turėtų įgyti tų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų, kurios reikalingos profesinei misijai. Taip išskyla poreikis mokėti įvertinti mokytojų sociokultūrinę raišką ir kompetenciją.

Remiantis humanistine pedagogika ir psichologija (Aramavičiūtė, Barkauskaitė, Jovaiša, Laužikas, Martišauskienė, Maslaw ir kt.) akcentuojama asmens kultūros ugdymo ir sociokultūrinės integracijos vienovė, vientisa šios sistemos raida.

2.1 Sociokultūrinė raiška mokytojų rengimo sistemoje

Ugdymo procese sąlygos ypač sociokultūrinei raiškai yra ribotos. Tai veikia ir raiškos būdų bei formų sistemą, ir asmens kompetencijos tobulinimą. Tačiau sociokultūrinės raiškos patirtį galima tobulinti remiantis ir ribota raiškos formų sistema. Svarbu tik, kad individuali meninė raiška būtų tobulinama atsižvelgiant į sociokultūrinės raiškos aplinkybes, kad būtų kaupiami jai aktualūs gebėjimai, nuostatos, patirtis. Šios prielaidos pasidaro tarsi jungtis, padedanti išsaugoti raiškos paraleles ugdymo procese ir socialinėje aplinkoje (Kievišas, Ruzgytė, 2003).

Valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programoje (2006) akcentuojamos šios pedagogų rengimo sistemos trūkumai: pedagogus rengiančiose aukštosiose mokyklose deramai neįvertinama pedagoginių studijų svarba; egzistuoja pedagogų rengimo akademiškumas, orientacija į „grynąjį mokslą“; neveikia pedagoginės stažuotės institucija, nėra jungčių tarp neuniversitetinio ir universitetinio pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo; pastebimas aukštųjų mokyklų dėstytojų atotrūkis nuo mokyklos gyvenimo; pedagogų rengimo sistema praktiškai nepritaikyta mokymosi visą gyvenimą reikmėms; studijų turinys neorientuotas į naujų gebėjimų ir kompetencijos – kritinio mąstymo, problemų sprendimo, informacinio raštingumo – puoselėjimą (<http://www.smm.lt/prtm/mkt/index.htm>).

Iš Lietuvos švietimo plėtotės strateginių nuostatų 2003-2012 metams projekte numatomų sugrupuotų pedagogų rengimo kryptių, išskirčiau šias: *plečiamas mokytojų veiklos spektras* (be tradicinių pamokų, mokytojas imasi vadovauti savarankiškam mokinių mokymuisi bei kolektyviniams projektams, imasi konsultacijų, įvairaus neformalaus švietimo formų, socialinio darbo mokytojams padedama tapti visuomenės pilietinės kultūros ugdytojais), *stiprinamas mokytojo socialinis, pilietinis, kultūrinis vaidmuo* (mokytojams padedama tapti įtakingais kultūros tradicijos perteikėjais, socialinės sanglaudos, socialinio teisingumo stiprintojais, visuomenės pilietinės kultūros ugdytojais) (Šaparnytė, 2003).

Tačiau kiek šie pedagogų rengimo reikalavimai yra aktualūs studijų procese. Juk neretai praktikoje apsiribojama formaliu mokymu ar veiklos įgūdžių lavinimu, pakeičiant asmens meninės kultūros ugdymą dalyko (muzikos) pažinimu, nekeliama visybiško poveikio asmens kultūrai problemų. Norint organizuoti meninį ugdymą pedagogui svarbu mokėti bendradarbiauti, veikti grupėje ir orientuojantis į ugdytinio raišką keisti jo kultūrą. Kai į ugdytinio asmenybę, pasak Bitino, (2000), orientuotas mokytojas ugdymą laiko demokratiojos mokykla, tokia ugdymo samprata koreguoja pedagogų rengimą – reikia išmokti pažinti ugdytinį, vertinti jo kultūrą, nes, anot Johnson,

(2001), žmonės yra labiau linkę pasiduoti įtakai, kai pokyčiai vyksta jų vertybių sistemos viduje ir suteikia jiems tai, kas yra svarbu (Johnson, 2001).

Rinkevičius (2002) pastebi, kad studijuojantieji siekia tenkinti muzikos atlikėjo, o ne muzikos mokytojo lūkesčius. Neabejojama, kad moksleivių muzikinė kultūra susijusi su kūrinio atlikimu, tačiau svarbu suvokti, kad ugdant asmens kultūrą šios veiklos turinį bei prasmę lemia ugdytinio kultūra, raiškos kokybė ir jos pokyčiai (Rinkevičius, 2002).

Švietimo institucijose ugdymo terpė kuriama remiantis konkrečiais dalykais ir kryptingu jų studijavimu. Tarkim, rengiant specialistų rengimui taikoma studijų programa apima bendrojo lavinimo, studijų pagrindų ir specialios (profesinės) dalies dalykus (Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatai, 2005). Tarp jų yra meno dalykų. Studijų pagrindų ir specialiosios (profesinės) dalies meno dalykai planuojami ir studijuojami rengiant meno srities specialistus. Tarkim, būsimas smuikininkas mokymasis atlikti muzikos kūrinį siekia ir meninės, ir profesinės brandos. Rengiant kitų sričių specialistus meno dalykai taikomi bendrajam lavinimui. Be to, meno dalykai dažniausiai įtraukiami tik į pasirenkamų dalykų blokus. Todėl švietimo institucijose meno dalykų kompleksas (planas) bei studijavimo kryptingumas nesutampa ir priklauso nuo būsimam specialistui teikiamos kvalifikacijos ypatybių, nuo profesinio rengimo uždavinių. Todėl iškyla švietimo institucijoje sudaromo studijų plano, meno dalykų studijavimo paskirties ir kiti klausimai (Kievišas, 2006).

Meno studijų ir meninės veiklos prasmė bei reikšmė skatinant asmens kultūros raidą neabejotina. Tačiau iškyla tokių studijų reikšmės profesiniam rengimui klausimai. Jeigu specialybė nesusieta su menine veikla, neretai abejojama ir meno studijų reikšme bei reikalingumu. Atsisakant meno studijų prarandama galimybė tokiu būdu veikti asmens kultūros, individualios dvasinių vertybių sistemos raidą, o modeliuojamas profesinis rengimas yra ribotas asmenybės brandos skatinimo požiūriu. Vertinant meno studijų paskirtį svarbu remtis meninės veiklos bei meno studijų ir prasmės, ir reikšmės samprata, jų savito vaidmens vertinimu profesinio rengimo kontekste. Tai prielaida skatinti visavertiškos asmenybės brandą ir tęstinumą (Kondratienė, 2006).

Meno dalykų turinys yra savitas ir pakankamai apibrėžtas. Todėl atsižvelgiant į švietimo institucijos paskirtį yra koreguojamas jų studijavimas. Tuo tikslu parenkamos atitinkamos meninio ugdymo formos bei koreguojama dalykų paskirtis. Taip į švietimo institucijos būdingą ugdymo sistemą įkomponavus įvairius meno dalykus ir jų studijavimą bei remiantis atitinkamomis ugdymo formomis sprendžiami asmens meninės kultūros ugdymo uždaviniai. Meno studijų, skatinančių asmens kultūros tęstinumą, galima vaizdžiai iliustruoti vertinant meno kolektyvo, kaip ugdymo

formos, paskirtį ir jai būdingos veiklos prasmę bei reikšmę (Kievišas, 2006).

Pravartu atkreipti dėmesį į tai, kad šiuo metu Europos šalyse dedama vis daugiau pastangų rengti mokytojus ne tik mokymui(si) tobulinti, bet ir asmenybių auklėjimui gerinti. Tai sureikšmintų mokytojo profesiją. Pedagogikai svarbu atsinaujinti. Visų pirma būtina rehumanizuoti ugdymą. Todėl šeimoje, mokykloje, mokytojų rengimo institucijose svarbu sureikšminti vaikų meninį – dvasinį ugdymą. Verta susimąstyti apie tai, kad didžiausią vertę ugdytiniui turi ne tai, ko išmokstata, o tai, kaip keičiasi, tobulėja žmogaus vidinis pasaulis. Anot Rinkevičiaus (2006), svarbiausias švietimo politikos rūpestis turėtų būti esamų ir būsimų pedagogų dvasinis brandinimas. Meno pedagogikoje reikalinga akcentuoti meninio – dvasinio ugdymo švietimo institucijose paradigmą. Kad menininko (muzikanto) dalykinis pasirengimas integruotųsi į jo dvasios kultūrą, parengtų jį būti ne tik amato retransliuotoju ir žinių kontrolieriumi, o mokytoju – dvasininku, reikalinga ugdyti ne tik meninį (muzikinį), bet ir filosofinį mąstymą (Rinkevičius, 2006).

Mokytojų rengimas akcentuojant techninius amato mokymo įgūdžius nuvertina mokytoją kaip žmogaus ugdytoją, skatina intelektualinį pasyvumą, nepasitikėjimą, individualizmą. Šiuo metu ir ne tik Vakarų šalyse vis kritiškiau vertinama *training* koncepcija; propaguojamas hermeniautinis požiūris ir mokytojų rengimas pagal *education* koncepciją, kuri sureikšmina asmenybės ugdymą, vertybių skaidą.

Šiandien aukštajai mokyklai iškilo uždavinys suformuoti ne tik įvairių žinių, bet ir įvairių mokėjimų sistemą. Edukologai pabrėžia, kad siekiant europinių dimensijų Lietuvos aukštajame moksle, aukštųjų mokyklų, tarp jų ir universitetų, studijų programų didaktiniai tikslai turi būti orientuoti ne tik fundamentaliųjų ir taikomųjų žinių teikimą, bet ir į veiklos metodų bei problemų sprendimo mokymą (Jucevičienė, 1998, p.10). Tuo tarpu universitetinė švietimo sistema yra linkusi pateikti studentams iš anksto „supakuotus“, „konservuotus“ pratimus ir neugdo jų sugebėjimo imtis sudėtingesnių problemų (Mitroff, 2000, p.7). Būsimojo mokytojo perspektyvus ugdymas turi remtis dviem pagrindais: mokėjimu greitai orientuotis veržliai augančiame informacijos sraute, randant tai, kas reikalinga, ir mokėjimu apmąstyti ir taikyti gautą informaciją (Halpern, 1996, p.4).

Skatinant moksleivių raišką ir sociokultūrinės raiškos plėtrą, svarbu juos išmokyti kurti supančios aplinkos kultūrą, o ne tik ja remtis, būti jos vartotojais. Tai labai svarbi asmenybės nuostata. Tautinės kultūros kūrimas suteikia galimybę dalyvauti bendrųjų dvasinių vertybių kūrybos procese (Greimas, 1991). To siekiama remiantis moksleivių socialine kultūrine raiška. Ši aplinkybė verčia išskirti sociokultūrinę raišką kaip aktualią moksleivių ugdymo ir mokytojo rengimo problemą.

2.1.1 Pagrindinė ugdymo sistemos funkcionavimo sąlyga – kompetentingi pedagogai

Iki šiol mokytojo tradicinis vaidmuo apsiribojo ugdymo procesu. Naujai mokymosi paradigmai keičiant tradicinę mokymo paradigmą, mokytojas tampa ne tik savo veiklos vykdytoju, bet ir nuolat besimokančiuoju savo veikloje. Šiam naujam vaidmeniui atlikti reikia ne tik pedagoginės kompetencijos, siejamos su mokymo ir mokymosi veiklos sistemingu organizavimu. Dabarties mokykloje mokytojai vis labiau įtraukiami į savo įstaigos veiklos ar kaitos procesų planavimą bei įgyvendinimą. Mokytojams tampa aktualesnės kompetencijos, reikalingos praktiniams švietimo vadybos ir švietimo kaitos klausimams spręsti. Taigi, kintant mokytojo vaidmeniui ir plečiantis jo veiklos sritims, šiuolaikiniam mokytojui reikia naujų gebėjimų.

Viena iš pagrindinių ugdymo sistemos funkcionavimo sąlygų – kompetetingi pedagogai. Bitinas akcentuoja, kad “kompetencija – tai, kas sąlygoja gebėjimų įgytą išsilavinimą ir patirtį pritaikyti konkrečiai problemai spęsti” (Bitinas, 2000, p. 1007).

Išmanyti akademinę discipliną jau nebepakanka. XXI amžiaus mokytojai privalės turėti įvairių žinių (akademių, pedagoginių, socialinių ir kultūrinių) pagrindus ir mokėti jomis naudotis, mąstyti, gebėti profesionaliai spręsti problemas. Gebėjimai reikalingi pedagogui veikiant šiose persidengiančiuose veiklos srityse:

- Dirbant su informacija, technologijomis ir žiniomis.
- Dirbant su žmonėmis – mokiniais, kolegomis ir socialiniais partneriais.
- Dirbant su visuomene ir visuomenėje – vietiniu, regioniniu, nacionaliniu, Europiniu ir globaliniu lygmenimis. (“Bendrieji Europiniai principai mokytojų kompetencijoms ir kvalifikacijoms”, 2005).

Labiausiai su mokinių nuostatų ugdymu ir jų meniniais pasiekimais koreliuoja mokytojo gebėjimas pamokų tikslus padaryti kuo artimesnius mokinių interesams ir poreikiams.

Tokiu būdu į mokytojo sociokultūrinės raiškos sistemą pakliūva dar vienas raiškos subjektas - ugdytinis. Tai patikslina mokytojo asmenybės poziciją, įkvepia norą nesigailėti laiko ir energijos atskleisti savo ir kitų galimybes (Hansen, Kaufmann, Saifer, 1997). Šis požiūris svarbus ugdant demokratinės visuomenės narį, skatinant jo sociokultūrinę raišką. Todėl sociokultūrinė raiška yra svarbi mokytojų ugdymo problema.

Neatsitiktinai ugdymas tiesiogiai siejamas su asmens ir visuomenės gyvenimui būtinų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų suteikimu (Švietimo gairės, 2002), o Lietuvos mokykla išpareigoja padėti kiekvienam įgyti šiandieniniam gyvenimui ir ateičiai

reikalingą asmeninę, socialinę - kultūrinę kompetenciją" (Bendrosios programos, 2002). Pedagoginiame procese tai susiję su sociokultūrine raiška, kurią skatina kompetentingas mokytojas.

Pedagogai – tai visą gyvenimą besimokančių žmonių bendruomenė. Ši profesija reikalauja nuolat atnaujinti dalyko žinias, dalyvauti visuomenės kultūriniame ir politiniame gyvenime, vietos bendruomenės veikloje, taip pat įvairiapusiškai plėtoti savo akiratį. Mokykla tam turėtų sudaryti palankias sąlygas. Mokytojo gebėjimas dalyvauti kultūriniame gyvenime turi tiesioginę įtaką profesinei veiklai. Plačių kultūrinių interesų pedagogai greičiau suranda ir pritaiko savo darbe šiuolaikines pedagogines ir kultūrinės naujoves, integruoja dalykų mokymą.

Bendrosiose programose (2002) teigiama: "Meninis ugdymas reikalingas kiekvienam žmogui. Meninio ugdymo procese veiksmingai ir harmoningai ugdoma žmogaus asmenybė – jo intelektualinė, kūrybinė, emocinė ir fizinė galios, verbalinė ir neverbalinė raiškos gebėjimai, vertybinių nuostatų sistema, todėl galima iš esmės padidinti asmens dalyvavimo įvairiose socialinėje bei kultūrinėje veikloje galimybes. Meninis ugdymas – neatskiriama bendrojo ugdymo dalis, tolesnio moksleivių mokymosi, gyvenimo bei darbo modernioje visuomenėje kokybės ir sėkmės prielaida" (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2002, p. 324).

Akivaizdu, kad šiais laikais mokytojas, kaip ugdytojas, turi būti rengiamas ne vien tik kaip žinių perteikėjas, bet ir vaiko, kaip asmenybės su jo savitu dvasiniu pasauliu ir emociniu patyrimu, ugdytojas. Taigi, galima teigti, kad dalyko žinios be sugebėjimo jas perteikti mokiniams. Nesuteikiamas mokytojui profesinės sėkmės, nei neįgyjama pakankamai kompetencijos, kurios reikia mokytojo profesijai (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992).

Labai svarbų vaidmenį bendrasis meninis ugdymas įgyja rengiant būsimuosius pradinį klasių mokytojus. Jų ugdymas turėtų remtis kryptinga asmenybės ugdymo ir profesinio rengimo sistema (Kievišas ir kt., 2001). Studentas pedagoginių studijų procese nerengiamas kaip menininkas profesionalas. Tačiau mes meninį ugdymą turėtume vertinti savirealizacijos ir saviugdodos reikšmės prasme. Tai yra būsimąjo mokytojo profesinio rengimo pagrindas, nes pedagogas, dirbdamas ugdymo įstaigoje pirmiausia remsis savo, o ne kita patirtimi. Pats mokytojas neturėdamas savirealizacijos patirties, vargu ar sugebės padėti plėtoti mokiniams (Kievišas, Gaučaitė, 2000).

Lietuvos švietimo koncepcijoje mokytojų rengimui formuluojami dideli reikalavimai "Švietimo bei atsinaujinimo tikslai gali būti sėkmingai įgyvendinami tik parengus pedagogus, gebančius kuo geriau išplėtoti ugdytinio prigimties fizines, psichines ir dvasines galias, sudaryti sąlygas laisvai skleisti jo individualybei ir tobulėti asmenybei" (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Orientuotas į vaiko asmenybę, jo raišką mokytojų rengimas tampa vienu aktualiausių

mokytojų rengimo reformos uždavinių. Kokia bus Lietuvos ateitis, nemaža dalimi priklauso nuo mokytojų, todėl mums labai svarbu išanalizuoti kokių kompetencijų reikia būsimajam mokytojui, kokių tų kompetencijų struktūra.

Akivaizdu, kad bendrieji gebėjimai, palyginus su kognityviniais, vis labiau užima didesnę mokytojo profesionalumo dalį. Vykstant kaitos procesui švietimo sistemoje, pedagogas yra orientuotas ne tik į sąveiką su ugdytiniais, bet ir į bendravimą, bendradarbiavimą su tėvais, kolegomis, administracija, socialiniais partneriais (Butkienė, 1996; Želvys, 2001; Hargreaves, 1999). Vis dažniau pedagogai dalyvauja sprendimų priėmimo procesuose. Pedagogams tenka ne tik dirbti klasėje, bet ir už klasės ribų, kas yra įvardijama išplėstu profesionalumu. Taigi pedagogo veiklos „laukas“ plečiasi, tampa susijęs su organizacija (mokykla), todėl pedagogui tenka vykdyti ir kitokią veiklą, įvairiose srityse. Ir ta veikla akcentuoja ne tik funkcijų atlikimą, bet ir, remiantis Jucevičienės ir Lepaitės (2000) apibrėžta veiklos samprata, žmogaus apsisprendimą pasirinkti metodus veikti, siekiant efektyviausio rezultato ir prisiderinti prie organizacijos tikslų.

2.1.2 Būsimojo mokytojo kompetencijų struktūra

Mokytojo profesinį tobulėjimą suprantame kaip jo profesinių kompetencijų tobulinimą, kokybinę kaitą. Todėl neatsitiktinai toliau savo darbe didelį dėmesį ir skirsime mokytojo profesinių kompetencijų analizei.

Kompetencija – (*Lot. Competenta* - atlikimas, gebėjimas). Jovaiša kompetenciją apibrėžia kaip „gebėjimą pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai atlikti veiklą (Jovaiša, 1993).

Kiekvienas autorius išskiria skirtingas kompetencijas, tačiau visi jie akcentuoja nuolatinį mokymąsi, profesinį tobulėjimą, naujų technologijų naudojimą, lankstumą, mobilumą, kūrybingumą, bendradarbiavimą. Todėl mokymasis – tai savianalizė, planavimu, refleksija pagrįstas savo kompetencijų tobulinimas, vykstantis bet kokioje žmogaus veikloje ir besitęsiantis visą gyvenimą.

Tirdami kompetencijos sampratą JAV, Anglijos ir Vokietijos mokslininkai (F.Achtenhagen, 1994; W.N.Nijhof, 1999) kompetencijas linkę išskirti kaip sudėtinės kvalifikacijos dalis (Lepaitė, 2003, p.16).

Lietuvių autoriai Simonaitienė ir Targamadžė (Simonaitienė, Targamadžė, 2001, p. 33) tirdami kvalifikacijos ir kompetencijos sampratą, kompetenciją traktuoja kaip asmens kvalifikacijos raišką, gebėjimus veikti, sąlygotus individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmens savybių bei vertybių.

R. Barnet (1993) teigia, kad kompetencija nėra apibrėžtų žinių ir gebėjimų rinkinys, įgyjamas studijų metu. Kompetencija tai veiklos metodų įvaldymas ir pritaikymas pagal situaciją. R. Barnet išskiria dvi kompetencijų formas:

- bendrąją intelektualinę kompetenciją (asmens analitiniai gebėjimai – gebėjimas kritiškai įvertinti įgytas žinias ir jas pritaikyti praktikoje);
- asmeninę kompetenciją, išugdomą akademinio mokymo ir praktinės veiklos metodais.

Šios kompetencijos formos kompleksiskai reiškiasi mokytojo dalykinėje ir profesinėje srityje. Dalykinėje srityje kompetencija grindžiama intelekto galiomis ir pasireiškia dalyko žinojimu. Profesinėje srityje kompetencija pasireiškia gebėjimu adekvačiai pritaikyti gebėjimus naujos veiklos situacijose ir grindžiama asmeniniais gebėjimais ir asmenine raiška. Skirtingai veiklai tiek dalykinėje, tiek profesinėje (praktinėje) srityje reikia skirtingo lygio gebėjimų. Aukštesnio lygio veiklai reikia didesnio gebėjimų kompleksiskumo, platesnių žinių, gilesnio supratimo. Mokytojo veikloje turi dominuoti integruotos elgsenos kompetencijos lygis. (R. Barnet, 1993).

Kadangi kompetenciją sąlygoja asmens gebėjimai, ši sąvoka netraktuotina kaip kvalifikacija. S. Otter (1992) teigia, kad kompetencija aiškintina kaip funkcijos, gebėjimai adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą. Profesinė kompetencija yra kaip atskirų sudėtinių veiklos kompetencijų visuma. Kompetencija - tai elgsena, kurią suskaldžius į atskiras kompetencijas, galima jas stebėti ir įvertinti. Kita vertus kompetencija yra holistinė ir aiškintina kaip gebėjimas įvertinti naują situaciją, pasirinkti joje tinkamus veiklos metodus, integruoti dalykines ir profesines žinias. Kompetencijos įgijimas nėra baigtinis dalykas, ji nuolat turi būti plėtojama ir tobulinama (S.Otter,1992, p.8).

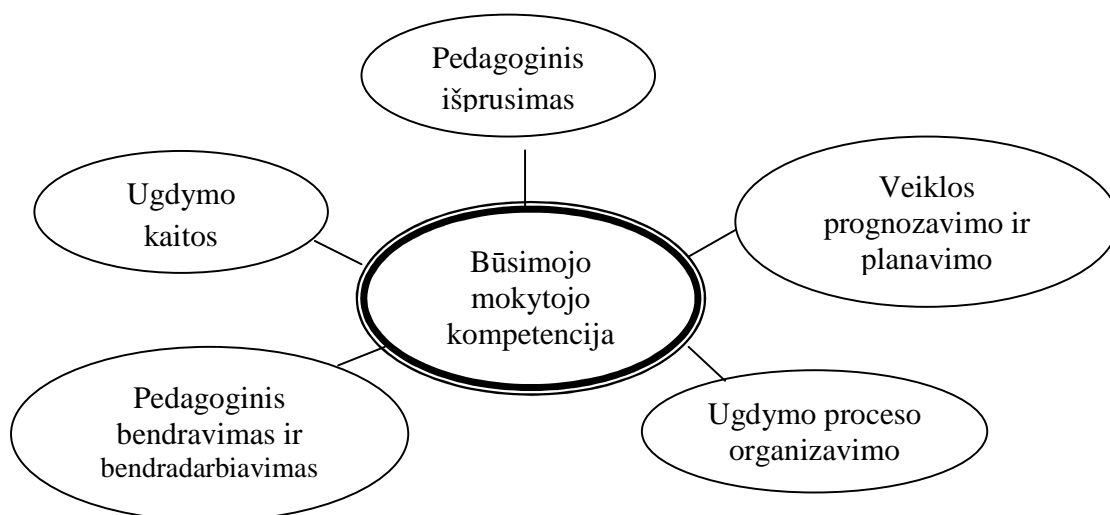
Mokytojo kompetencija yra vienas iš veiksnių, lemiančių ugdymo kokybę. Taigi, būtinas valstybinis požiūris į mokytojo kompetencijų aprašą, tų kompetencijų įgijimo ir/ar tobulinimo sistemą. Rengiant Lietuvos švietimo strategines nuostatas 2003–2012 metams buvo įtraukta ir visuomenė į šio reikšmingo dokumento svarstymą. Interaktyvaus bendravimo svetainėje www.svarstome.lt pateikus Lietuvos švietimo strateginių nuostatų santrauką daugiau nei pusę metų (2003 m. balandis – spalvis) buvo diskutuojama visuomenei aktualiais švietimo politikos klausimais.

To pasekoje, apie mokytojų kompetencijas ekspertai padarė tokias išvadas, jog naujosios kompetencijos susijusios su besikeičiančiu mokytojo vaidmeniu ugdymo procese:

- mokytojas turi išmanyti dalyką, tačiau nebegali pasikliauti tomis žiniomis, kurias įgijo aukštojoje mokykloje, jis turi stengtis ir gebėti jas atnaujinti;

- mokytojas turi jausti besikeičiantį pedagoginį kontekstą, kai ne toks aktualus tampa žinių įsiminimas, o vis labiau stiprėja moksleivių poreikis rasti ir stiprinti motyvaciją mokytis, išsiugdyti kūrybingumą ir bendradarbiavimo dvasią ir gebėjimus;
- mokytojas turi suprasti informacinių technologijų pedagoginį potencialą ir gebėti jį integruoti į mokymo ir mokymosi strategijas;
- mokytojas turi būti lankstus – gebėti priimti pasikeitusius profesinius reikalavimus ir keistis pagal juos;
- mokytojas turi įgyti mobilumo – nebijoti įgyti naujų patirčių ir skleisti savąją; (http://www.svarstome.lt/svietimas/deta_ils.php?pid=1)

Kompetetingi pedagogai, mokytojo vaidmuo ugdymo procese šiandien ypač aktualus, todėl jis yra plačiai diskutuojamas, analizuojamas. Jurašaitė (2004) pateikta tokią mokytojų profesinių kompetencijų struktūrą (3 pav.)

3 pav. Mokytojų profesinių kompetencijų struktūra

Toliau detaliau analizuosime būsimojo mokytojo profesinės kompetencijas atskirai.

Pedagoginis išprusimas.

Nors pedagoginis pašaukimas įeina į kiekvienos profesijos kompetencijų aprašą, pedagogams tai specifinė kompetencija. Ją sudaro bendrosios, psichologinės, dalykinės žinios, ugdytinių pažinimas ir gebėjimas sukaupti tokias žinias bei jas taikyti veikloje.

Studentas privalo žinoti švietimo dokumentus, ugdymo sistemas, išmanyti apie psichologinius ir fiziologinius vaikų amžiaus tarpsnius, kaupti žinias ir t.t., o žinioms kaupti

naudoti įvairesnius šaltinius. Vienas iš tokių šaltinių, kurių dėka galima kaupti žinias, gali būti ir dalyvavimas meno kolektyve.

Veikla meno kolektyve skatina studento ne tik asmeninį, bet ir pedagoginį išprusimą. Dalyvaujamas kolektyvo veikloje studentas asmeniškai kaupia informaciją, atsirinks tai, kas jo manymu, jam yra svarbu ir naudinga.

Veiklos prognozavimo ir planavimo (teologinė) kompetencija.

Bendrųjų kompetencijų sudėtyje ši kompetencija apibūdinama – „Koordinuoti veiklą su kolegomis, tėvais, ugdymo įstaiga, gebėjimu nustatyti ugdymo tikslus bei jų įgyvendinimo būdus“ (Jurašaitė, 2004).

Manytume, kad meninėje veikloje veiklos prognozavimo ir planavimo kompetencija yra pakankamai svarbi ir reikšminga kiekvienam studentui, nes jis turi išmokti planuoti savo veiklą, kitaip jis nesugebės siderinti savo mokslų su meninės veiklos. Jei studentas to nesugebės, tai nukentės jo studijos arba meninė veikla, kils nesutarimų su dėstytojais.

Pedagoginis bendravimas ir bendradarbiavimas.

Pedagoginis bendravimas – specifinė bendravimo kategorija. Bendravimas susideda iš dviejų dalių – pasikeitimo informacija, mintimis, žiniomis, jų perteikimo proceso bei to proceso rezultato, iš kurio bendraujantieji formuoja tam tikrą identitetą grupėje. Abu šie komponentai gali būti analizuojami trijose sferose – institucinėje, grupės ir individo. Svarbu, kad bendravimas būtų efektyvus su ugdytiniais, kolegomis bei kitais individualiais bei grupėmis, kurios dalyvauja ugdymo procese renkant, integruojant ir perteikiant informaciją, o tam panaudojamos įvairios veiklos formos. Šią kompetenciją apibūdina tokie gebėjimai ir nuostatos: tarpasmeninis bendravimas, kurį lydi sėkmė, abipusis supratimas, gebėjimas klausyti ir girdėti, gebėjimas perteikti informaciją raštu ir žodžiu – formaliai (susirinkimo metu) ir neformaliai (pokalbio metu).

Bendrauti su kitais kiekvienas mokosi jau nuo gimimo ir kiekvienas iš mūsų bendraujame savaip. Tačiau pedagoginio bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija reikalinga tam, kad bendravimas būtų efektyvus tiek su ugdytiniais, tiek su kitais asmenimis, kurie dalyvauja ugdymo procese.

Kad būsimieji mokytojai mokėtų ir galėtų tinkamai bendrauti ir bendradarbiauti su savo mokiniais, jų tėvais, mokyklos administracija, studentams yra organizuojamos įvairios pedagoginės praktikos. Jų dėka studentas turėtų įgyti jam reikalingos bendravimo patirties, kuri jam bus naudinga.

Kan – Kalikas ir Nikandrovas pateikia profesinio pedagoginio bendravimo formuluotę. Jis

išreiškia pedagoginio bendravimo svarbą ne tik lavinimui (mokymui), bet ir auklėjimui bei dvasinių vertybių įtvirtinimui („asmenybės pažinimas“) (Kan – Kalikas, 1990). Pasak Aukštkalnytės (1998), šiam svarbiam mokytojų rengimo aspektui skiriama nepakankamai dėmesio. Aukštojoje mokykloje bendravimo teorijai įsisavinti paskaitų vargu ar rasime. Iš autorės atliktos apklausos su muzikos mokytojais išryškėjo profesinio pasirengimo spragos: nesugebėjimas palaikyti dialogo su mokiniais, dirbti su mokinių grupe, auditorijos baimė. Todėl išvadose ji teigia, kad pedagoginio profilio specialybes reiktų rinktis ir pagal komunikacinių gebėjimų lygį (Aukštkalnytė, 1998).

Taigi, būsimam pedagogui komunikaciniai gebėjimai, jo tobulinimas yra labai svarbūs pedagoginiame darbe.

Ugdymo proceso organizavimo kompetencija.

Ši kompetencija – tai pedagogo gebėjimas organizuoti ugdymo procesą, remiantis atitinkančiais tikslus šaltiniais bei ištekliais. Šią kompetenciją apibūdina tokie gebėjimai ir nuostatos, kaip gebėjimas spręsti kylančias problemas laiku, atsižvelgti į trumpalaikį ir ilgalaikį šių sprendimų poveikį. Svarbu ir vadybiniai gebėjimai: aiškiai ir konkrečiai apibrėžti užduotį, matyti tuos, kuriems reikalinga pagalba, motyvuoti ir suteikti erdvės, laiko kūrybiškai atlikti užduotis. Sprendimų priėmimas tai vienas iš pedagogo dažniausiai atliekamų veiksmų.

Ugdymo procese organizavimo kompetencija reikalinga ne tik formaliame ugdyme, ji reikalinga ir meninėje veikloje. Būsimasis mokytojas turi mokėti sudaryti darbingą atmosferą, žinoti ir mokėti taikyti įvairias metodikas, mokėti priimti sprendimus ir t.t.. Visų šių gebėjimų jis turi pirma išmokti pats, o jau po to mokyti kitus, t.y. savo mokinius.

Ugdymo kaitos kompetencija.

Tai kompetencija, kuri apibūdina pedagogų nuostatas ir jų gebėjimą inicijuoti kaitą, ir kartu dalyvauti kaitos procesuose. Tai reiškia – matyti ir kelti savo darbe naujus tikslus, taikyti inovacinius metodus, keisti ugdymo proceso organizavimą. Į šią kompetenciją įeina gebėjimas kritiškai vertinti organizuojamą praktiką, tobulinti esamą situaciją arba iš esmės naują.

Studentas, besimokydamas universitete įgyja nemažai kompetencijų, kurias jis toliau tobulina savo pasirinktame darbe, pritaikys gyvenime. Tas kompetencija studentas tobulino tiek studijuodamas pasirinktą dalyką, tiek meno kolektyvo veikloje.

Formaliai vertinant mokytojų visapusišką tinkamumą savo veiklai valstybiniu požiūriu naudojamas kompetencijos apibrėžimo būdas - kvalifikacinės kategorijos. Pedagogikos atestacijos nuostatuose teigiama, kad jos suteikiamos atsižvelgiant į tris tarpusavyje susijusius profesinės kompetencijos sritis: bendrąjį humanitarinį ir socialinį, pedagoginį - psichologinį išsilavinimą ir

dalykinį pasirengimą (Pedagogų atestacijos nuostatai, 1998).

Mokytojo kompetencijų struktūra (pagal S. Saulėnienę):

Bendrakultūrinė kompetencija

Bendrakultūrinė (Tarpkultūrinė (inter-, kros-, trans-)) kompetencija (multikultūriniai, politiniai, ekonominiai, socialiniai aspektai).

Profesinės pedagoginės kompetencijos

- Informacinių technologijų naudojimo kompetencija
- Ugdymo/si aplinkų kūrimo kompetencija
- Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo kompetencija
- Mokymo/mokymosi proceso valdymo kompetencija
- Mokiųjų pasiekimų ir pažangos vertinimo kompetencija
- Mokiųjų motyvavimo ir paramos jiems kompetencija
- Mokinio pažinimo ir mokiųjų pažangos pripažinimo kompetencija
- Profesinio tobulėjimo kompetencija

Bendrosios kompetencijos

- Komunikacinė ir informacijos valdymo kompetencija.
- Bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija.
- Tiriamosios veiklos kompetencija.
- Reflektavimo ir mokymosi mokytis kompetencija.
- Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetencija.

Įvardintų pedagogo profesijos apraše kompetencijų ir gebėjimų reikšmingumą pagrindžia Lietuvoje atlikti disertaciniai tyrimai – Grebliauskiene, 1997; Pocevičienė, 1999; Gedvilienė, 2000; Urbonaitė, 2000; Visockienė, 2001; Lipinskienė, 2002; Saulėnienė, 2003; Jurašaitė, 2005; Katiliūtė, 2005; Vyšniauskytė-Rimkienė, 2006 ir kt.(www.pprc.lt/atestacija/nauja/S_Sauleniene.ppt).

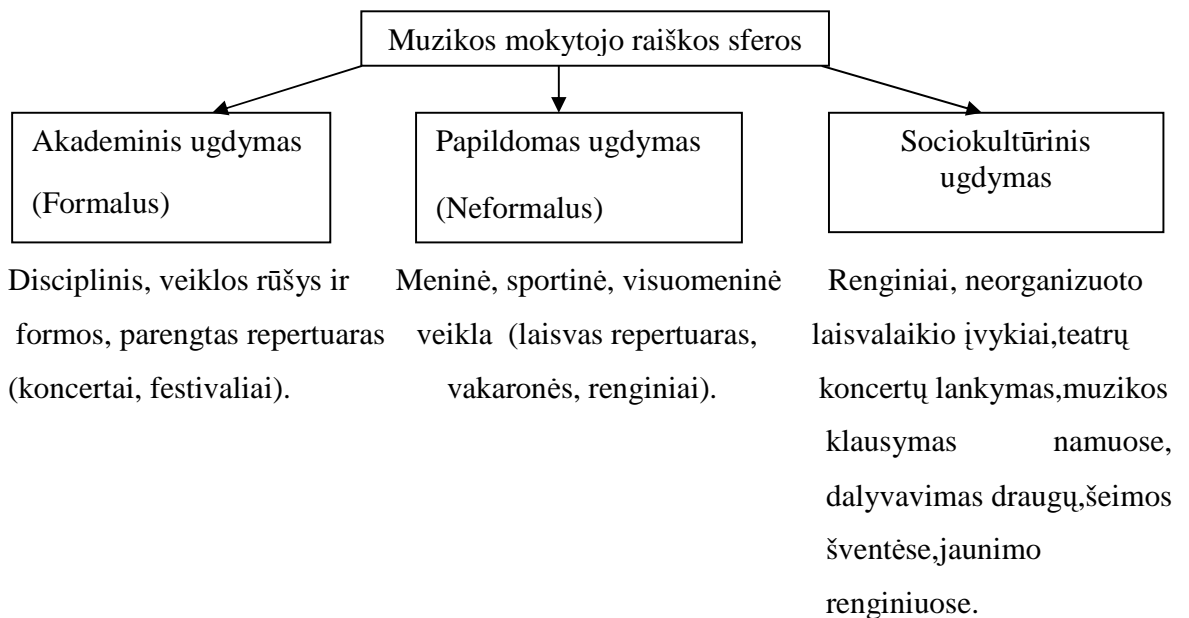
Visi kompetencijų elementai yra reikalingi ir nė vieno negalime atsisakyti. Būsimajam mokytojui reikia kuo daugiau įgyti kompetencijų studijų metu, kad jis galėtų kokybiškai dirbti pasirinktą darbą. Kuo kompetencijų daugiau, tuo būsimąjo pedagogo kvalifikacija bus aukštesnė, nes kompetencijos pagrindas yra kvalifikacija (Barkauskaitė, 2001; Bitinas, 2000; Jovaiša, 1996; Jucevičienė, 2000; Pukelis, 1998 ir kt.).

2.2 Būsimojo mokytojo sociokultūrinė raiška ir kompetencijų sąsajos

Gebantis savarankiškai veikti žmogus įvertina galimybes, formuluoja tikslus, pasirenka tinkamiausią veikimo strategiją ir vertina gautus rezultatus. Įgyti tokią sociokultūrinės raiškos patirtį, kūrybiško veikimo nuostatas bei gebėjimus mokytojui labai svarbu. Todėl jo veikloje derinasi dalykiniai ir socialiniai raiškos bruožai, kurie implikuoja specialų požiūrį į pedagogo ugdymą.

Raiška susijusi su kompetencija, kuri žymi asmens reikšmingumą socialinėje aplinkoje, jo sociokultūrinę integraciją ir galimybes keisti šios aplinkos kultūrą remiantis individualia kultūra (Jovaiša, 1993; Adamonienė, 2001). Pedagogą tai įpareigoja skatinti moksleivių sociokultūrinę raišką ir kompetencijos plėtrą, todėl mokytojui svarbu, kuo aiškiau suvokti sociokultūrinės raiškos paskirtį. Tuo labiau, kad sociokultūrinės raiškos reikšmė ir būtinybė ją plėtoti moksleivių ugdymo procese akcentuojama valstybiniuose švietimo dokumentuose (Bendrosios programos, 2002). Todėl sociokultūrinė raiška, jos samprata bei skatinimo patirtis yra svarbi mokytojo kompetencijų tobulinimo prielaida ir svarbus studijų uždavinys (Kisielytė - Sadauskienė, 2003).

Pedagogo rengimo sistemai būdingi tam tikri bendri bruožai, atskleidžiantys skirtingas raiškos sferas (4 pav):

4 pav. Mokytojo raiškos sferos

Visa ši veikla formuoja būsimąjį mokytoją, jo kvalifikaciją, kompetenciją ir socialinės integracijos patirtį (Kisielytė - Sadauskienė, 2003).

Raiškos skatinimas, kokybė ir orientacija, pasak Kievišo (2007), daug kuo priklauso nuo ugdytojo kompetencijos, jo profesinis rengimas įgauna specifinių ypatybių lyginant su asmens raiškos patirties tobulinimu ar meninės kultūros ugdymu. Mokytojas privalo įgyti gebėjimų ir patirtį tobulinti bei skatinti mokinių individualią raišką sociokultūriniu požiūriu aktualiame kontekste. Todėl būsimojo ugdytojo profesinė branda apima ne tik asmeninę raiškos patirtį, bet ir raiškos studijas, skirtas nagrinėti:

- asmens raiškos ypatybes amžiaus tarpnių ir asmenybės brandos kontekste;
- asmens raiškos tobulinimo galimybes apimant ir meno studijas;
- individualios raiškos veiksnius, kurie sąlygoja jos raidos sociokultūrinę bei asmeninę reikšmę (Kievišas, 2007).

Kartu turėtų būti nuolat tobulinama ir paties ugdytojo individualios raiškos patirtis bei galimybės. Todėl jam aktualias meno studijas svarbu grįsti asmens kultūros ugdymo ir profesinio rengimo vienvone (Kievišas, 2002; Kievišas, Kisielytė - Sadauskienė, Gaučaitė, 2003; Kievišas, Jasiukonytė, 2003).

Mokytojui svarbu ne tik mokėti kokybiškai dirbti klasėje, bet ir kokybiškai reikštis socialinėje aplinkoje.

2.3 Meno kolektyvas – būsimų mokytojų sociokultūrinės raiškos tobulinimo forma

Būsiamam mokytojui reikia gebėti reikšti save akademinėje aplinkoje bei įgyti patirties. Jam taip pat svarbu išmokti vertinti raiškos skatinimo veiksnius bei aplinkybes, sekti jų sistemos kaitą, naujoves diegti mokykloje. Todėl, pasak Kisielytės – Sadauskienės (2004), svarbios ne tik akademinės studijos, bet ir papildomo ugdymo formos, kurios yra mažiau varžomos privalomų dalyko reikalavimų ir yra susijusios su situacijomis, būdingomis veiklai socialinėje aplinkoje.

Viena papildomų ugdymo formų yra studentų meno kolektyvas. Jame daugiausia dėmesio skiriama asmens kultūrai – savitai tobulinama, nuolat atnaujinama, tarsi perkuriama. Taip meno kolektyve susidaro sąlygos studento kultūrai ugdyti, suvokti sociokultūrinės raiškos ir kompetencijos esmę. Meninė veikla pamokoje ar mokyklos aplinkoje skatina moksleivių raišką, apskritai sociokultūrinę kompetenciją. Be to, šiame procese įgyjama bendradarbiavimui tam tikros nuostos – visa tai svarbi mokytojų ugdymo sfera (Aramavičiūtė, 1998; Barkauskaitė, 2001; Gaižutis, 1998; Jovaiša, 2001; Martišauskienė, 2001 ir kt.).

Kisielytė – Sadauskienė (2004) atlikusi masinio Lietuvos mokytojų tyrimą padarė išvadą, jog meno kolektyve įgyta sociokultūrinės raiškos patirtis daro teigiamą įtaką ir vėliau, mokytojo profesinėje veikloje, gerina profesinės sėkmės rodiklius (Kisielytė – Sadauskienė, 2004).

Kvieskienė (2000) pastebi, kad „šiandien mokyklose dirbantieji pedagogai nėra pasirengę nei integruoti pilietinės visuomenės problematiką kitų disciplinų ugdymo turinyje, nei plėtoti mokyklos savivaldą, papildomą ugdymą, inicijuoti moksleiviškas organizacijas bei vykdyti projektinę mokyklų veiklą“ (Kvieskienė, 2000, p.46). Todėl meno kolektyvo poveikį turėtume suvokti kaip reikšmingą sąlygą mokytojų ugdymui.

Meno kolektyve ugdymo galimybes, keliant muzikos kūrinių interpretavimo, veiklos tobulinimo, motyvacijos bei kitas problemas, nagrinėtos Gaučaitės, Kievišo (2003); Kirliauskienės (2000); Kisielytės – Sadauskienės (2001). Tai rodo, kad meno kolektyvas vertinamas kaip ugdymo forma.

Žmogus linkęs reikštis, kurdamas tenkinti savo poreikius. Todėl aktualu meninio ugdymo (asmenybinis aspektas) bei profesinio rengimo (socialinis aspektas) uždavinius sujungti į vieningą visumą ir tokiu būdu derintis prie šiuolaikinių specialisto rengimui keliamų reikalavimų. Tai galimybė ir meno kolektyvą vertinti kaip specialistų rengimo formą (Kievišas, 2006).

Dabartis mokytojo profesijai kelia iš esmės naujus socialinius, pedagoginius ir dalykinius reikalavimus, vis dažniau mokymas(sis) traktuojamas platesniame kontekste kaip savęs ir kitų ugdymas, kaip socialinės raiškos tobulinimas. Darbas grupėje ir grupinis ugdymas toks pat vertingas kaip ir individuali pažanga. Probleminis orientavimas švietimo programoje darosi vis svarbesnis, pabrėžiamas teorijos ir praktikos ryšys, suprastas poreikis aktyviai įtraukti į mokymąsi tėvus ir bendruomenę, o mokymosi strategija, kuri vis labiau primena mokymąsi kasdieniniame gyvenime, atrandama iš naujo (Dalin, Rolff, Kleekamp, 1999). Todėl būsimasis mokytojas akademinų studijų metu privalo įgyti socialinę ir kultūrinę kompetenciją, ją ugdyti kryptingai ir efektyviai, o nepalikti savieigai. Atsižvelgiant į studentų poreikius ir lūkesčius, susijusius su pedagogine veikla, rengiami nauji planai: numatoma daugiau laisvai pasirenkamų kursų, plečiama papildomojo ugdymo sfera (Barkauskaitė, 2001). Čia didelės perspektyvos atsiveria aukštosios mokyklos meno kolektyvams, kurie ieškotų būdų ugdyti tuos būsimąjo mokytojo bruožus, kuriems mažesnę tegali padaryti pagrindinės studijos.

Meno kolektyve kompetencijos kokybės galima siekti skatinant asmens meninę raišką, nes tai apima ne tik meninės kultūros ugdymą, bet ir gebėjimą bendrauti, bendradarbiauti, kurti klimatą grupėje. Tai rodo meno ir meninės veiklos bendriausias funkcijas – organizuojamąją, ugdomąją

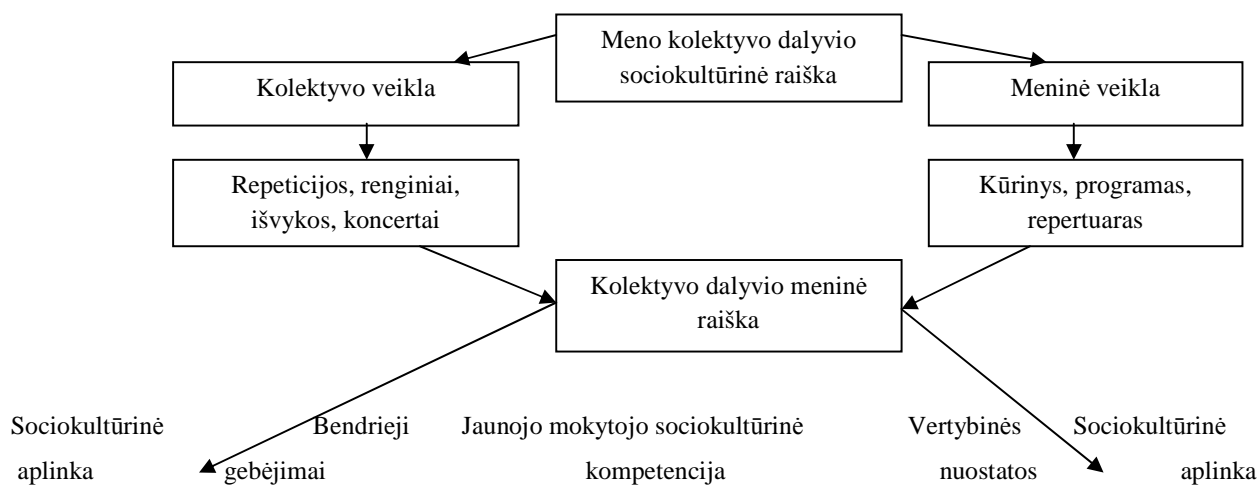
(estetinio ir dorinio ugdymo prasme), pažintinę ir pramoginę (hedonistinę) (Kagan, 1978). Todėl meninės raiškos plėtra studentų kolektyve kartu yra ir mokytojų sociokultūrinės raiškos bei kompetencijos tobulinimo būdas, o meninės raiškos kokybė – mokytojų sociokultūrinės raiškos rodiklis (Kisielytė - Sadauskienė, 2003).

Menas neatlieka jokių funkcijų, kol neatsiskleidžia jo komunikacinė prigimtis, o meno kurinys neinterpretuojamas. Meno kūrinio suvokimą galėtume apibūdinti kaip sociokultūrinių vertybių išgyvenimą praktinių interesų nesaistomame kontekste. Labiau prieinama forma šios vertybės pasiekiamos meno kolektyve, kur studentas, būsimasis mokytojas yra pats ugdytinio rolėje. Atliekdamas įvairius vaidmenis, t.y. rengdamasis koncertui, konkursui, ar dalyvaudamas repeticijose, sąmoningai ar nesąmoningai jis susikuria savotišką būsimosios sociokultūrinės raiškos modelį. Kai poveikio tikslais ugdytojas įsitraukia į ugdytinio savirealizacijos procesą kaip bendradarbiavimo, veiklos partneris, o ne atvirksčiai, gaunamas geriausias rezultatas (Kievišas, Gaučaitė, 2000). Todėl manoma, kad šios meno kolektyvo įgyjamos asmenybės savybės yra būtinos būsimajam mokytojui.

Meno kolektyve žmogus bręsta perimdamas savo tautos vertybes. Patekęs į tokią aplinką jis mąsto, vertina aplinkybes remdamasis sukaupta patirtimi ir vertybių sistema. Tai įprasmina kolektyvo vaidmenį būsimąjo mokytojo rengimo sistemoje. Meno kolektyvas veikia žmogų, jis turi gebėti reaguoti į kitą žmogų ir atitinkamai keisti savo santykį su juo. Taip prasiplečia sociokultūrinės raiškos galimybės. Ypač didelės galimybės saviraiškai yra tautinio meno kolektyve (Gaučaitė, 2001; Jakelaitis, 1985; Jukonienė 1985 ir kt.), nes tautinio ansamblio žanras kompleksiškas (Bartusevičius, 1983; Vyžintas 1979 ir kt.). Meno kolektyvas padeda bręsti asmens kultūrai, yra būsimąjo mokytojo sociokultūrinės raiškos skatinimo forma, paremta menine raiška (Kisielytė – Sadauskienė, 2003).

Kad meno kolektyvas egzistuotų, jo dalyviui reikalingi asmeninio pobūdžio motyvai. Svarbiausias jų – galimybė saviraiškai. Meno kolektyvas gyvybingas, kai veikla grindžiama raiška, atsižvelgiant į dalyvio poreikius. Čia reikšmę turi kolektyvo kultūra, aplinka, bendravimo partneriai, bendri viso kolektyvo tikslai.

Meno kolektyve raiška skatinama: atliekant kūrinį, jį interpretuojant, dalyvaujant tam tikrose programose, įsisavinant repertuarą, remiantis įvairiomis kolektyvo veiklos formomis: konkursais, koncertais, išvykomis į festivalius ir pan. Kai siekiama suderinti vadovo ir kolektyvo nario interesus, atsiranda prielaidos atsiskleisti kolektyvo nario galimybėms, saviraiškos poreikiams (Kisielytė – Sadauskienė, 2003) (5 pav.):

5 pav. Būsimojo mokytojo sociokultūrinė raiška meno kolektyve

Intelektas dažniausiai ugdomas organizuotų ar savarankiškų studijų metu, o estetiškas ir jausminis brendimas neįmanomas be asmeninio, individualaus santykio su menu, be kitų šiame procese dalyvaujančių asmenų. Todėl svarbus vaidmuo tenka aukštosios mokyklos meno kolektyvams. Tai puikios prielaidos turtėti bendravimui, atsirasti komandai ir išmokti joje dirbti, kas tikrai bus aktualu dirbant mokykloje. Meno kolektyvuose kaip tik ir galima atsižvelgti į pedagogo profesijos ypatumus, kryptingai tobulinant meninę veiklą ir ugdat mokytojo pedagogines savybes, kurios padėtų kompetetingai dirbti mokykloje (Kisielytė – Sadauskienė, 2001).

Mokytojo sociokultūrinė raiška yra neatskiriama nuo jo kompetencijos plėtros. Studentų meno kolektyvai savo veiklos formomis ir principais bei darbo metodika daug kuo imituoja realią meno pamoką. Šiuo požiūriu būsimųjų mokytojų ugdymas studentų meno kolektyve turi meninės, o kartu ir sociokultūrinės raiškos skatinimo galimybes (Kisielytė – Sadauskienė, 2003). Todėl studentų meno kolektyvas yra svarbus mokytojų profesinio rengimo sistemos forma.

2.4 Meno kolektyvo vadovo asmens savybės sėkmingai profesinei veiklai

Kintantys visuomenės poreikiai ir reikalavimai švietimui, keičia reikalavimus šiuolaikinei švietimo sistemai. Mokytojais tampa ugdymo pokyčių ir visuomenės gerinimo procesų tarpininkais. Auga pagrindinių mokytojų gebėjimų poreikis ir nauji reikalavimai. Ateities mokytojams reikia naujų gebėjimų: bendrųjų (perduodamų pagrindinių); atviro, novatoriško, pažangaus mąstymo;

kritiško mąstymo; problemų sprendimo; konfliktų sprendimo; aktyviai dalyvauti; mokėjimo mokytis; suaugusių mokymosi; vadybos.

Kompetencija aktuali tiek ugdymo (Eraut, 1990; Barnet, 1992, 1993), tiek vadybos (Rothwell, 1996) mokslų tyrinėtojų tema. Šių mokslų intereso bendrumas yra neatsitiktinis, nes kompetencijos problemos, kaip žmogiškųjų išteklių vadybos objektas, kylančios profesinėje veikloje yra sprendžiamos visą gyvenimą besitęsiančio ir tęstinio ugdymo kontekste. Kompetencija kaip fenomenas nagrinėjama ir individo kvalifikacijos kontekste kaip gebėjimas veikti, nulemtas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių ir vertybių.

Ankstesnėse darbo dalyse aptarėme apie mokytoją, jam keliamus reikalavimus, pageidautinas kompetencijas. Čia trumpai apžvelgsime meno vadovo asmenines savybes, kurie skatintų sėkmingą profesinę veiklą.

Vadovavimas žmonėms – mokslas ir menas. Žodis „vadyba“ (*Management*) etnologiškai susijęs su italų kalbos žodžiu *maneggiare* („valdyti“, „įvykdyti“; tai lotyniškai *manus*, „ranka“, vedinys) ir nusako atsakingą, tikslingą planavimą, sprendimą ir veiklą (Rauhe, Demmer, 2004).

Vadovavimo sąvoka apima tam tikras artimai susijusias ir viena kitą papildančias funkcijas, kurias atlieka kiekvienas vadovas:

Vadovo - organizatoriaus funkcija. Atlikdamas šią funkciją vadovas suformuluoja tikslus ir uždavinius, kolektyvo sprendžiamus dabar ir spęstinus ateityje, nurodo tų uždavinių sprendimo kelius, sukuria palankias sąlygas kolektyvo darbui.

Vadovo - administratoriaus funkcija: vadovas asmeniškai arba kartu su kolektyvo nariais pasiskirsto atsakomybės sritimis.

Vadovo - specialisto funkcija: meno kolektyvo vadovas turi pirmiausia būti geras savo srities specialistas, turėti pakankamai žinių ir patyrimo konkrečioje meno sferoje, kad galėtų atsakingai kelti uždavinius ir kompetetingai juos realizuoti.

Galima drąsiai teigti, kad vadovas be autoriteto - prastas vadovas. Autoritetas - tai visuotinai pripažinta, neformali žmogaus įtaka. Skiriamos dvi autoriteto rūšys: autoritetas, įgyjamas kartu su pareigybiniu statusu (formalus) ir išsikovojamą paties vadovo (realus). Vadovas, kuris suranda teisingą bendravimo su pavaldiniais stilių, greitai įgyja realų autoritetą.

Vadovo darbo stilius nėra tik asmeninis vadovo reikalas. Nuo jo didžia dalimi priklauso viso kolektyvo, įmonės ar organizacijos veiklos rezultatai, jo vadovaujamų žmonių pasitenkinimas darbu. Iki šiol nėra vieningos individualaus valdymo stiliaus klasifikacijos. Skirtingi autoriai ir mokyklos

įvairiai juos klasifikuoja. Vadovo darbo stilius pirmą kartą bandė apibendrinti Platonas savo veikale 'Valstybė' .

Individualų valdymo stilių remdamasis eksperimentais pirmasis nagrinėjo amerikiečių psichologas Kurtas Levinas 1938 metais. Jis išskyrė šiuos pagrindinius vadovų tipus: *autoritarinis* arba *valdingas*, *liberalus* arba *anarchinis*, *demokratiškas* arba *kolegialus*. Ši klasifikacija dabar ir yra plačiausiai naudojama. Labiausiai šiuo metu paplitusi vadovų darbo stilių klasifikacija yra pagal vadovo ir pavaldinio santykių pobūdį, remiantis valdžios pobūdžiu: vieno valdžia - autokratija, niekieno valdžia - vadovas liberalas, daugumos valdžia - demokratija.

"Muzikos baruose" keliamas klausimas "kodėl susiklostė tokia situacija, kad menas, kultūra yra visiškai praradę prestižą?" Kodėl užsieniečiai muzikuodami jaučiasi laisvai, atrodo laimingi, o mūsiškiai - "atsakingai sukaupė sprendžia konkrečias techninio ir taktinio pobūdžio užduotis? Ar tokie atlikėjai, vėliau tapę pedagogais, gali ugdyti laimingus muzikos vartotojus? Ar gali tokie specialistai kiekvienoje mokykloje (ir miestelyje) suorganizuoti kelis chorus ir orkestrus? Tikrai - taip. Tik būtina sąlyga: suteikti būsimiesiems profesionalams atitinkamą kompetenciją (pavyzdžiui, išmokyti "pasigaminti sau instrumentą" - chorą ar orkestrą); atsisakyti įsitikinimo - "jeigu muzikas pats sugeba gerai muzikuoti, jis sugebės būti ir geru pedagogu, ir kolektyvo vadovu" („Muzikos barai“, 1996).

Vadinasi, būtina ir pačiam suorganizuoti žmones, ir juos išmokyti muzikavimo meno, ir atskleisti pasirinktos meninės veiklos žavesį, naudą. Taigi, būtinas profesinės kompetencijos esminis tobulinimas ir pasitikėjimo savo jėgomis didinimas (Piličiauskas, 1996).

Skatindamas žmones aktyviai klausytis muzikos ir muzikuoti, kiekvienas muzikos pedagogas neišvengiamai formuoja muzikos ekonomikos rinką. Juk tie žmonės turi įsigyti instrumentus, natas, knygas, plokšteles, koncertų bilietus. Tad, kiekvienas muzikos pedagogas – tai ir kultūros vadybininkas. Jis atskleidžia meną ir kultūrą, bendrauja su žmonėmis, tikslingai veikia, planuoja, organizuoja, vadovauja (Rauhe, Demmer, 2004).

Kiekvieno meno kolektyvo tikslai yra neatsiejami nuo kultūrinės veiklos ir išskiria juos kaip vieną iš pagrindinių egzistavimo priežasčių. Tikslai turi būti gerai suvokiami, nes suvokimas kaip tik ir yra pirmasis vadybos žingsnis. Meno kolektyvo vadovui būtina iš anksto nuspręsti, kokį rezultatą norime gauti, kaip organizuoti darbą, kaip motyvuoti ir kontroliuoti darbo atlikimą. Daugelis autorių teigia, kad valdymo procese vykdomos šios pagrindinės funkcijos:

- *Planavimas* – tai procesas, kurio metu nustatoma organizacijos misija, strategija, užduotys, numatomi planai priemonių grupės tiems tikslams įgyvendinti (Kučinskas, Kučinskienė, 2002).

- *Motyvacija* – elgesio, veiksmų, veiklos skatinimo procesas, kurį sukelia įvairūs motyvai (Bagdonienė, Bagdonas, Kazlauskienė, 2004).
- *Organizavimas* – kriterijus, rodantis kaip efektyviai ši organizacija dirba, kokių reikia atitinkamų tikslų (ten pat).
- *Kontrolė* – tai bet kurios organizacijos veiklos srities tikrinimas. Kontrolė turi užtikrinti priimtina darbuotojų elgesį, apsaugoti organizacijos turtą, išlaikyti paslaugų kokybę, apriboti valdžią, nustatyti ir valdyti atskirų struktūrinių vienetų veiksmus (ten pat).

Reikalavimai vadovui

Kolektyvo veikloje meno vadovas atlieka specifinį vaidmenį, jam nepakanka būti tik geru menininku, savo meno srities specialistu, jam būtina išmanyti ir vadybos pagrindus. Vienas iš pagrindinių vadovo sugebėjimų, tai sugebėjimą ir patirtį paversti veikla. Be didžiulio kūrybiškumo, intencijos, kompetencijos įvairiose veiklos srityse, žinių, meninio jautrumo ir tolerancijos būtina meilė menui entuziazmas. Tai ir yra pagrindinė varomoji meno kolektyvo vadovo jėga, padedanti įveikti visus jo veiklos kelyje iškylančius sunkumus. Kaip teigia Bagdonienė, Bagdonas ir kiti autoriai (2004) organizacinei ir vadybinei veiklai išskiriamos svarbios vadovo savybės (žr. 2 lentelę):

2 lentelė

Organizacinei ir vadybinei veiklai svarbios vadovo savybės

Savybių rangai	Savybės	Vertinimo kriterijai
1	Vadybinė kompetencija	Vadybos žinios ir gebėjimai valdyti veiklą ir žmones, konkrečios valdymo pareigybės darbo išmanymas
2	Organizacinės savybės	Santykiai su žmonėmis
3	Dalykiškumas	Požiūris į darbą
4	Moralinės savybės	Požiūris į dorovės normas
5	Politinė kultūra	Požiūris į visuomenės, darbo kolektyvo, darbuotojo asmeninius interesus
6	Darbingumas	Aktyvios ir ilgalaikės kūrybinės veiklos gebėjimai

Kiekvienam vadovui keliamas nelengvas uždavinys - praktiškai suderinti realiai priešiškus kolektyvo, atskirų darbuotojų, valstybės ir savo asmeninius interesus. Norėdamas išspręsti šį uždavinį, vadovas turi surasti efektyvų vadovavimo stilių ir išsikovoti autoritetą, kuris būtinas sėkmingai tvarkant įmonės ar organizacijos veiklą. To negali gerai atlikti vadovas, netenkinantis tam tikrų reikalavimų.

Skiriamos dvi reikalavimų vadovams grupės: *bendrieji* ir *specialieji*. Bendrieji reikalavimai apima įstatymo numatytas vadovo elgesio taisykles, o specialieji reikalavimai remiasi vadovui, kaip konkrečios srities specialistui, keliamais reikalavimais. Apibendrinus įvairius reikalavimus, keliamus vadovui, galima juos suvesti į *komercinius* ir *moralinius*.

Komerciniai sugebėjimai - labai plati sąvoka, apimanti tiek vadovo kompetenciją, tiek jo organizatorinius sugebėjimus. Taigi vadovui neužtenka būti kompetetingu, t.y. turėti profesinį autoritetą, kiekvienas vadovas turi būti ir geras organizatorius bei administratorius.

Vadovo *kompetencija* suprantama kaip puikus atliekamo darbo specifikos žinojimas. Vadovas turi žinoti ne tik tai, ką reikia atlikti, bet ir tai, kaip tai atliekama. Kompetetingas vadovas, gerai išmanantis atliekamo darbo esmę, darbo procesus ir metodus, sugeba kvalifikuotai analizuoti situaciją, savarankiškai mąstydamas operatyviai priimti sprendimus, numatyti alternatyvinius veiklos variantus. Toks vadovas trumpiausiu keliu prieina prie tikslo ir lengviau įgyvendina priimtus sprendimus. Reikia pažymėti, kad vadovas dažnai negali būti kompetetingu visose vadovaujamos organizacijos srityse, tačiau minimalios profesinės žinios yra būtinos kiekvienam vadovui.

Organizatoriniai vadovo *sugebėjimai* apima sugebėjimą formuluoti užduotis ir nurodymus pavaldiniams, sugebėjimą ne tik operatyviai priimti sprendimus, bet ir juos įgyvendinti, o taip pat sugebėjimą vykdyti efektyvią pavaldinių veiklos kontrolę. Beje reiklumas niekada nevirsta užsispyrimu ir kitų nuomonės nepaisymu. Vadovas - administratorius turi sugebėti organizuoti teisingą atsakomybės ir darbų paskirtymą tarp pavaldinių. Taigi vadovas - organizatorius turi būti pakankamai nuovokus, protingas, išradingas ir ryžtingas, sugebantis prognozuoti ir mokantis iki galo realizuoti savo idėjas. Reikia pažymėti, kad geras organizatorius supranta, kad negali remtis tik savo paties kompetencija

Apibendrinant, galima teigti, kad vadovo komerciniai sugebėjimai - tai jo profesinių žinių ir administratoriaus - organizatoriaus sugebėjimų derinimas.

Gero vadovo sugebėjimai neturi apsiriboti vien komerciniais gabumais. Jis dar turi turėti tam tikrų *moralinių (psichologinių) savybių*. Vadovas, stokojantis pastarųjų savybių, nesugeba sudominti

ir patraukti pavaldinių, įgyti jų pasitikėjimo. Be tam tikrų moralinių savybių neįmanoma sukurti darbingo viso kolektyvo mikroklimato, pasiekti gerų rezultatų darbe.

Valdymas - tai visų pirma darbas su žmonėmis. Todėl kiekvienas vadovas turi turėti žmonių valdymo mokslo pagrindus - žinoti žmogaus ir kolektyvinio darbo psichologiją, turėti pedagogikos, etikos žinių ir mokėti šias žinias panaudoti organizuojant kolektyvinį darbą.

Be žmogaus psichologijos žinajomo galima išskirti keletą svarbių moralinių vadovo savybių, kurios padeda bendraujant su pavaldiniais ir skatinant juos siekti kolektyvinio tikslo: komunikabilumas, sugebėjimas vertinti kiekvieną žmogų kaip asmenybę, aukšta moralė - asmeniniai vadovo interesai turi sutapti su bendrais viso kolektyvo interesais, vidinė vadovo pusiausvyra, reiklumas sau ir kitiems, intelektas - vadovas turi būti išsilavinęs visose mokslo ir visuomeninio gyvenimo srityse.

Be šių savybių vadovas negalės pasiekti aukštos valdymo kokybės. Todėl valdymo srityje vadovo psichologiniai sugebėjimai yra verti ne mažiau nei profesinės žinios ar organizatoriniai sugebėjimai.

Kad meno kolektyvo veikla sėkmingai plėtotųsi, būtų palankiai vertinta, šiltai priimta visuomenės, reikia gerai dirbti, nes meno kolektyvo lygį išreiškia ne vien jos meninė pusė, bet ir tai, kaip ji buvo planuojama, organizuojama dirbti, vadovaujama, kaip pasireiškė vadovo išmonė, narių motyvavimas, jo triūsas ir atsakomybė.

Naują kokybę sąlygoja ir šiuolaikinis vadybinis požiūris į organizaciją. Siekdamas mokyklos, kaip vientisos organizacijos, vadovas turi ieškoti kelių ją kurti, skatinti mokytojus dalyvauti mokyklos valdyme. Mokyklų vadovai neturi veikti vieni, bet turi išmokti sutelkti visus mokyklų bendruomenės narius bendrai veiklai ir koordinuoti pokyčius.

Vadyboje vis labiau įsigali besimokančios organizacijos samprata. Meno vadovai ir apskritai visi mokytojai turi gebėti dirbti kaip komanda, gebėti kartu mokytis ir dirbti, ieškoti bendrų sprendimų, savo veikla sudominti kolegas, sukurti mokyklos bendruomenėje mokymosi ir bendradarbiavimo atmosferą. Mokytojas turės būti pasirėngęs pokyčiams – lanksčiau planuoti, savarankiškai priimti sprendimus, kritiškai vertinti ugdymo turinį ir būti pasiruošęs operatyviai jį atnaujinti arba keisti.

Švietimo vadybos, kaip ugdymo dalies suvokimas praplečia pedagoginės veiklos sampratą. Atsiranda tyrimas, veiklos planavimas, taikymas, prognozavimas, valdymas ir kt. Mokytojas yra mokymo proceso vadybininkas, organizatorius, kuris tariasi su mokiniu priimdamas sprendimus.

Meno kolektyvo vadovo pasirengimas ir veikla atskleidžia didžiulę sociokultūrinės meninės raiškos reikšmę ir karjeros galimybes. Tai tinkamas orientyras modeliuojant ir ugdant būsimus mokytojus.

Apibendrinus galima teigti, kad:

- Meninis ugdymas turi didelės įtakos asmens kultūrai. Jis reikšmingas, nes visybiškai veikia asmens kultūrą. Svarbi asmens praktinė veikla, kuri reikšminga jam asmeniniu ir sociokultūriniu požiūriu. Jei raiška ir pažinimas tarpusavyje bus susijęs ir veiks vienas kitą, tai meninis kultūros ugdymas nevirš tik dalykinių žinių perteikimu, veiklos tobulinimo procesu.

- Skatinant moksleivių raišką ir sociokultūrinės raiškos plėtrą, svarbu juos išmokyti kurti supančios aplinkos kultūrą, o ne tik ja remtis, būti jos vartotojais. Tai labai svarbi asmenybės nuostata. Tautinės kultūros kūrimas suteikia galimybę dalyvauti bendrųjų dvasinių vertybių kūrybos procese (Greimas, 1991). To siekiama remiantis moksleivių socialine kultūrine raiška. Ši aplinkybė verčia išskirti sociokultūrinę raišką kaip aktualią moksleivių ugdymo ir mokytojo rengimo problemą.

- Mokytojo sociokultūrinė raiška yra neatskiriama nuo jo kompetencijos plėtros. Studentų meno kolektyvai savo veiklos formomis ir principais bei darbo metodika daug kuo imituoja realią meno pamoką. Šiuo požiūriu būsimųjų mokytojų ugdymas studentų meno kolektyve turi meninės, o kartu ir sociokultūrinės raiškos skatinimo galimybes. Todėl studentų meno kolektyvas yra svarbus mokytojų profesinio rengimo sistemos forma.

- Visą gyvenimą trunkančio mokymosi kontekste pagrindiniai įgūdžiai, kuriuos jaunimas turi įgyti privalomojo švietimo metu, iš esmės keičia ir vaidmenį, kurio turi imtis mokytojai. Mokytojai turi išmanyti mokomojo dalyko conceptualių sistemų pagrindus, integracinius ryšius su kitais dalykais bei jo praktinę reikšmę, gebėti panaudoti dalyką mokinio conceptualizuotų žinių ir gebėjimų vystymui, mokymui priimti savarankiškus, atsakingus sprendimus, gebėti modeliuojant neišbaigtas, problemines situacijas ugdyti mokinių vertybines, gyvensenos ir elgsenos nuostatas. Mokytojas turi orientuotis ne į mokymo, bet į mokymosi proceso organizavimą, mokyti mokinius mokymosi strategijų, formuoti jų nuostatą nuolatiniam mokymuisi, savo veiklos įsivertinimui.

- Mokytojų rengimo sistemoje akcentuojamas perėjimas nuo akademinų dalyko studijų prie savarankiškos informacijos paieškos gebėjimų lavinimo, gero bent vienos užsienio kalbos mokėjimo, bendravimo ir komunikacinių įgūdžių formavimo.

3. SOCIOKULTŪRINĖS MENINĖS RAIŠKOS VAIDMUO BŪSIMŲ MOKYTOJŲ IR MENO MOKYTOJŲ PROFESINIAM TOBULĖJIMUI (PRAKTIKOS TYRIMAS)

3.1 Tyrimo metodika ir organizavimo eiga

Siekiant ištirti būsimų mokytojų sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo galimybes buvo atliktas empirinis tyrimas. Pagrindiniu tyrimo metodu buvo pasirinkta anketinė apklausa. Tyrimo tikslas – atskleisti sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo galimybes ugdant būsimus mokytojus, taip pat nustatyti meno mokytojų sociokultūrinės meninės raiškos vaidmenį profesiniam tobulėjimui.

Anketinė apklausa atlikta 2008 m. kovo – balandžio mėnesiais. Aplausoje dalyvavo Šiaulių universiteto edukologijos fakulteto papildomo ugdymo ir etikos (PE), meninio ugdymo ir tikybos (MT), edukologijos, ikimokyklinio ugdymo pedagogikos ir priešmokyklinio ugdymo (IKPR), ikimokyklinio ugdymo pedagogikos ir muzikos (IKM), pradinio ir ikimokyklinio (PPIK) specialybių 1-4 kurso studentai, menų fakulteto muzikos pedagogikos (MP), dailės ir dizaino, dailės ir technologijos, grafinės ir taikomosios technologijos, taikomosios dailės ir verslo specialybių 2 kurso studentai, socialinės gerovės ir negalės fakulteto sveikatos edukologijos ir specialiosios pedagogikos specialybių 3-4 kurso studentai, humanitarinio fakulteto rusų, anglų – rusų, istorijos specialybių 3 kurso studentai, socialinių mokslų fakulteto ekonomikos, verslo administravimo, vadybos, 3-4 kurso studentai, technologijos fakulteto aplinkos ir profesinės saugos, statybos inžinerijos specialybių 2 kurso studentai. Taip pat buvo apklausti Šiaulių miesto gimnazijų: Šiaulių universiteto, Romuvos, vidurinių mokyklų: Aukštabalio, Gegužių, Gytarių, Saulėtekio, pagrindinių mokyklų: Juventos, Ragainės, Romuvos, Sandoros, pradinių mokyklų: Dainų, Lieporių, Saulės meno (muzikos, dailės, šokio, teatro) mokytojai.

Tyrimo metu apklausti 200 Šiaulių universiteto studentų, iš kurių 192 anketos sugrįžo. Peržiūrėjus užpildytas anketas, 9 anketos buvo atmetos, kaip netinkamai užpildytos ir galinčios iškreipti tyrimo rezultatus. Apklausta 80 Šiaulių miesto mokyklų meno mokytojų, iš kurių 64 anketos grįžo, 4 anketos atmetos kaip netinkamai užpildytos.

Klausimyne studentams buvo pateikti 17 klausimų, mokytojams – 14 klausimų su nominalinių skalių atsakymo formatu ir plačiai paplitusia Likert'o metodika. Buvo pabrėžiamas apklausos anonimiškumas, norint, kad studentai ir mokytojai anketas užpildytų kuo atviriau. Statistinė duomenų analizė atlikta kompiuterine programa SPSS (*Statistical Package for Sciences*). Darbe pateiktiems paveikslams sudaryti naudota *Windows Microsoft Excel* programa.

Saviraiška – asmenybės prigimties ir patirties realizavimas veikloje ir elgesyje. Mokytojui yra svarbu kokybiškai reikštis socialinėje aplinkoje, o ne tik dirbti klasėje. Todėl mokykla turėtų padėti asmeniui atsiskleisti socialinėje ir kultūrinėje erdvėje, būtų ne tik gimtoios kultūros vartotojas, bet ir kūrėjas. To siekiama mokytojo ir moksleivio sociokultūrine raiška. Ši aplinkybė verčia išskirti sociokultūrinę raišką kaip aktualią moksleivių ugdymo ir mokytojų rengimo nuostatą.

Studentų sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo galimybės tiriamos pirmiausiai išsiaiškinant jų pomėgį muzikos pamokoms, tiriamųjų aktyvumą lankomiems būreliams, specializuotoms mokykloms. Sužinant, kas įtaką daro studentų meninei kultūrai, koks jų aktyvumas visuomeniniams renginiams, lankomiems kolektyvams universitete. Kokie mokytvai paskatino pasirinkti ir lankyti tuos meno kolektyvus, ką juose studentai labiausiai vertina, kokias savybes galima išsiugdyti meno kolektyvuose.

Meno mokytojų sociokultūrinės meninės raiškos vaidmuo profesiniam tobulėjimui tiriamas pirmiausiai išsiaiškinant, kas turėjo reikšmės profesiniam jų apsisprendimui, taip pat kas daro įtaką dabartinei mokytojų meninei kultūrai, koks tyriamųjų aktyvumas lankantis visuomeniniuose renginiuose, jų pačių dalyvavimas meno kolektyvuose, koks mokytojų aktyvumas kurinat savo kolektyvus, būrelius, studijas, klubus.

3.2 Tyrimo imties charakteristika (studentai ir mokytojai)

Tiriamieji – studentai. Tyrime dalyvavo 183 Šiaulių universiteto studentų, parinkti atsitiktinės atrankos būdu. Lentelėje pateikta studentų pasiskirstymas pagal kursus (žr. 3.1 lentelę):

3.1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal kursus (N=183)

Kursas	Respondentų sk.
Pirmas	51
Antras	45
Trečias	43
Ketvirtas	44

Iš lentelės matome, kad respondentų pasiskirstymas pagal kursus yra labai panašus. Daugiausia apklausta 1 kurso studentų, jie patirties turi mažiausiai universiteto edukacinėje sistemoje, todėl labai įdomu sužinoti, ar patenkinamos jų kompetencijų raiškos galimybės, ar mokykla padėjo pagrindus sociokultūrinei raiškai ir kaip ji yra toliau realizuojama universitete. Vyresnieji kursai turi didžiausią raiškos patirtį dalyvaudami įvairiuose meno koledžuose, visuomeniniuose renginiuose ir tai leidžia išsamiau analizuoti raiškos galimybes universiteto edukacinėje sistemoje.

3. 2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal specialybes (N=183)

Speci alybė	ANGL.RU	APPS	DD	DT	EDUKOL	EKONOM	GFTT	IKM	IKPR	INFORM	ISTORIJA	MT	MP	PE	PPIK	RUSŲ	SPECPED	STATYB	SVEIKED	TDV	VADYBA	VERSLA
Stud. sk.	2	3	11	5	21	1	7	9	40	1	1	14	35	9	2	3	6	1	5	2	1	4

(Sutrumpinimai: papildomas ugdymas ir etika (PE), meninis ugdymas ir tikyba (MT), ikimokyklinis ugdymas ir priešmokyklinis ugdymas (IKPR), ikimokyklinis ugdymas ir muzika (IKM), pradinis ir ikimokyklinis (PPIK) muzikos pedagogika (MP), dailė ir dizainas (DD), dailė ir technologijos (DT), grafinė ir taikomoji technologijos (GRTT), taikomoji dailė ir verslas (TDV) sveikatos edukologija (SVEIKEDU), specialioji pedagogika (SPECPED), aplinkos ir profesinės saugos (APPS)).

Daugiausia apklausoje dalyvavo Edukologijos fakulteto ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, edukologijos, meninio ugdymo ir tikybos specialybių studentai, taip pat Menų fakulteto muzikos pedagogikos, dailės ir dizaino specialybių studentai. Šių specialybių programose yra nemažai meno dalykų.

Apklausoje dalyvaujantys studentai iš socialinių mokslų, humanitarinio, socialinės gerovės ir negalės, technologijos fakultetų meno dalykų neturi, tačiau jiems yra privalomai pasirenkami dalykai, iš kurių - meno kolektyvai. Pastarųjų fakultetų studentai pasirinko meno kolektyvą (šokių) nepriklausomai nuo studijų programos.

Tiriamieji - mokytojai. Tyrime dalyvavo ir 60 Šiaulių miesto meno mokytojų. Demografinių kintamųjų dalyje atskleidžiamas tyrime dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pagal lytį, amžių, pedagoginį stažą turinčių kvalifikacinę kategoriją, tikintis, kad minėti demografiniai duomenys gali turėti įtakos respondentų atsakymas (žr. 3. 3 lentelę):

3. 3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=60)

Lytis	Respondentų sk.	Proc.
Vyras	6	10,0
Moteris	54	90,0
Iš viso	60	100

Lentelėje duomenys rodo, jog tyrime dalyvavusių mokytojų pasiskirstymas lyčių aspektu atitinka bendruosius Lietuvos mokyklose dirbančių mokyklų statistinius rodiklius. Tyrime dalyvavo žymiai didesnė dalis moterų (90,0%), nei vyrų (10,0%).

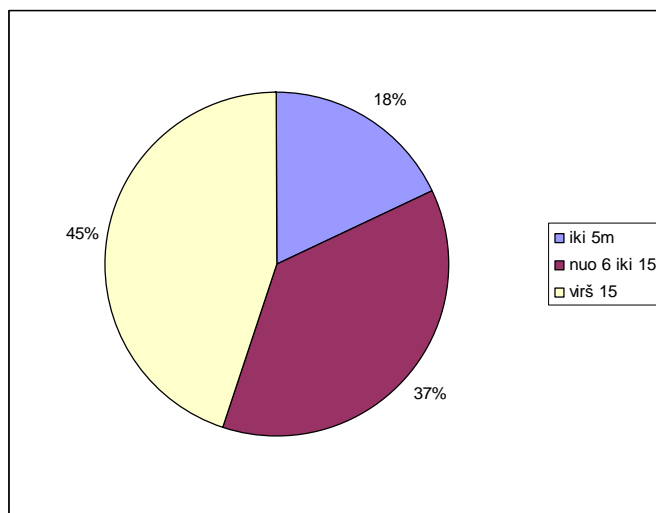
Analizuojamų tyrimo duomenis respondentų amžiaus aspektu, nustatyta, jog tyrime dalyvavusių meno mokytojų amžius apėmė tiriamuosiu nuo 25 metų iki 52 metų, tačiau daugiausiai tiriamųjų amžius svyravo ties 35- 40. Kadangi respondentų amžius galėjo turėti įtakos atsakymams, tiriamieji pagal statistinį respondentų amžiaus vidurkį (37m.) buvo suskirstyti į dvi grupes, kurios atitinka psichologų nurodomiems suaugusiųjų gyvenimo periodus – jauno suaugusio (20-40m.) ir vidutinio amžiaus suaugusiojo (40-65) periodus (žr. 3. 4 lentelę):

3. 4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (N=60)

Grupės	Reasponentų sk.	Proc.
I gr. Nuo 25 iki 40 metų	32	53
II gr. Nuo 40 iki 52 metų	28	47
Iš viso	60	100

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes rodo, jog tyrime daugiau jaunesnio amžiaus meno mokytojų.

3. 1 pav. Respondentų pedagoginis stažas, (N=60),%

Analizuojant respondentų pedagoginio darbo stažą pastebėta (žr. 3.1 pav.), kad daugiausia tyrime dalyvavusių mokytojų turi ilgametį, virš 15 metų pedagoginio darbo stažą – tai pažymėjo 45 proc. Taip pat nemaža dalis mokytojų mokykloje dirba nuo 6 – 15 metų – 37 proc. pedagogų ir tik 18 proc. aplaustųjų mokytojų pradeda savo darbo praktiką mokykloje. Tokie duomenys leidžia teigti, jog tyrime dalyvavusių respondentų pedagoginio darbo patirtis švietimo kontekste yra išties didelė ir jie gali suteikti naudingos informacijos sociokultūrinės meninės raiškos srityje.

Sociokultūrinės meninės raiškos vaidmuo profesiniam tobulėjimui atliekamam tyrimui svarbi meno mokytojų turima kvalifikacinė kategorija. Atestaciniai reikalavimai kvalifikacinei kategorijai iš esmės apsprendžia tobulinimosi patirtį ir apimtį (aukštesnė kategorija – didesni reikalavimai), todėl svarbu kokią kvalifikacinę kategoriją respondentai yra įgiję per savo darbo metus (žr. 3.5 lentelę):

Mokytojų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=60)

Kvalifikacinė kategorija	Respondentų sk.	Proc.
Mokytojas	17	28
Vyr. mokytojas	24	40
Metodininkas	19	32
Iš viso	60	100

Surinkti duomenys rodo, jog mažiausią patirtį ir žemiausią mokytojo kvalifikaciją turėjo 28 proc. tyrime dalyvausių meno mokytojų. Didžiausią dalį – 40 proc. tiriamųjų sudarė meno mokytojai, kurie atestuodamiesi yra įgiję vyr. mokytojo kvalifikaciją. Nemažą dalį sudaro metodinio kvalifikaciją įgiję meno mokytojai (32 proc.). Tokie duomenys leidžia daryti prielaidą, kad pateikta informacija sociokultūrinės meninės raiškos srityje yra tikrai vertinga, pagrįsta meno mokytojų daugiamete patirtimi.

Tyrime buvo įdomu sužinoti ir kaip pasiskirsto kvalifikacinės kategorijos tarp meno dalykų mokytojų (žr. 3.6 lentelę):

Meno mokytojų pasiskirstymas pagal turimą kvalifikacinę kategoriją (N=60)

Kvalifikacinė kategorija	Muzikos mokytojas		Dailės mokytojas		Šokio mokytojas		Teatro mokytojas		Kiti mokytojai	
	Sk.	Proc.	Sk.	Proc.	Sk.	Proc.	Sk.	Proc.	Sk.	Proc.
Mokytojas	7	11,7	1	1,7	6	10,0	3	5,0	0	0
Vyr. mokytojas	11	18,3	7	11,7	4	6,7	0	0	2	3,3
Metodininkas	12	20,0	4	6,7	1	1,7	1	1,7	1	1,7
Iš viso	30	50	12	20,1	11	18,4	4	6,7	3	14,8

Iš lentelės matome, jog iš apklaustų meno mokytojų muzikos mokytojai turi žymiai aukštesnes kvalifikacines kategorijas palyginus su kitų meno dalykų mokytojais. Tai galime daryti prielaidą, jog jų sociokultūrinė meninė raiškos patirtis yra didesnė.

Analizuojant studentų sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo galimybes ir meno mokytojų sociokultūrinės meninės raiškos vaidmenį profesiniam tobulėjimui buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp kai kurių demografinių kintamųjų. Skirtumai buvo įvertinti statistinės paklaidos tikimybe ir traktuoti kaip statistiškai reikšmingi, kai $p < 0,05$. Vertinant šios anketos dalies duomenis, didžiausią priklausomybę respondentų - mokytojų įverčiams turėjo mokytojų profesinio apsisprendimo priežastys ir kvalifikacinė kategorija.

Statistiškai reikšmingi įvertinimų skirtumai pagal mokytojų profesinio apsisprendimo priežastis buvo rasti ištraukiant jiems į meno kolektyvo veiklą ($p < 0,007$). Respondentų – mokytojų viešoji nuomonė daranti įtaką jų meninei kultūrai turėjo įtakos respondentų kvalifikacinė kategorija ($p < 0,01$). Viešoji nuomonė didžiausią įtaką daro metodininko kvalifikaciją turintiems mokytojams.

Aplausiant meno mokytojus, svarbu buvo sužinoti, kas lėmė jų profesinį apsisprendimą, ir ar tai kaip nors susiję su kvalifikacine kategorija (žr. 3.7 lentelę):

3. 7 lentelė

Meno mokytojų profesinio apsisprendimo priežastys (N=60)

Jūsų profesiniam apsisprendimui reikšmės turėjo	Kvalifikacinė kategorija					
	Mokytojas		Vyr. mokytojas		Metodininkas	
	Sk.	Proc.	Sk.	Proc.	Sk.	Proc.
Noras įsigyti aukštąjį išsilavinimą	3	17,9	0	0	2	10,6
Savo pedagoginių sugebėjimų suvokimas	2	11,7	0	0	2	10,6
Siekimas padėti jaunimui	1	5,8	1	4,1	0	0
Atsitiktinumas	3	17,6	2	8,4	3	15,7
Susidomėjimas dėstomu dalyku	8	47,0	20	83,4	11	57,9
Kita	0	0	1	4,1	1	5,2
Iš viso	17	100	24	100	19	100

Kaip matome iš lentelėje pateiktų rezultatų, daugiausia meno mokytojus pasirinkti mokytojo profesiją lėmė susidomėjimas dėstomu dalyku (muzika, dailė, šokiu ir t.t.). Įdomu tai, jog ši priežastis susijusi su kvalifikacine kategorija. Šią priežastį vyr. mokytojas pažymėjo beveik 2 kartus daugiau kartų, nei mokytojas. Metodininkams dėstomo dalyko susidomėjimas užima svarbiausią vietą profesijos pasirinkime, taip pažymėjo 57,9 proc. Noras įsigyti aukštąjį išsilavinimą, atsitiktinumas, kaip priežastis profesiniam apsisprendimui daugiausia įvardijo mokytojo kvalifikaciją turintys respondentai, vyr. mokytojo kvalifikaciją turintys respondentai šios priežastys buvo svetimos. Iš to galime daryti prielaidą, jog kuo mokytojas turi įgijęs aukštesnę kvalifikaciją, tuo jis labiau supranta pasirinktos profesijos svarbą.

3.3 Tyrimo rezultatai ir jų analizė

3.3.1 Būrelio lankymas mokykloje ir poreikis lankyti meno kolektyvą universitete

Žmogus mokosi įvairiomis sąlygomis veikti, bendrauti, tobulėti, dirbdamas konkretų darbą, siekdamas kokybiškesnio rezultato. Taip jis kuria savo aplinką, gyvenimą, o kartu ir save. Kadangi mokiniai, didžiąją dalį praleidžia mokykloje, po to tapę studentais - universitete, ten mokosi kurti, dirbti, išreikšti save, galime taigti, kad mokykla, universitetas yra jų gyvenimas. Visos šios sąlygos reikalingos raiškai, vadinasi, reikia įvertinti raiškos tęstinumą, galimybes ir sąlygas ugdant būsimą mokytoją. Tuo tikslu atliktas ir tyrimas.

Labai svarbu yra studentų sociokultūrinės meninės raiškos pagrindus, padėtus mokykloje, tęsti ir universiteto edukacinėje sistemoje. Todėl atliekamame tyrime buvo norima išsiaiškinti ar studentai tęsia savo meninę raišką universitete lankydami meno kolektyvą. Lentelėje pateikti rezultatai studentų, kurie lankydami dainavimo būrelį ir muzikos mokyklą ir toliau tęsė muzikinę meninę veiklą universitete, lankydami choro studiją (žr. 3.8 lentelę):

3. 8 lentelė

Respondentai, lankę dainavimo būrelį arba muzikos mokyklą, pasirinko choro studiją

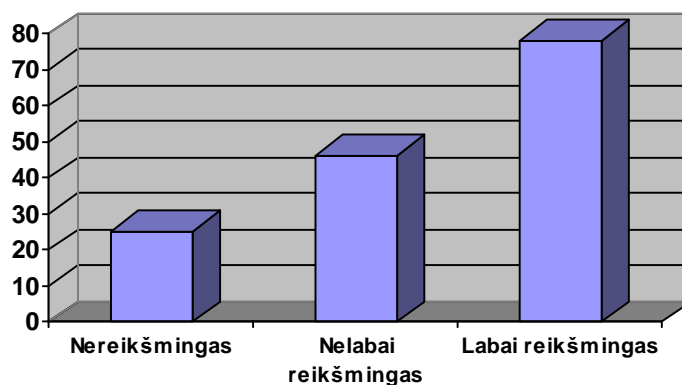
(N=110)

Respondentai, lankę dainavimo būrelį arba muzikos mokyklą	Universitete lanko chorą	
	Ne	Taip
	47	63

Iš 110 respondentų, kurie lankė dainavimo būrelį arba muzikos mokyklą 63 respondentai ir toliau lanko choro studiją universitete. Dalis iš jų pasirinko muzikos pedagogikos specialybę ir choras yra jiems privaloma disciplina. Kitiems tai privalomai pasirenkamas dalykas. Todėl galime sakyti, kad studentai, kurie lankė dainavimo būrelį arba muzikos mokyklą ir įgijo muzikinių meninių gebėjimų, didžiąjai daliai yra poreikis realizuoti juos ir universitete.

Respondentų – studentų dainavimo būrelio ar muzikos mokyklos lankymas statistiškai reikšmingas aktyviai dalyvaujant visuomeniniuose renginiuose ($p < 0,01$), lankant teatrus ($p < 0,02$), kiną ($p < 0,03$), taip pat lankant choro ($p < 0,01$) ar šokių ($p < 0,01$) kolektyvus universitete.

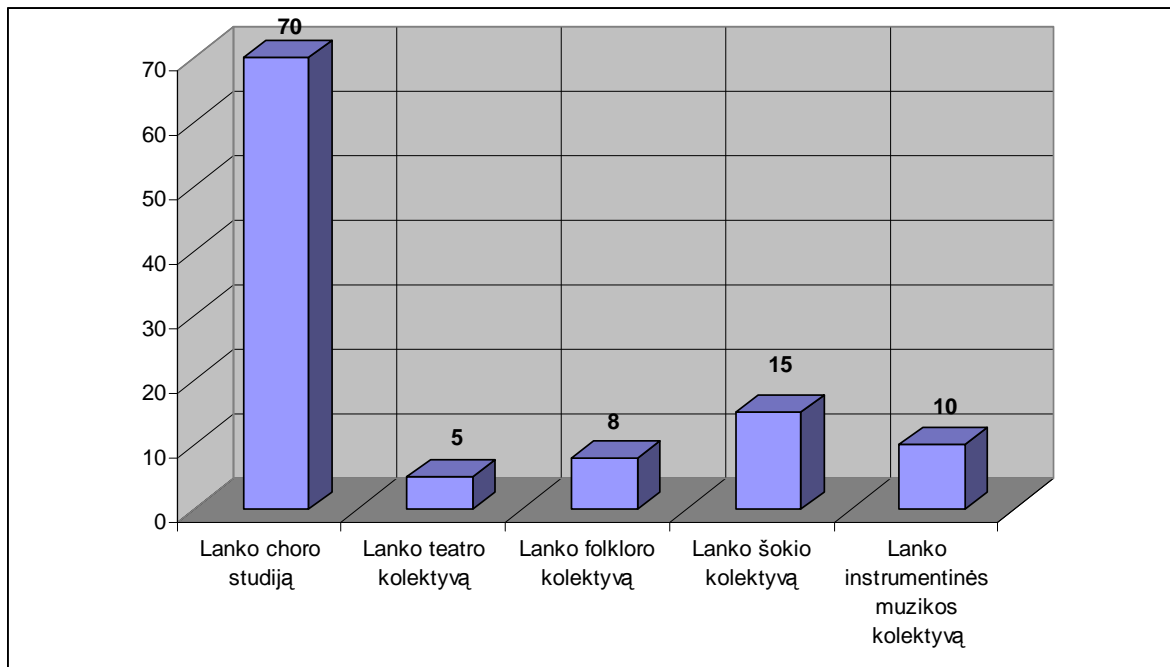
Kitu anketos klausimu norima išsiaiškinti, kiek svarbus ir reikšmingas buvo studentams muzikos, dailės ar kitų mokyklų lankymas (žr. 3.2 pav.):

3.2 pav. Mokymosi muzikos, dailės ir kt. mokyklose reikšmingumas (N=149), %

Iš 149 respondentų, lankusių muzikos, dailės ar kitas mokyklas, 78 -iems buvo labai reikšmingas. Tačiau iš lentelės matome, kad nemažas procentas yra nereikšmingas pastarosiose mokyklose mokymasis. Tai galime daryti prielaidą, kad pasirinktose mokyklose nebuvo tenkinami mokinių poreikiai, arba neatsiskleidė jų gebėjimai, kokių tikėjosi, taip pat gali būti, jog meno mokyklos lankymas mažai siejasi su jo pasirinkta dabartine specialybe.

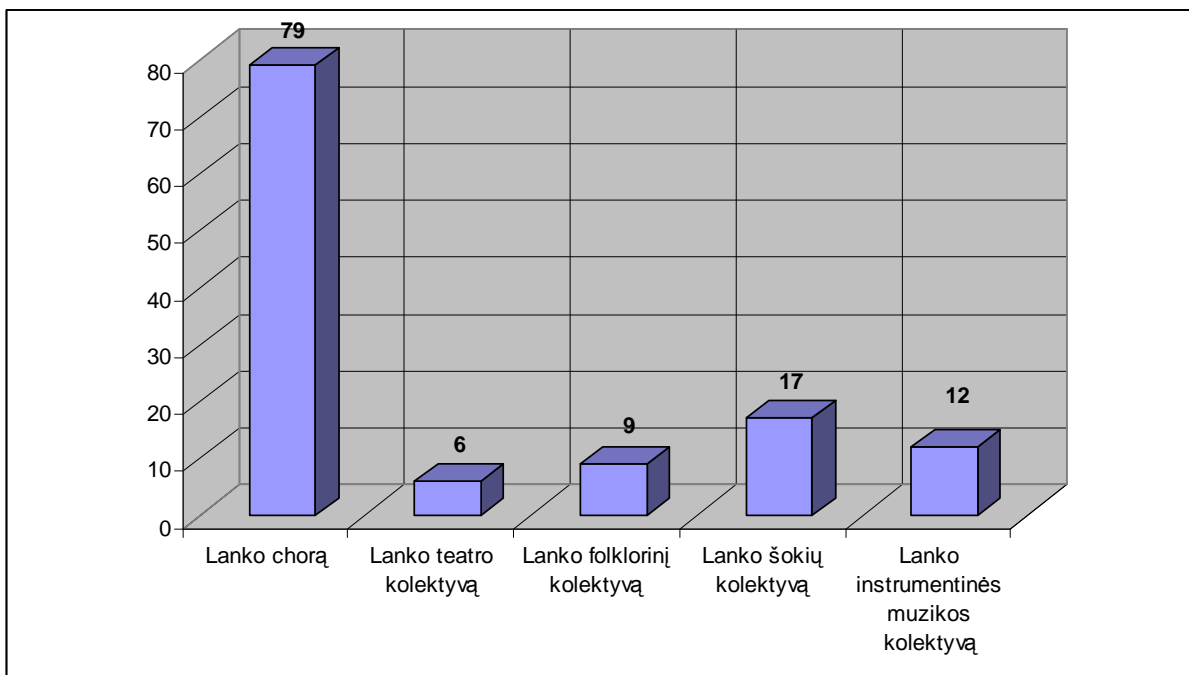
Toliau pateiktoje lentelėje matysime, kaip būrelių (muzikos, dailės, teatro, šokio arba orkestro) lankymas įtakojo respondentų pasirinkimą lankyti meno kolektyvą universitete (žr. 3.3 pav.):

3.3 pav. Respondentų būrelių lankymas ir dalyvavimas universiteto meno kolektyve (N=142),%

Iš 142 respondentų, kurie lankė būrelius, 108 pasirinko meno kolektyvą universitete. Gausiausiai lankomas ir populiariausias meno kolektyvas yra choras, jį lanko 70 studentų. Antroje vietoje – šokių kolektyvas (15 studentų), o mažiausiai lankančių studentų yra teatro kolektyve (5). Tokių kolektyvų pasiskirstymą galėjo lemti tai, kad chorų lankymas beveik visada privalomas meninių specialybių studentams (IKPR, IKM, PE, MT, MP). Kita vertus choras yra toks kolektyvas, kuriame nėra ribojamas studentų skaičius, o tarkim šokių kolektyve repertuaras neretai sąlygoja griežtai apibrėžtą dalyvių skaičių. Folklorinės krypties kolektyvai išsiskiria tuo, kad veikla juose yra grindžiama nešiuolaikišku, o mūsų tėvų laikmečio repertuaru, todėl gal būt ne visiems ši veikla yra primtina, siekiama. Instrumentinės muzikos kolektyvai specifiniai tuo, kad čia norint geresnių rezultatų, norint koncertuoti turi pirmiausiai ateiti jau su patirtimi – lankę muzikos mokyklos mokyklas, turintys grojimo įgūdžių.

Toliau pateikiama studentų dalyvaujančių meninėje veikloje pasiskirstymas pagal kolektyvus, nepriklausomai ar jie lankė kokius būrelius, mokyklas (žr. 3.4 pav.):

3.4 pav. Respondentų dalyvaujančių meninėje veikloje pasiskirstymas pagal kolektyvus, (N=123)

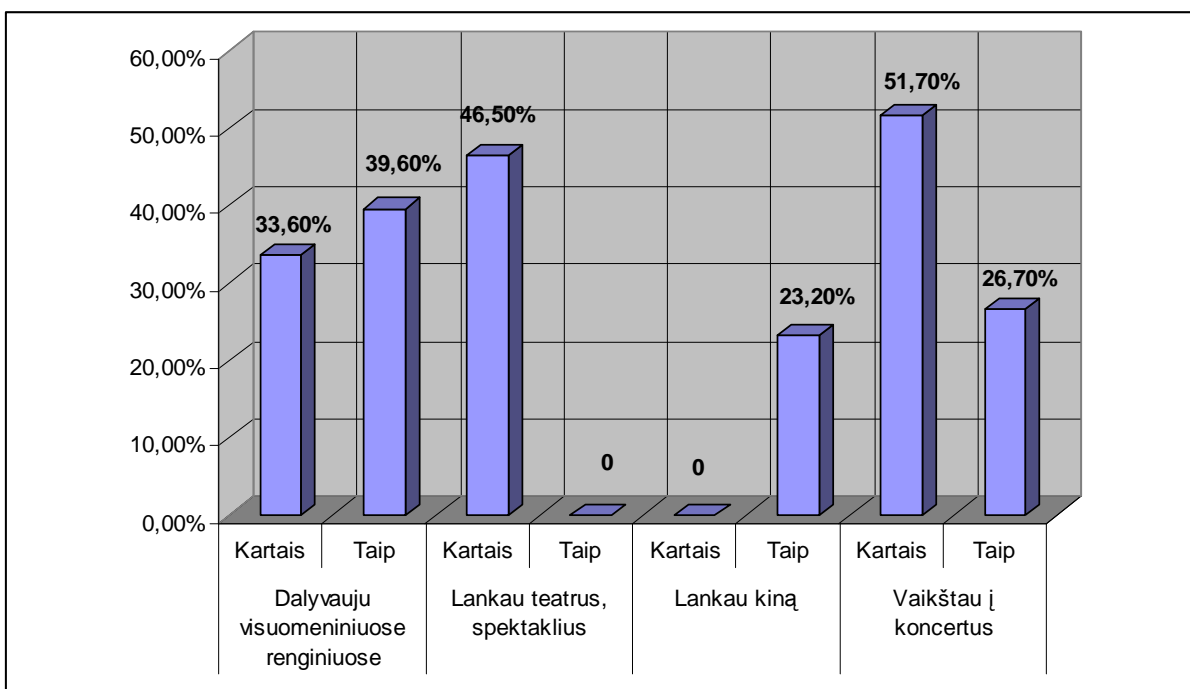
Kaip pateiktame grafike matyti, populiariausi ir dažniausiai sutinkami meno kolektyvai: choras, šokių ir teatro kolektyvai. Mažiau populiarius yra instrumentinės muzikos ir folkloriniai kolektyvai. Kai kurie lanko ne vieną, o du meno kolektyvus. Dažniausiai sutinkami choro ir teatro arba choro ir šokių kolektyvai.

Meninės raiškos sistemos tobulinimas priklauso nuo meninės veiklos kokybės bei veikimo aplinkoje patirties. Meninė raiška svarbi asmeniniam kultūros ugdymui ir sociokultūrinei integracijai, kuri turi veikti kaip vieninga sistema, norint tobulinti asmeninę meninės raiškos sistemą.

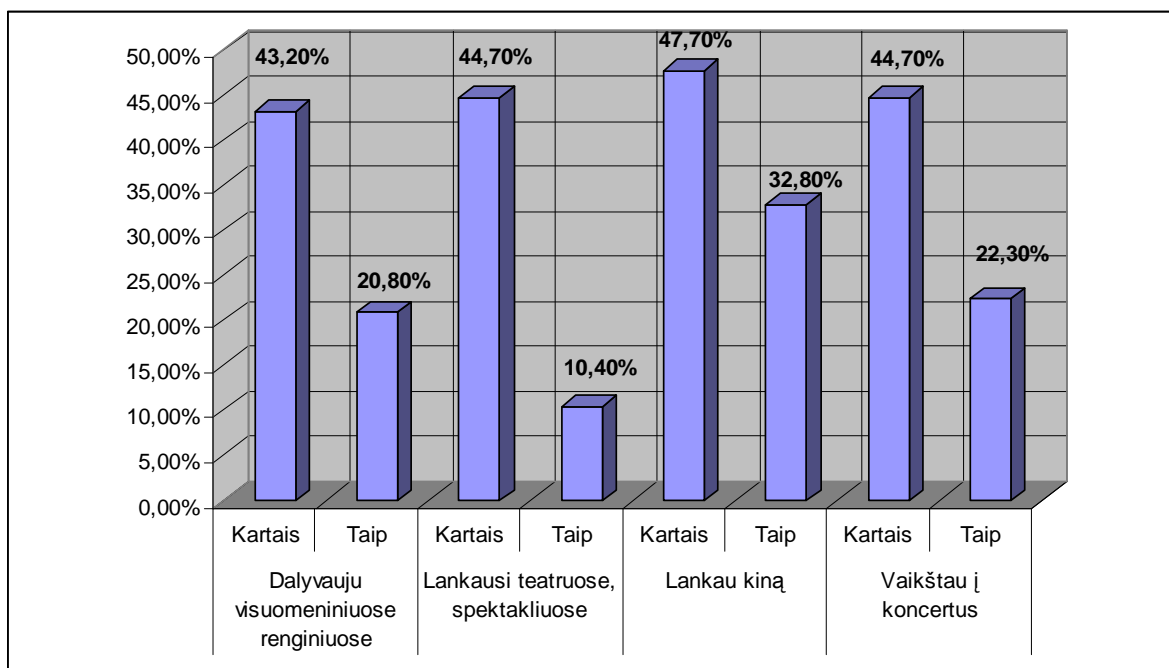
3.3.2 Studentų ir meno mokytojų aktyvumas visuomenėje

Sociokultūrinė integracija - tai įsijungimas į visuomenės gyvenimą, o sociokultūrinė raiška kaip tik padeda tai padaryti.

Atliekamu tyrimu buvo svarbu sužinoti, ar respondentų dalyvavimas meno kolektyve įtakoja aktyvesnį dalyvavimą visuomeniniuose renginiuose, dažnesnį spektaklių, kinų, koncertų lankymą (žr. 3.5 pav.):

3.5 pav. Respondentų lankančių meno kolektyvus aktyvumas visuomeniniuose renginiuose (N=116), %

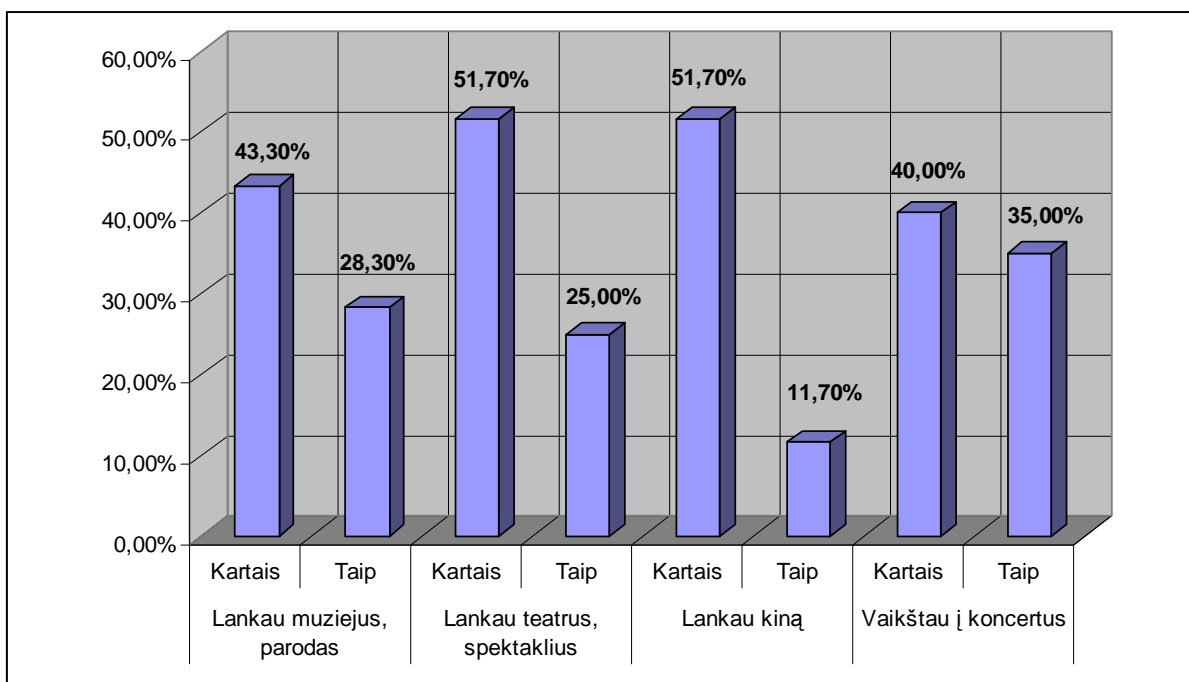

3.6 pav. Respondentų, kurie nelanko meno kolektyvus, aktyvumas visuomeniniuose renginiuose (N=67), %

Palyginus 3.5 ir 3.6 paveikslo duomenis, matome, jog meno kolektyvo lankymas turi reikšmės aktyvumui visuomeniniams renginiams, spektaklių ar koncertų lankymui. Respondentai yra ir tų visuomeninių renginių dalyviai, ar net švenčių, minėjimų organizatoriai. Kolektyvų pasirodymai, kelionės, renginiai įpareigoja juos būti, ir jų dalyviais, ir lankytojais.

Tik kino lankymui tas neturi reikšmės, be to respondentai, kurie nepriklauso jokiam meno kolektyvui, dažniausiai lanko kiną, galime sakyti, jog taip jie iš dalies kompensuoja savo aktyvumą visuomenėje.

Anketoje, skirtoje meno mokytojams, taip pat norėta sužinoti, ar mokytojai yra aktyvūs lankantis teatruose, kinuose ar koncertuose. Iš gautų rezultatų paaiškėjo kad meno mokytojai yra labai aktyvūs visuomeninių renginių dalyviai. Palyginus su studentų rezultatais, meno mokytojai yra aktyvesni lankantis ir teatruose, ir vaikstant į koncertus, tik kinas yra labiau mėgiamas studentų. Dažniausiai meno mokytojai lankosi koncertuose, net 35 proc. jų lankosi 1-2 kartus per mėnesį (žr. 3.7 pav.):

3.7 pav. Meno mokytojų aktyvumas lankantis renginiuose (N=60),%

Lyginant meno mokytojus atskirai pagal aktyvumą lankantis visuomeniniuose renginiuose išryškėjo, jog muzikos mokytojai dažniausiai lankosi koncertuose (46,7 proc. muzikos mokytojų

lanko koncertus 1-2 kartus per mėn.), o dailės mokytojai - parodose, muziejuose (83,3 proc. lankosi 1-2 kartus per mėnesį).

3.9 lentelė

Kursų pasiskirstymas pagal aktyvumą lankant spektaklius, kinus, koncertus (N=163)

Kursas	Pirmas	Antras	Trečias	Ketvirtas
Lankymas	47	42	36	38

Kaip matome iš 3.9 lentelės aktyviausi visuomeninių renginių, spektaklių, kino ar koncertų lankytojai (dažniausiai pažymėjo variantus „Taip“, „Kartais“) yra pirmo kurso studentai. Jų dalyvavimas palyginus su ketvirto kurso studentais yra žymiai didesnis. Vadinasi, per 4 studijų metus, studentų aktyvumas palaipsniui sumažėjo, iš to galime daryti prielaidą, kad studijų programose nepakankamai skiria dėmesio jaunosios kartos aktyvumui, vadinasi ir sociokultūrinei raiškai. Respondentų – studentų amžius (lankomas kursas) ($p < 0,002$), patikusios muzikos pamokos ($p < 0,01$), mokykloje lankytos dainavimo ($p < 0,008$), šokių ($p < 0,003$) būreliai, lankyta muzikos mokykla ($p < 0,02$) statistiškai yra reikšmingi dalyvaujant jiems visuomeniniuose renginiuose.

3.3.3 Studentų ir mokytojų meninės kultūros veiksniai

Studentų raiškos sistemos formavimui didelę įtaką turi universitetas ir socialinė aplinka. Apklausos metu buvo norima sužinoti, kas daro įtaką respondentų dabartinei meninei kultūrai, rezultatai parodė, jog įvairūs visuomeniniai renginiai daro didžiausią įtaką, teigiamai atsakė net 127 respondentai iš 183, t.y. 67 proc., nemažą įtakos jų meninei kultūrai daro draugai (38,9 proc), televizija (37,2 proc.). Mažiausią įtaką jų meninei kultūrai daro klubai (7,2 proc.) (žr. 3.10 lentelę):

Įtaka studentų meninei kultūrai (N=183)

		Respondentų sk.	Proc.
Šeima	Ne	121	66,2
	Taip	62	33,8
Klubai	Ne	170	92,8
	Taip	13	7,2
Įvairūs visuomeniniai renginiai	Ne	55	30,0
	Taip	128	67,0
Draugai	Ne	112	66,1
	Taip	71	38,9
Televizija	Ne	126	68,8
	Taip	57	37,2
Viešoji nuomonė	Ne	149	81,4
	Taip	33	18,6

Tas pats anketos klausimas buvo užduotas ir meno mokytojams. Iš rezultatų paaiškėjo, jog meninei kultūrai meno mokytojams didžiausia įtaką daro visuomeniniai renginiai (taip pat kaip ir studentams), tik mokytojams jie daro dar didesnę įtaką, taip atsakė net 71,7 proc. respondentų. Kiek mažesnė yra šeimos (21,7 proc.), televizijos įtaka (21,7 proc.) (žr. 3.11 lentelę):

3.11 lentelė

Įtaka mokytojų meninei kultūrai (N=60)

Mokytojo meninei kultūrai įtaką daro:		Respondentų sk.	Proc.
Šeima	Ne	47	78,3
	Taip	13	21,7
Klubai	Ne	58	96,7
	Taip	2	3,3
Įvairūs renginiai (visuomeniniai)	Ne	17	28,3
	Taip	43	71,7
Bažnyčia	Ne	56	93,3
	Taip	4	6,7
Draugai	Ne	52	86,7
	Taip	8	13,3
Televizija	Ne	47	78,3
	Taip	13	21,7
Viešoji nuomonė	Ne	50	83,3
	Taip	10	16,7
Kiti dalykai	Ne	54	90,0
	Taip	6	10,0

Įdomu buvo palyginti, ar meno mokytojams daroma įtaka meninei kultūrai priklauso nuo turimos kvalifikacinės kategorijos (žr. 3.12 lentelę):

3.12 lentelė

Įtaka mokytojų meninei kultūrai, lyginant su turima kvalifikacija (N=60)

Mokytojo meninei kultūrai įtata daro:		Kvalifikacinė kategorija					
		Mokytojas		Vyr. mokytojas		Metodininkas	
		Resp. sk.	Proc.	Resp. sk.	Proc.	Resp.sk.	Proc.
Televizija	Ne	13	21,7	17	28,3	17	28,3
	Taip	4	6,7	7	11,7	2	3,3
Viešoji nuomonė	Ne	17	28,3	20	33,3	13	21,7
	Taip	0	0	4	6,7	6	10,0

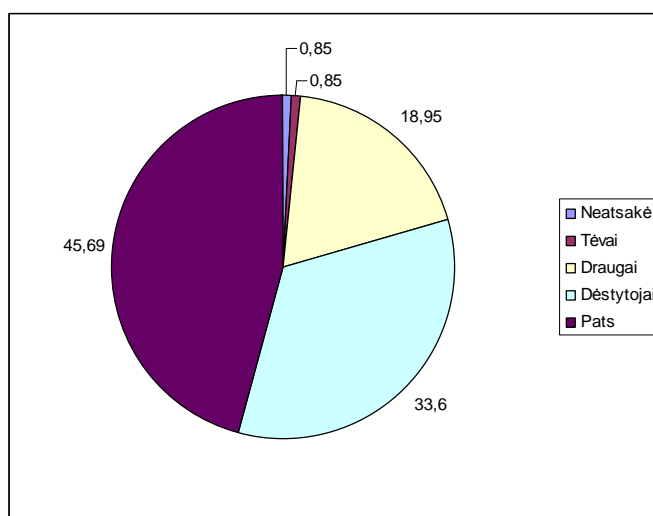
Iš gautų rezultatų paaiškėjo, jog kuo aukštesnę kvalifikaciją turi mokytojas, tuo svarbesnė jam yra viešoji nuomonė (mokytojai - 0 proc., vyr. mokytojas - 6,7 proc., metodininkas – 10 proc. Televizijos įtaka dabartinei mokytojų meninei kultūrai irgi susijusi su turima kvalifikacine kategorija: mokytojams (6,7 roc.) ir vyr. mokytojams (11,7 proc.) jos įtaka didesnė nei metodininkams (3,3 proc.). Todėl galime daryti prielaidą, jog aukštesnę kvalifikacinę kategoriją turinčių mokytojų meninei kultūrai įtaka daro jų pačių meninė patirtis, turimos kompetencijos ir susiformavusios nuostatos.

3.3.4 Studentų ir meno mokytojų motyvai pasirinkti ir lankyti meno kolektyvą

Kyla klausimas, kas skatina studentus rinktis būtent šiuos kolektyvus, kodėl jie yra populiariausi nei kiti. Tyrimo anketoje šiam klausimui atsakyti buvo pateikti 4 variantai ir viena eilutė palikta tuščia, kad respondantai galėtų įrašyti savo variantą. Kadangi į apklaustųjų studentų specialybių programas yra įtraukiami meniniai dalykai ne visiems, tai priešasčių pasirinkti ir lankyti meno kolektyvą yra keletas. Kita situacija yra tų studentų, kuriems į studijų programas įtraukiami meno dalykai ir jie neturi kitos išeities, kaip lankyti tą meno kolektyvą. Vieni gali pasirinkti iš kelių variantų vieną, kiti to padaryti negali arba nenori. Dėl to ypač turėtų būti suinteresuoti meno

kolektyvo vadovai. Jie galėtų labiau sudominti studentus, kad jie turėtų rimtą motyvaciją, dėl kurios rinktųsi vieną ar kitą kolektyvą.

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kokie motyvai paskatino respondentus pasirinkti ir lankyti meno kolektyvą. Iš 116 respondentų, lankančių kokį nors meno kolektyvą, 53 pasirinko patys, tai buvo jų sprendimas. Dėstytojai pasiūlė 39 respondentams lankyti meno kolektyvą. Tai rodo, jog respondentai žino ko nori, ir renka tokį meno kolektyvą, kuriame galės realizuoti savo meninius gebėjimus, būti aktyviais visuomenės dalyviais (žr. 3.8 pav.):

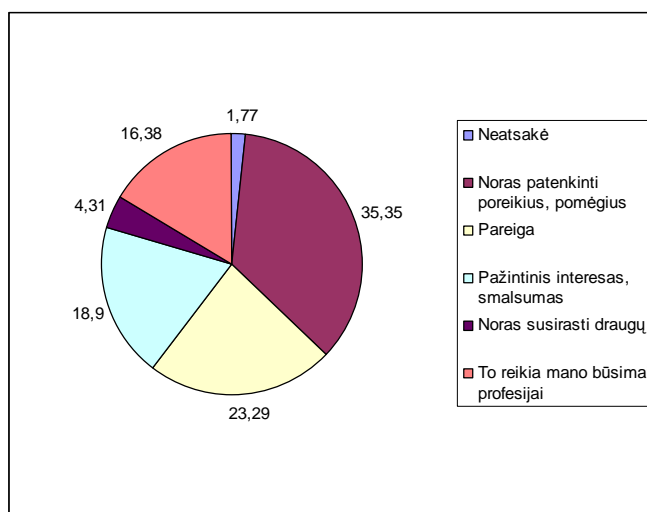
3.8 pav. Motyvai, kurie paskatino įsijungti į meno kolektyvo veiklą (N=116), %

Iš tyrimo gautų rezultatų matyti, jog net 45,69 proc. respondentų lankyti meno kolektyvą nusprendė patys, tai rodo, jog jiems ši meninės saviraiškos rūšis yra labai svarbi ir aktuali asmeniškai. Nemažai respondentų (33,6 proc.) į meno kolektyvo veiklą įsijungė paskatinti dėstytojų. Vadinasi, šiai respondentų daliai lankyti meno kolektyvą įpareigoja studijų programa.

Statistiškai reikšmingi įvertinimų skirtumai pagal respondentų – studentų motyvus įsijungti į meno kolektyvo veiklą buvo rasti pripažįstant dainavimo būrelio lankymo svarbumą ($p < 0,007$), dailės ($p < 0,004$), šokių ($p < 0,02$), muzikos mokyklos ($p < 0,003$) lankymo reikšmingumą.

Respondentai patys pasirinkę lankyti meno kolektyvą, labiausiai jame nori patenkinti savo pomėgius, poreikius, taip atsakė net 41 respondentas. Vadinasi, respondentai pasirinktą meno kolektyvą vertina kaip savo gebėjimų, turimų kompetencijų realizavimu. 29 -iems respondentams

meno kolektyvo lankymas yra pareiga, vadinasi jį lanko tik todėl, kad tai studijų programos privalomas dalykas (žr. 3.9 pav.):

3.9 pav. Motyvai, kurie skatina lankyti meno kolektyvą (N=116), %

Aplausoje dalyvavusiems meno mokytojams buvo užduotas klausimas, kuriuo norėta išsiaiškinti, kiek yra mokytojų, kuriems po darbų yra noras, poreikis save realizuoti kokiame nors meno kolektyve. Iš 60 apklaustų mokytojų, 10 iš jų lanko meno kolektyvą.

Respondentų – mokytojų dalyvavimas meno kolektyve statistiškai reikšmingas profesiniam jų apsisprendimui ($p < 0,007$). Didesnei daliai meno mokytojų apsisprendimui reikšmės turėjo dėstomojo dalyko susidomėjimas.

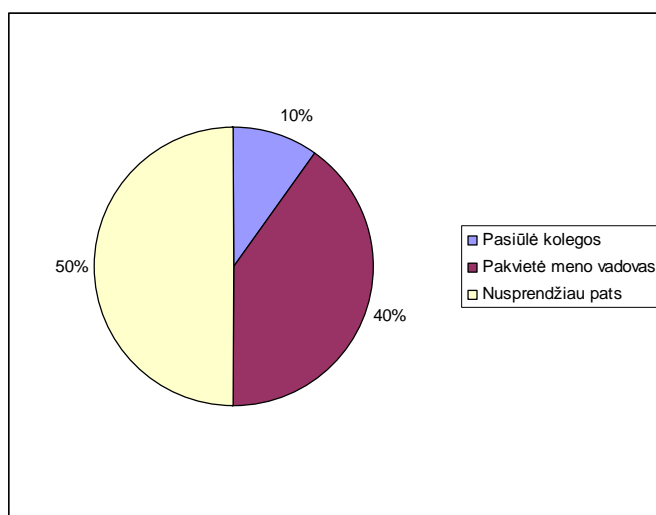
Nedideliu aktyvumu mokytojai teisinosi laiko nebuvimu, pervargimu mokyklose ir laisvą laiką skiriant šeimai, vaikams. Meno mokytojai lankomus kolektyvus paminėjo: šokio kolektyvą, chorą, vokalinį ansamblį, folklorą, dramos studiją, muzikos grupę. Kaip matome, kolektyvų įvairovė yra nemaža. Tyrime pastebėta, jog aktyviausi yra muzikos mokytojai (9 mokytojai iš 10), jų sociokultūrinės meninės raiškos poreikis yra didžiausias. Buvo atkreiptas dėmesys, ar meninės raiškos poreikis priklauso nuo mokytojų turimos kvalifikacijos, paaiškėjos, jog mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintiems muzikos mokytojams svarbiau realizuoti savo meninius poreikius (žr. 3.13 lentelę):

Mokytojų lankomi meno kolektyvai (N=10)

Lankomi meno kolektyvai	Kvalifikacinė kategorija		
	Mokytojas	Vyr. mokytojas	Metodininkas
Šokių kolektyvas	0	1	0
Choras	2	1	0
Dramos studija	1	0	0
Vokalinis ansamblis	1	0	2
Folkloras	0	0	1
Muzikos grupė	1	0	0

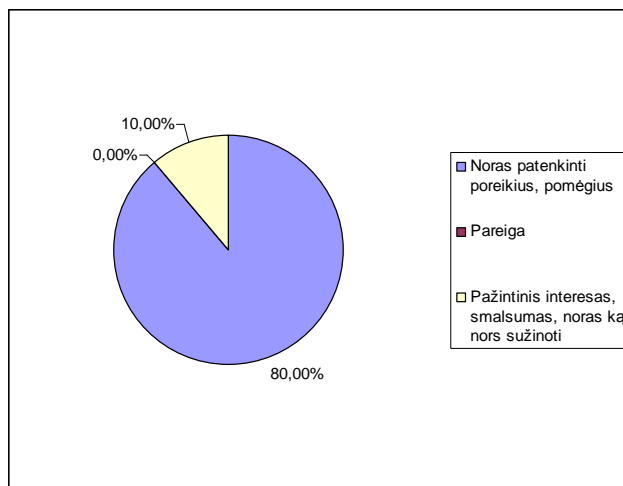
Iš tyrimo rezultatų galime daryti prielaidą, jog mokytojo kvalifikaciją turintys muzikos mokytojai turėdami mažiau patirties mokykloje, labiau yra linkę meninei raiškai. Ieškojimai, atradimai, jaunatviškas aktyvumas, entuziazmas aktualus ką tik pradėjusiam dirbti mokytojui, todėl meno kolektyvo lankymas jam yra ne tik noras patenkinti poreikius, bet ir naujų kompetencijų, reikalingų pedagoginiame darbe įgijimas.

Studentų ir meno mokytojų motyvai, paskatinę įsijungti į meno kolektyvo veiklą yra vienodi. Pusė apklaustų meno mokytojų, kurie lanko meno kolektyvą, yra nusprendę taip daryti patys (studentai 45,69 proc.), kitai daliai meno mokytojų (40 proc.) pasiūlė meno vadovas. Vadinasi, dar studijų metu paties pasirinkimas kur ir kaip tenkinti pomėgius, poreikius nesumažėja ir pradėjus dirbti mokykloje (žr. 3.10 pav.):

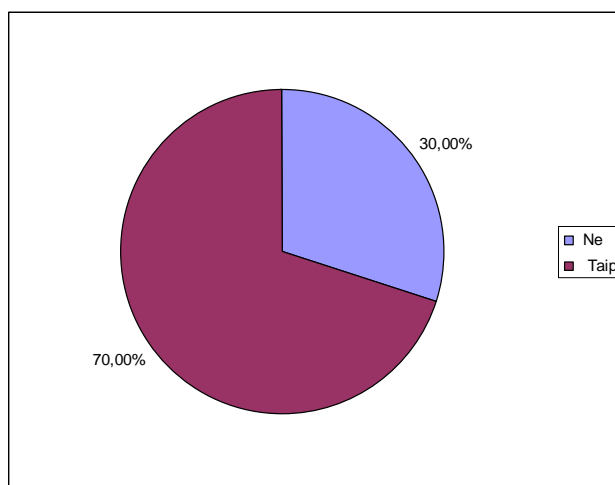
3.10 pav. Motyvai, paskatinę mokytojus įsijungti į meno kolektyvo veiklą, (N=10), %

Kaip ir buvo tikėtasi, mokytojai lanko meno kolektyvus, nes nori patenkinti savo poreikius, pomėgius, taip atsakė net 80 proc. respondentų. Toks pat motyvas skatina lankyti meno kolektyvus ir studentus (35,35 proc.). Iš to galime daryti išvadą, jog respondentų meno kolektyvo lankymas yra pomėgių ir poreikių tenkinimo bazė.

3.11 pav. Motyvai, skatinantys lankyti meno kolektyvą, (N=10), %

Meno mokytojų negausus kolektyvų lankymas yra pateisinamas. Mokytojas naujų informacinių technologijų, kaitos laikotarpyje turi nuolatos mokytis, domėtis ir būti įdomus, kompetentingas savo mokiniam. Vadinasi, nuolatinis darbas mokyklose, programų vygdymas daugumai mokytojų užgožia norą ir atima laiką savo meninius gebėjimus atskleisti už mokyklos ribų, visuomenei. Kitu tyrimo klausimu buvo norima išsiaiškinti, kokia apklaustųjų mokytojų dalis turi subūrę savo meno kolektyvus. Rezultatai patekti 3.12 paveiksle:

3.12 pav. Mokytojai, subūrę meno kolektyvą, studiją, būrelį, (N=60), %

Kaip matyti iš grafiko, net 70 proc. t.y. 40 meno mokytojų iš 60 –ies turi subūrę meno kolektyvą, studiją ar būrelį. Tai labai geras rezultatas, turint galvoje tai, kad po įtempto darbo mokykloje mokytojas randa laiko ir užsidegimo dirbti su savo kolektyvu. Be to, kolektyvo veikla yra kitokia nei pamokos, todėl meno vadovai turi pritraukti vaikus pirmiausiai savo įdomia veikla, nuoširdžiu bendravimu, kokybišku darbu, savo turimų kompetencijų šiam darbui atitikimu, sugebėjimu vadovauti kolektyvui, padaryti jį mėgiamu ir visiems žinomu.

Mokytojų suburti kolektyvai, studijos, būreliai parodyti 3.13 lentelėje. Iš čia matome, jog kolektyvų gausa ir įvairovė yra gana didelė. Lentelėje visi paminėti suburti kolektyvai sugrupuoti pagal veiklos pobūdį. Kai kurie meno mokytojai yra subūrę ne vieną, o kelis meno kolektyvus (pav. muzikos mokytojas turi vaikų chorą ir folkloro klubą ir pan.). Kaip matyti iš rezultatų, populiariausi meno kolektyvai yra susiję su dainavimu, muzika t.y. choras, popchoras, dainavimo studija (20 proc.), įvairūs vokaliniai ansambliai (17,5 proc.) ir pan.

3.13 lentelė

Meno mokytojų suburti meno kolektyvai, studijos būreliai (N=42)

Meno kolektyvai, studijos, būreliai	Respond. sk.	Proc.
Instrumentinis ansamblis	2	5,0
Teatro, mados studija, menas bendrauti	6	15,0
Šokių būrelis, kolektyvas, studija, klubas	10	25,0
Vaikų choras, popchoras, dainavimo studija	9	20,0
Vaikų, merginų vokalinis ansamblis	7	17,5
Dailės studija, meninės saviraiškos klubas	4	10,0
Folkloro klubas, Kitava, muzikos grupė	4	7,5

Iš apklaustų 30 muzikos mokytojų, 20 jų turi subūrę meno kolektyvą susijusį su muzika. Nemažiau populiarius mokyklose tarp vaikų yra šokių kolektyvai, klubai, net 25 proc. meno mokytojų yra subūrę šios srities kolektyvų t.y. 7 šokių mokytojai. Iš 11 apklaustų šokio mokytojų, 10 iš jų turi savo meno kolektyvą. Iš 12 apklaustų dailės mokytojų, 2 iš jų turi subūrę dailės studiją, meninės saviraiškos klubą. O iš 4 apklaustųjų teatro mokytojų, 3 iš jų turi teatro studiją.

3.3.5 Saviraiškos poreikių tenkinimo meno kolektyve galimybės

Viename iš klausimų prašėme nuo mažiausio iki didžiausios balo (nuo 1 iki 10) įvertinti duotus teiginius. Siekta išsiaiškinti, kodėl studentai vertina veiklą meno kolektyve, kokios yra saviraiškos poreikių tenkinimo meno kolektyve galimybės (žr. 3.15 lentelę):

3.15 lentelė

Saviraiškos ugdymo kolektyvo įtaka ugdant pedagogą (N=116)

Veikla meno kolektyve gerina bendravimo kokybę	6,2
Veikla meno kolektyve padeda geriau suvokti meną	6,1
Veikla meno kolektyve suteikia galimybę keliauti	5,6
Veikla meno kolektyve moko komandinio darbo	5,7
Veikla meno kolektyve ugdo pasitikėjimą savo jėgomis	5,6
Veikla meno kolektyve skatina saviraišką ir kūrybiškumą	5,3
Veikla meno kolektyve yra sąlygos įgyti naujų kompetencijų	4,9
Veikla meno kolektyve užtikrina pripažinimą už kolektyvo ribų	4,9
Veikla meno kolektyve atveria galimybes naujoms pažintims	5,4
Veikla meno kolektyve tai puikus būdas atsipalaiduoti po įtemptų paskaitų	5,3

Gauti duomenys rodo, jog respondentų meno kolektyvo vertinimai pasiskirstė labai panašiai. Labiausiai respondentai veiklą meno kolektyve vertina už tai, kad gerina bendravimo kokybę (balų vidurkis 6,2) ir padeda geriau suvokti meną (balų vidurkis 6,1). Tai, kad kolektyve įgyjama naujų kompetencijų ir pripažinimą už kolektyvo ribų, respondentams pasirodė mažiau svarbu.

Yra daug savybių, kurias ugdo vienokia ar kitokia veikla, bet mes pabandėme išsiaiškinti kokias studentų savybes ugdo veikla meno kolektyve, taip pat, kokią įtaką daro mokytojų darbas meno kolektyve. Tyrimo anketoje buvo pateikta 11 savybių, kurias respondentai galėjo įvertinti (vertinimas taip, iš dalies, ne). Tyrimo gauti rezultatai pasiskirstė taip (žr. 3.16 lentelę):

Savybės, kurias ugdo meno kolektyvas (N(st.)=116, N(m)=40), %

Studentų veikla meno kolektyve:/ Mokytojų darbas meno kolektyvo veikloje:	Studentai	Proc.	Mokytojai	Proc.
Atveria galimybes saviraiškai, kūrybiniam veiksmui	Sutinku	51	Sutinku	97,6
Suteikia malonumą, pasitenkinimą	Sutinku	56	Sutinku	95,1
Reikalauja vadybinių sugebėjimų	Sutinku	23	Sutinku	63,4
Suteikia daugiau pasitikėjimo	Sutinku	53	Sutinku	75,6
Moko reiklumo sau	Sutinku	54	Sutinku	85,4
Atveria galimybes išreikšti asmeninius sugebėjimus	Sutinku	68	Sutinku	80,5
Ugdo sugebėjimą interpretuoti kūrinius	Sutinku	42	Sutinku	80,5
Reikalauja komandinio darbo įgūdžių, pagalbos kitiems	Sutinku	62	Sutinku	78
Atveria galimybę pasiekti svarių rezultatų mene	Sutinku	44	Sutinku	62,5
Suteikia galimybę būti aktyviam ir naudingam visuomenei	Sutinku	55	Sutinku	87,8
Skatina savišvietą, profesinį tobulėjimą	Sutinku	58	Sutinku	85,4

Studentams, pati svarbiausia savybė, kurią ugdo veikla meno kolektyve yra ta, kad meninė veikla atskleidžia galimybes išreikšti asmeninius sugebėjimus. Šią savybę pažymėjo net 68% visų apklaustųjų. Todėl darome prielaidą, jog profesiniu atžvilgiu, ši savybė jiems svarbiausia. Kad veikla meno kolektyve reikalauja komandinio darbo įgūdžių pažymėjo 62% respondentų. Komandinis darbas būsimam mokytojui yra labai svarbus, jis turi būti pirmiausia pats komandos narys, mokėti ją suburti ir paisyti visų jos narių nuomonę.

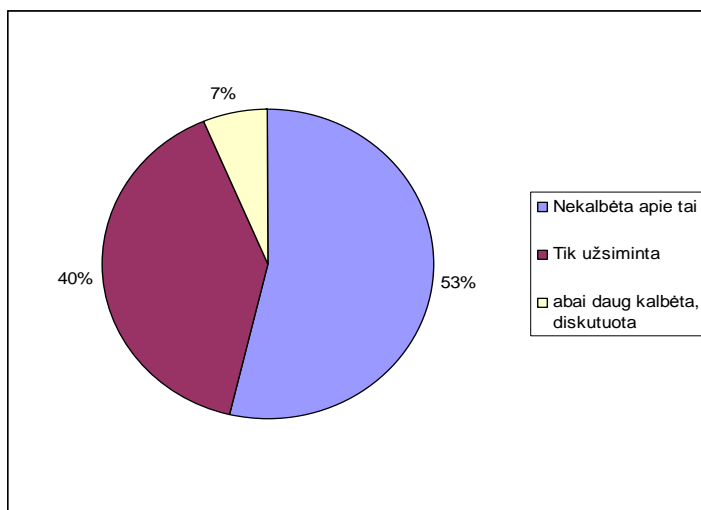
Svarbią vietą užima meno kolektyve ugdoma savišvietą, profesinį tobulėjimą skatinanti savybė. Šią savybę pažymėjo 58% respondentų. Galima daryti išvadą, jog respondentai į meno

kolektyvą ateina skatinami tikslo daugiau sužinoti, įgyti kompetencijų, kurios reikalingos būsimam mokytojui, būti aktyviam visuomenėje.

Apklaustųjų mokytojų atsakymai gerokai skiriasi nuo apklaustų studentų. Meno mokytojams išvardinti teiginiai pasirodė žymiai svarbesni ir jie dažniau sutiko su teiginiais. Mokytojai labiausiai darbą meno kolektyve vertina už atveriančias galimybes saviraiškai, kūrybiniam veiksmui (97,6 proc.), taip pat už suteikiamą malonumą ir pasitenkinimą (95,1 proc.). Iš gautų rezultatų galime daryti prielaidą, jog mokytojai, turėdami ilgesnės pedagoginės darbo praktikos su vaikais, juos buriant į meno kolektyvus, labiau suvokia darbo meno kolektyve atveriamų galimybių svarbą, naudą.

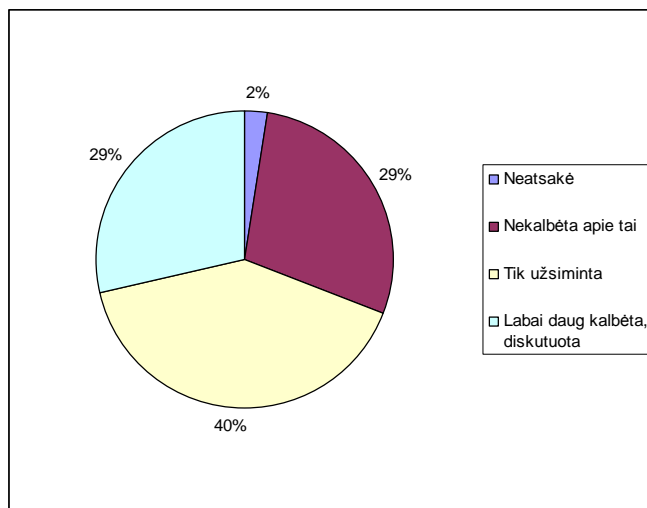
Choro, teatro, šokių, instrumentinės muzikos, folkloras ar kitas meno kolektyvas suteikia studentui ne tik įvairiems menams būdingų dalykinių žinių, bet plėtoja jų raiškos bei organizacinę patirtį. Todėl ši veikla galėtų būti naudojama kaip bazė meno specialybių studentų praktikai, įvairių projektų rengimui.

Tyrimo metu buvo norima išsiaiškinti, kiek studijų metu, lankant kokį pasirinktą meno kolektyvą studentams buvo kalbėta apie galimybę suburti meno kolektyvą, būti naudingiems ir aktyviems visuomenėje. Tyrimo rezultatai parodė, jog apie galimybę kurti meno kolektyvus, net 53,6 proc. respondentų pažymėjo, jog nebuvo apie tai kalbėta. Todėl galime daryti prielaidą, jog meno kolektyvų vadovai nelinkę kalbėti apie kolektyvą iš organizacinės, vadovavimo pusės. Galimybė pasisinti repertuarą, numatyti koncertus, festivalius ar konkursus, organizuoti naujų narių priėmimą ir t.t. jau būtų pradžia geros praktikos, įgyjant organizacinių žinių ir sugebėjimų (žr. 3.13 pav.):

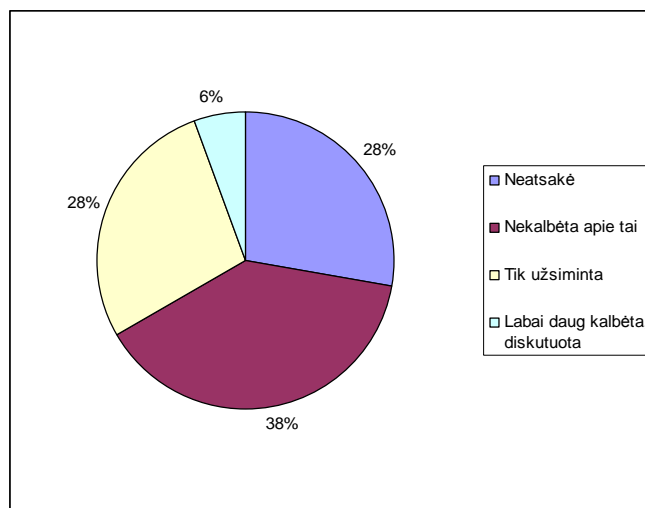

3.13 pav. Studentų, lankančių meno kolektyvą, studijų metu gauta informacija apie meno kolektyvų kūrimą (N=116), %

Meno mokytojų taip pat klausėme, ar jie buvo supažindinami su galimybe kurti ir būti aktyviais bei naudingais visuomenėje studijų metu. Mokytojus suskirstėme į dvi grupes, tuos, kurie turi subūrę savo meno kolektyvą, būrelį, studiją, ir tuos, kurie nieko neturi subūrę. Tų dviejų grupių respondentų atsakymus palyginsime, kiek suteikta informacija gauta studijų metu buvo naudinga praktiškai dirbant mokykloje, suburiant meno kolektyvą, organizuojant aktyvią veiklą (žr. 3.14, 3.15 pav.):

3.14 pav. Mokytojų, subūrusių meno kolektyvą (studiją, būrelį), studijų metu gauta informacija apie kolektyvų kūrimą (N=42)

3.15 pav. Mokytojų, neturinčių subūrę meno kolektyvą (studiją, būrelį), studijų metu gauta informacija apie kolektyvų kūrimą (N=18)

Kaip matyti iš gautų rezultatų, jog gauta informacija studijų metu apie galimybę kurti meno kolektyvą, labai priklauso meno mokytojų aktyvumas, savarankiškumas, poreikis suburti meno kolektyvą, būrelį ar klubą. Iš visų respondentų, kurie turi subūrę savo kolektyvus, paminėjo, jog jiems apie tai buvo labai daug kalbėta, diskutuota (28,6 proc). O visų tų respondentų, kurie neturi savo kolektyvo subūrę, pažymėjo, jog apie tai nebuvo kalbėta (38,9 proc.). Gauti rezultatai rodo, jog labai didele dalimi yra atsakingos studijos, jų metu lankyto kolektyvų vadovų darbo pobūdis, perteikiamos žinios studentams.

Šiame darbe buvo norima išsiaiškinti, ar disciplinoms (kompiuteriniam raštingumui, saviraiškos, kūrybinės veiklos, pedagoginio bendravimo įgūdžiams, vadybos pagrindams) buvo skiriama pakankamai studijų programos laiko. Šios disciplinos pasirinktos todėl, kad jos padeda išugdyti šiuolaikiniam mokytojui reikalingas kompetencijas: naudotis informacinėmis technologijomis, būti kūrybingam, mokėti save išreikšti mene, sugebėti bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais, kolegomis, būti susipažinusi su vadybos pagrindais.

Studijų metu gautos žinios (įgytos kompetencijos) ir jų reikalingumas tolesniame pedagoginiame darbe suteikia studentui daugiau pasitikėjimo, geresnę pedagoginio darbo kokybę, glaudesnę ryšį tarp studijų ir praktiškai atliekamo darbo mokyklose, dirbant su vaikais.

3.17 lentelė

Disciplinų vertinimas skiriamo joms laiko studijų metu atžvilgiu (N=183)

Ar pakankamai buvo skiriama laiko šioms disciplinoms?	Proc.	
Kompiuterinis raštingumas	Tikrai ne	6,6
	Lyg ir ne	8,7
	Nežinau	6,0
	Lyg ir taip	55,7
	Tikrai taip	23,0
Saviraiškos, kūrybinės veiklos įgūdžiai	Tikrai ne	3,8
	Lyg ir ne	13,7
	Nežinau	18,0
	Lyg ir taip	43,7
	Tikrai taip	20,8
Pedagoginio bendravimo įgūdžiai	Tikrai ne	6,6
	Lyg ir ne	15,3
	Nežinau	14,8
	Lyg ir taip	35,0
	Tikrai taip	28,4
Vadybos pagrindai	Tikrai ne	29,5
	Lyg ir ne	31,7
	Nežinau	14,2
	Lyg ir taip	13,7
	Tikrai taip	10,9

Iš lentelės matome, jog studentų pateiktų disciplinų vertinimai, atsižvelgiant į tai, kiek joms buvo skiriama laiko, rezultatai pasiskirstė labai panašiai. Mažiausiai buvo skiriama laiko, pasak respondentų – vadybos pagrindams.

Palyginus studentų ir meno mokytojų atsakymus, ką studentai gauna studijų metu, ir ko mokytojams reikia dirbant pedagoginį darbą, paaiškėja, jog darbe reikalingiausi saviraiškos ir kūrybinės veiklos įgūdžiai (taip atsakė net 93,3 proc. mokytojų), o iš studentų rezultatų matome, jog šiems įgūdžiams nėra skiriama tiek laiko, kiek jie bus reikalingi tolesniame darbe (tikrai taip atsakė 20,8 proc.) (žr. 3.18 lentelę):

3.18 lentelė

Saviraiškos, kūrybinės veiklos įgūdžių reikalingumas pedagoginiame darbe (N=60)

Pedagoginiame darbe reikalingi saviraiškos, kūrybinės veiklos įgūdžiai	Proc.
Tikrai ne	0
Lyg ir ne	0
Nežinau	0
Lyg ir taip	6,7
Tikrai taip	93,3

Toliau pateiktose lentelėse (3.19, 3.20, 3.21) matyti, jog visos disciplinos, kurias vertino mokytojai, labai reikalingos pedagoginiame darbe, todėl joms būtina daugiau skirti studijų programos laiko, norint paruošti kompetentingus mokytojus.

3.19 lentelė

Kompiuterinio raštingumo reikalingumas pedagoginiame darbe (N=60)

Pedagoginiame darbe reikalingas kompiuterinis raštingumas	Proc.
Tikrai ne	3,3
Lyg ir ne	5,0
Nežinau	5,0
Lyg ir taip	11,7
Tikrai taip	75,0

Iš studentų apklausos gautų rezultatų matyti, jog kompiuteriniam raštingumui yra skiriama pakankamai studijų programos laiko, o šių įgūdžių reikalingumas pedagoginiame darbe yra tikrai nemažas.

3.20 lentelė

Pedagoginio bendravimo įgūdžių reikalingumas pedagoginiame darbe (N=60)

Pedagoginiame darbe reikalingi pedagoginio bendravimo įgūdžiai	Proc.
Tikrai ne	0
Lyg ir ne	0
Nežinau	0
Lyg ir taip	10,0
Tikrai taip	90,0

Net 90 proc. meno mokytojų pažymėjo, jog dirbant mokykloje, labai reikalingi ir pedagoginio bendravimo įgūdžiai. Studijų metu šiems įgūdžiams skiriama nepakankamai laiko (tik 28,4 proc. studentų pažymėjo, jog šie įgūdžiai yra ugdomi, tobulinami).

3.21 lentelė

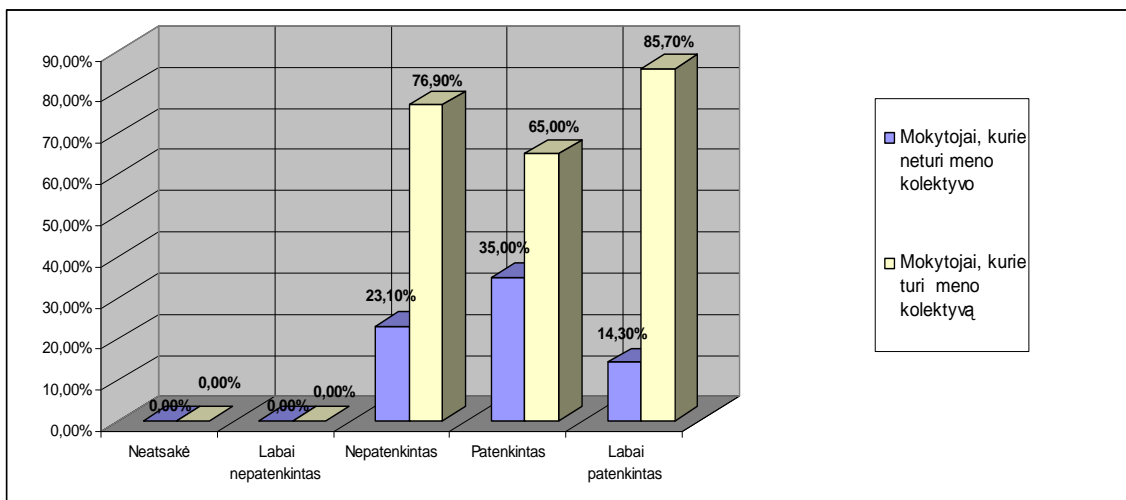
Vadybos pagrindų reikalingumas pedagoginiame darbe (N=60)

Pedagoginiame darbe reikalingi vadybos pagrindai	Proc.
Tikrai ne	3,3
Lyg ir ne	5,0
Nežinau	13,3
Lyg ir taip	30,0
Tikrai taip	48,3

Iš rezultatų matyti, jog vadybos pagrindų mokytojams reikia mažiausiai. Studentams, įgyti šių įgūdžių studijų metu skiriama taip pat nedaug laiko (tik 10,9 proc. studentų pažymėjo, jog pakankamai skiriama laiko vadybos pagrindams).

Tyrimu buvo svarbu išsiaiškinti, kaip mokytojai vertina mokymo(si) sąlygas ir ar meno kolektyvo, studijos, būrelio subūrimui turi įtakos mokymo(si) sąlygos (meno priemonės). Iš grafiko matyti, kad mokytojai, kurie yra patenkinti mokymo(si) sąlygomis (85,7 proc.), turi subūrę meno kolektyvą. Tyrimo rezultatai parodė, jog net 76,9 proc. kurie nepatenkinti mokymo(si) sąlygomis, turi subūrę meno kolektyvą, būrelį, ar studiją, klubą. Tai rodo, kad nepriklausomai nuo įvairių

mokymo(si) sąlygų, mokytojams yra poreikis meniškai reikštis, būti aktyviems, realizuoti savo turimas kompetencijas (žr. 3.16 pav.):

3.16 pav. Mokytojų mokymosi sąlygų vertinimas (N=60)

Apibendrinant tyrimo duomenis galime teigti, jog siekiant plėtoti būsimų mokytojų sociokultūrinės raiškos patirtį, svarbu kad būtų sudarytos didesnės galimybės pasirinkti norimą meno kolektyvą, o ne daryti “privalomo” pasirinkimo pagal studijų programą.

Iš gautų tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad meno mokytojai yra labai aktyvūs visuomeninių renginių dalyviai. Palyginus su studentų rezultatais, meno mokytojai yra aktyvesni lankantis ir teatruose, ir vaikstant į koncertus, tik kinas yra labiau mėgiamas studentų.

Aktyviausi visuomeninių renginių, spektaklių, kino ar koncertų lankytojai pirmo kurso studentai. Jų dalyvavimas palyginus su ketvirto kurso studentais yra žymiai didesnis. Vadinasi, per 4 studijų metus, studentų aktyvumas palaipsniui sumažėjo, iš to galime daryti prielaidą, kad studijų programose nepakankamai skiria dėmesio jaunosios kartos aktyvumui, vadinasi ir sociokultūrinei raiškai.

Mokytojai labiausiai darbą meno kolektyve vertina už atveriančias galimybes saviraiškai, kūrybiniam veiksmui, taip pat už suteikiamą malonumą ir pasitenkinimą. Meno mokytojams išvardinti teiginiai pasirodė žymiai svarbesni ir jie dažniau sutiko su teiginiais negu studentams. Iš gautų rezultatų galime teigti, jog mokytojai, turėdami ilgesnės pedagoginės darbo praktikos su vaikais, juos buriant į meno kolektyvus, labiau suvokia darbo meno kolektyve atveriamų galimybių svarbą, naudą.

Išvados

1. Skatinant moksleivių raišką ir sociokultūrinės raiškos plėtrą, svarbu juos išmokyti kurti supančios aplinkos kultūrą, o ne tik ja remtis, būti jos vartotojais. Tai labai svarbi asmenybės nuostata. To siekiama remiantis moksleivių socialine kultūrine raiška. Ši aplinkybė verčia išskirti sociokultūrinę raišką kaip aktualią moksleivių ugdymo ir mokytojo rengimo problemą.
2. Kolektyvo veikloje meno vadovas atlieka specifinį vaidmenį, jam nepakanka būti tik geru menininku, savo meno srities specialistu, jam būtina išmanyti ir vadybos pagrindus. Vienas iš pagrindinių vadovo sugebėjimų, tai sugebėjimą ir patirtį paversti veikla. Organizacinei ir vadybinei veiklai išskiriamos šios vadovo savybės: vadybinė kompetencija, organizacinės savybės, dalykiškumas, moralinės savybės politinė kultūra, darbingumas.
3. Tyrimo rezultatai parodė, jog meninei kultūrai apklaustiesiems studentams ir meno mokytojams didžiausia įtaką daro visuomeniniai renginiai. Aukštesnę kvalifikacinę kategoriją turinčių mokytojų meninei kultūrai įtaka daro jų pačių meninė patirtis, turimos kompetencijos ir susiformavusios nuostatos.
4. Iš tyrimo paaiškėjo, jog studentai, lankę mokykloje būrelius, jiems taip pat yra poreikis lankyti meno kolektyvą ir universitete. Populiariausi meno kolektyvai yra: choras, mažiau populiarūs - šokių ir teatro kolektyvai. Tie studentai, kurie lanko meno kolektyvus, turi reikšmės ir jų aktyvumui visuomeniniuose renginiuose, spektaklių ar koncertų lankymui.
5. Tiek apklaustieji studentai, tiek ir meno mokytojai lanko meno kolektyvus, norėdami patenkinti pomėgius, poreikius, o lankyti pasirinktą kolektyvą nusprendžia dažniausiai patys, tai rodo, jog ši meninės saviraiškos rūšis yra labai svarbi ir aktuali asmeniškai.
6. Tyrimo rezultatai parodė, jog net 76,9 proc. meno mokytojų, kurie nepatenkinti mokymo(si) sąlygomis, turi subūrę meno kolektyvą, būrelį, ar studiją, klubą. Tai rodo, kad nepriklausomai nuo įvairių mokymo(si) sąlygų, mokytojams yra poreikis meniškai reikštis, būti aktyviems, realizuoti savo turimas kompetencijas.
7. Tyrime paaiškėjo, jog mokytojams dirbant pedagoginį darbą reikalingiausi yra saviraiškos ir kūrybinės veiklos įgūdžiai, o studentų rezultatai parodė, jog šiems įgūdžiams nėra skiriama tiek laiko, kiek jie bus reikalingi tolesniame darbe.
8. Sociokultūrinės meninės raiškos tobulinimo rengiant mokytojus tyrimas parodė, kad šią problemą svarbu nagrinėti vertinant individualias savybes, būsimas darbo aplinkos sąlygas, ugdymo kultūros vienovę ir kitais aspektais. Todėl galima teigti, kad tolesni problemos tyrimai yra perspektyvūs.

Literatūra:

1. Adamonienė R. (2001). Profesinio ugdymo pagrindai: vadovėlis aukštųjų mokyklų pedagoginio kryptingumo studentams, magistrantams, profesijos pedagogams. Vilnius.
2. Aramavičiūtė V. (1998). Ugdymo samprata. Vilnius.
3. Aukštikalnytė D. (1998). Muzikinio ugdymo problemos: žvilgsnis į XXIa. /Muzikos mokytojo pedagoginio bendradarbiavimo problema/. Vilnius
4. Bagdonienė L., Bagdonas E., Kazlauskienė E. (2004). Organizacijų vadyba. Kaunas.
5. Barkauskaitė M. (2001). Paaugliai: sociopedagoginė dinamika. Vilnius.
6. Barnett R. (1993). The Limits of Competence. SRHE & Open University Press.
7. Barnett R. (1994). The Idea of Higher Education: Total Quality Care. SRHE & Open University Press.
8. Bitinas B. (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius, Enciklopedija.
9. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas: pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėvams. Švietimas Lietuvos ateičiai. Vilnius: Margi raštai.
10. Dalin P., Rolff H.G, Kleekamp B. (1999). Mokyklos kultūros kaita. Vilnius.
11. Edwards R., Usher R. (2000). Globalizacija ir pedagogika: tauta, vieta ir identitetas. Routledge.
12. Eraut M. (1990). Developing Professional Knowledge and Competence. Kogan Page.
13. Gaižutis A. (1998). Meno sociologija. Vilnius, Enciklopedija.
14. Gaučaitė R., Kievišas J. (2003). Vaiko veiklos tobulinimas choreografijos aspektu priešmokykliniu laikotarpiu. Tiltai. T. 4(25). Klaipėda. Klaipėdos universitetas. P. 109-113.
15. Greimas A. (1991). Iš arti ir iš toli. Literatūra. Kultūra. Grožis. Vilnius, Vaga.
16. Halpern D.F. (1996). Thought & Knowledge: An introduction to critical thinking. New Jersey.
17. Hansen K.A, Kaufmann R.K, Saifer S. (1997). Ugdymas ir demokratijos kultūra: Ikmokyklinis amžius. Vilnius.
18. Hargreaves A. (1999). Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai mokytojų darbas ir kultūra postmoderniajame amžiuje. Vilnius. Tylo alba.
19. Jucevičienė P. (2000). Universiteto kultūra ir jos tyrimas: monografija. Kaunas.
20. Jucevičienė P. (1997). Ugdymo mokslo raida: nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. Kaunas: Technologija.
21. Jucevičienė P. (1998). Europinės švietimo dimensijos Lietuvos aukštajame moksle. Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika // Konferencijos pranešimų medžiaga. 1 knyga. Kaunas.
22. Jucevičienė P., Lepaitė D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė // Socialiniai mokslai.

Nr.1(22), P.44 – 49.

23. Johnson L.C. (2001). Socialinio darbo praktika. Bendras požiūris. Vilnius.
24. Jovaiša L. (2001). Ugdymo mokslas ir praktika: [monografija]. Vilnius.
25. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas.
26. Jovaiša L. (1993). Edukologijos įvadas. Kaunas, Technologija.
27. Jurašaitė E. (2004). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos, daktaro disertacijos santrauka. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.
28. Kazragytė V. (2000.) Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.
29. Kievišas J. (2007). Meninis ugdymas švietimo sistemoje. Mokymo priemonė. Vilnius, “Ciklonas”.
30. Kievišas J. (2006). Studentų meno kolektyvo paskirtis rengiant specialistą. Kūrybos erdvės/. Mokslo darbų žurnalas. Nr. 4. Šiauliai, Šiaulių universitetas.
31. Kievišas J. (2002). Apie sociokultūrinius muzikos užduočių vertinimo orientyrus. Pedagogika: švietimas, socializacija, asmenybė. T.63. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.
32. Kievišas J. (2002). Muzikos disciplinos rengiant pedagogą /Pedagogika: švietimas, socializacija, asmenybė. T. 59. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas. P. 125-130.
33. Kievišas J. (2001). Moksleivio muzikinė kultūra kaip ugdymo tikslas /Pedagogika. T. 49. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas. P.135-140.
34. Kievišas J. (1997). Vaiko muzikinė raiška (monografija). Šiauliai, Šiaulių universitetas.
35. Kievišas J., Gaučaitė R. (2000). Vaiko veikla meninio ugdymo procese. Šiauliai, Šiaulių universitetas.
36. Kievišas J., Jasiukonytė A. (2003). Asmens muzikinės raiškos paralelės ugdymo procese ir besimokančioje visuomenėje /Pedagogika. T.68.Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas. P. 335-340.
37. Kievišas J., Jakštonienė Z., Bagdonienė A. (2001). Muzikos specialisto ugdymas. Šiauliai.
38. Kievišas J., Kisielytė - Sadauskienė J. (2002). Mokytojų profesinio rengimo galimybės studentų meno kolektyve /Pedagogika. T. 63. Vilnius.Vilniaus pedagoginis universitetas.
39. Kievišas J., Kisielytė - Sadauskienė J., Gaučaitė R. (2003). Muzikos pedagogų meninio ugdymo ir profesinio rengimo vienovė /Pedagogika. T.66. Vilnius.Vilniaus pedagoginis universitetas. P. 101-107.

40. Kievišas J., Ruzgytė R. (2003). Moksleivių kultūros ugdymas remiantis religine muzika//Soter. T.10(38). Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas. P.111-120. (http://www.vdu.lt/leidinys/SOTER/soter_10.html).
41. Kirliauskienė R. (2000). Būsimųjų muzikos mokytojų scenos baimė ir jų psichosavireguliacinis išprusimas /Pedagogika. T. 47. Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas. P. 164-169.
42. Kisielytė - Sadauskienė J. (2004). Būsimąjį mokytoją sociokultūrinė raiška ir jos raida meno kolektyve/ Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos/ Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas. P.110-115.
43. Kisielytė - Sadauskienė J. (2003). Būsimąjį mokytoją sociokultūrinė raiška meno kolektyve. Vilnius.
44. Kisielytė - Sadauskienė J. (2001). Veikla meno kolektyve - mokytojų kompetencijos augimo prielaida / Pedagogika. T. 49. Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas. P. 113-123.
45. Kondratienė R. (2006) Meninio ugdymo ir profesinio rengimo ryšys modeliuojant dalykų studijas aukštojoje mokykloje. Daktaro disertacijos santrauka. Šiauliai. Šiaulių universitetas.
46. Kučinskas, R., Kučinskienė, (2002). Vadybos įvadas. Klaipėda.
47. Kvieskienė G. (2000) Socializacijos pedagogika. Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas.
48. Laužikas J. (1997). Rinktiniai raštai 3. Kaunas, Šviesa.
49. Lepaitė D. (2003) Kompetenciją plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija: monografija. Kaunas: Technologija.
50. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI - XII klasėms (2002). Vilnius: Leidybos centras.
51. Lietuvos švietimo koncepcija/ Parengė M. Lukšienė ir kt. V.: Leidybos centras, 1992.
52. Martišauskienė E. (2001). Vyresniųjų paauglių požiūris į dvasines vertybes / Pedagogika. T.49. Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas. P. 3-19.
53. Mitroff J.(2000). Kaip neklimpti šiais beprotiškais laikais: ar mokame spręsti esmines problemas. Kaunas.
54. Muzikos barai. 1996. Nr. 19, P.9.
55. Otter S. (1992) Competence or Competencies Holism or ocationalism in Higher Edukation ?//The New Academic. Nr. 13, P. 6-8.
56. Pagrindinių, specialiųjų profesinių ir vientisųjų studijų programų nuostatai (2005). Internetė: <http://www.3lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=260202>.

57. Pedagogų atestacijos nuostatai (1998). Vilnius
58. Piličiauskas A. (1996). Muzikinės kultūros nūdienos socialiniame kontekste: situacija, aktualijos, perspektyva /Muzikinės kultūros situacija nepriklausomoje Lietuvoje/. Vilnius: Margi raštai. P. 289-293.
59. Pukelis K. (1998). Mokytojų rengimas ir filosofinės studijos. Kaunas.
60. Rauhe H., Demmer Ch. (2004). Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika. Vilnius.
61. Rinkevičius Z., Rinkevičienė R. (2006). Žmogaus ugdymas muzika. Monografija. Klaipėda.
62. Rinkevičius Z. (2002). Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje. Klaipėda.
63. Rinkevičius Z. (1996). Apie muzikos mokytojo visybini kompetenciją /Muzikinės kultūros situacija nepriklausomoje Lietuvoje. Vilnius: Margi raštai. P. 295-298.
64. Rotwell W.J. (1996). ASTD Models for Human Performance Improvement: Roles, Competencies and Outputs. American Society for Training and Development Publishers.
65. Simonaitienė B., Targamadžė V. (2001). Mokytojų profesinė kompetencija: jos plėtotės darbo vietoje galimybių tyrimas // Socialiniai mokslai. Nr. 3(29), P. 31- 41.
66. Šaparnytė E. (2003). Kai kurie pedagogų rengimo aspektai informacinės visuomenės kontekste / Jaunųjų mokslininkų darbai. Nr. 1. Šiauliai, Šiaulių universitetas.
67. Švietimo gairės (2002). Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 metams /Informacinis leidinys. Nr. 14(149). Vilnius.
68. Kan – Kalikas V. A, Nikandrovas N. D. (1990). Pedagoginis kūrybingumas. M., (rus.k.)
69. <http://www.smm.lt/prtm/mkt/index.htm> [žiūrėta 2008-03-30].
70. http://www.svarstome.lt/svietimas/deta_ils.p_hp?pid=1 [žiūrėta 2008-02-01].
71. www.pprc.lt/atestacija/nauja/S_Sauleniene.ppt [žiūrėta 2008-03-10].
72. Želvys R. (2000). Mokytojų rengimo situacija XXI a.: optimistinis ir pesimistinis požiūris į mokymo kaitą // Permainos. Nr. 1, P. 37- 40.

Raimonda Gečienė

**THE IMPROVEMENT OF SOCIOCULTURAL SKILLS OF ARTISTIC EXPRESION
DURING THE TEACHERS QUALIFICATION COURSE**

The Master's Degree Thesis

Summary

In this work theoretical analysis of possibilities to improve skills of artistic expression qualifying teachers is presented. Working with students of different age groups showing possible ways of expressing themselves and improving skills of artistic expression is very important. To improve skills of artistic expression is the main goals set for the qualification course. It enables young people to create positive atmosphere and cultural environment in reality, and prevents them from being only consumers. Improvement of artistic skills is assumed to be the major goal when developing any personality. This aim could be achieved by appealing to students' skills of sociocultural expression. Therefore development of sociocultural skills is relevant while preparing teachers for their future job. The questionnaire has been prepared and the research has been done to educe possibilities for improving skills of artistic expression during the teachers' qualification course. Different ways of artistic expression has been observed. 183 students of Siauliai university and 60 teachers currently working in Siauliai schools have answered the questions given and participated in the research. The empirical part of the paper determines how skills of artistic expression effect professional development of a teacher. The most important implications of the research done are:

1. Students, who participated in different extra curriculum activities and clubs at school, tend to join clubs and art groups at university. They usually are active participants in the city cultural events, concerts, exhibitions, etc.
2. Both groups (students and teachers) declare that they participate in art groups, clubs, etc. to satisfy need for meaningful leisure time spending; they tend to choose doing things they like personally, which shows the importance of self-expression of a person.
3. The analysis of possibilities to improve skills of artistic expression qualifying teachers has shown that individual approach to the problem is essential. Work environment is vital when dealing with improvement of such skills. The further analysis seems to be prospective.

Keywords: artistic expression, siciocultural expression, teachers' qualification course, art group.

PRIEDAI

Gerbiamas mokytojau,

Saviraiška – asmenybės prigimties ir patirties realizavimas veikloje ir elgesyje. Mokytojui yra svarbu kokybiškai reikštis socialinėje aplinkoje, o ne tik mokėti dirbti klasėje. Todėl mokykla turėtų padėti asmeniui atsiskleisti socialinėje ir kultūrinėje erdvėje, būtų ne tik gimtosios kultūros vartotojas, bet ir kūrėjas. To siekiama remiantis mokytojo ir moksleivio sociokultūrinę raišką. Ši aplinkybė verčia išskirti sociokultūrinę raišką kaip aktualią moksleivių ugdymo ir mokytojų rengimo nuostatą. Ši anketa skirta meno mokytojų sociokultūrinės meninės raiškos galimybių analizei.

Tyrimą atlieka Šiaulių Universiteto Edukologijos fakulteto 2 k. magistrantė Raimonda Gečienė.

Apklausa ANONIMINĖ, todėl PAVARDĖS nurodyti nereikia. Man rūpi tik Jūsų atsakymų turinys.

Ačiū, kad sutikote dalyvauti Šiaulių mokyklų meno mokytojų atliekamame tyrime.

Labai dėkoju už išsamius ir nuoširdžius atsakymus.

Prašyčiau atsakyti keletą klausimų apie save

1. Lytis (atsakymą pabraukite) Vyras Moteris
2. Amžius
3. Pedagoginis stažas metų
4. Jūs esate:
a) muzikos mokytojas; b) dailės; c) šokių; d) teatro e) kita(parašykite).....
5. Jūsų kvalifikacinė kategorija: a) mokytojas; b) vyr. mokytojas, c) metodininkas; d) ekspertas.

1. Kas turėjo reikšmės Jūsų profesiniam apsisprendimui? (Tinkamiausią atsakymą pažymėkite X)

Noras įsigyti aukštąjį išsilavinimą;
savo pedagoginių sugebėjimų suvokimas;
siekinas padėti jaunimui;
atsitiktinumas;
susidomėjimas dėstomu dalyku (muzika, daile);
kiti dalykai (parašykite).....

2. Kas daro įtaką jūsų dabartinei meninei kultūrai? (Tinkamiausią atsakymą pažymėkite X).

šeima;
klubai;
įvairūs renginiai (visuomeniniai);

bažnyčia;
draugai;
televizija;
viešoji nuomonė;
kita (parašykite).....

3. Ar lankote muziejus, parodas? (Tinkamiausią atsakymą apibraukite)

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
d) labai retai (kartą per du metus); e) ne.

4. Ar lankote teatrus, spektaklius? (Tinkamiausią atsakymą apibraukite)

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
d) labai retai (kartą per du metus); e) ne.

5. Ar lankote kiną? (Tinkamiausią atsakymą apibraukite)

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
d) labai retai (kartą per du metus); e) ne.

6. Ar vaikštote į koncertus? (Tinkamiausią atsakymą apibraukite).

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
d) labai retai (kartą per du metus); e) ne.

7. Ar dalyvaujate kokiame meno kolektyve? Jei taip, tai kokiam? (parašykite)

.....
Jei Ne, kodėl? (parašykite).....

Ir pereikite prie 10 klausimo.

8. Kas Jus paskatino įsijungti į meno kolektyvo veiklą? (Tinkamiausią atsakymą apibraukite)

- a) pasiūlė kolegos;
b) pasikvietė meno vadovas;
c) nusprendžiau pats;
d) kita (parašykite).....

9. Koks motyvas labiausiai Jus skatino pasirinkti ir lankyti meno kolektyvą?

- a) noras patenkinti poreikius, pomėgius;
b) pareiga;
c) pažintinis interesas, smalsumas, noras sužinoti ką nors naujo;
d) noras susirasti draugų, bendraminčių;
e) kita (parašykite)

10. Ar turite subūrę savo meno kolektyvą (-us)? Jei taip, tai kokį (-ius)? (parašykite)

.....

Jei NE, kodėl?(Parašykite.....)

Ir pereikite prie 12 klausimo.

11. Prašome pažymėti, ar sutinkate su išvardintais teiginiais? (Vienam teiginiui **TIK VIENAS** atsakymas).

Jūsų darbas meno kolektyvo veikloje :	Vertinimas		
	Nesuti nku	Iš dalies	Sutinku
Atveria galimybes saviraiškai, kūrybiniam veiksmui			
Suteikia malonumą, pasitenkinimą			
Reikalauja vadybinių sugebėjimų			
Suteikia daugiau pasitikėjimo savimi			
Moko reiklumo sau			
Atveria galimybes išreikšti asmeninius sugebėjimus			
Ugdo sugebėjimą interpretuoti kūrinius			
Reikalauja komandinio darbo įgūdžių, pagarbos kitiems			
Atveria galimybę pasiekti svarių rezultatų mene			
Suteikia galimybę būti aktyviam (-iai)ir naudinga (-ai)visuomenei			
Skatina savišvietą, profesinį tobulėjimą			

12. Jūsų studijų ar praktikos metu apie galimybę kurti meno kolektyvus, jiems vadovauti, būti aktyviems bei naudingiems visuomenei, buvo:

a) labia daug kalbėta, diskutuota b) Tik užsiminta c) Nekalbėta apie tai

13. Ar būtini šių dalykų įgūdžiai pedagoginiame darbe?

	Tikrai taip	Lyg ir taip	Nežinau	Lyg ir ne	Tikrai ne
Kompiuterinis raštingumas					
Saviraiškos, kūrybinės veiklos įgūdžiai					
Pedagoginio bendravimo įgūdžiai					
Vadybos pagrindai					

14. Ar esate patenkintas:

	Labai patenkintas	Patenkintas	Nepatenkintas	Labai nepatenkintas
Mokymo(si) sąlygomis (meno priemonėmis) mokykloje				
Mokymo(si) aplinka				
Gaunamu profesiniu išsilavinimu				

AČIŪ

6. Ar dalyvaujate visuomeniniuose renginiuose? (Tinkamą atsakymą apibraukite).

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
- d) labai retai (kartą per du metus); e) ne

7. Ar lankote teatrus, spektaklius? (Tinkamą atsakymą apibraukite).

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
- d) labai retai (kartą per du metus); e) ne

8. Ar lankote kiną? (Tinkamą atsakymą apibraukite.)

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
- d) labai retai (kartą per du metus); e) ne

9. Ar vaikštote į koncertus? (Tinkamą atsakymą apibraukite).

- a) Taip (1-2 kartus per mėnesį); b) kartais (1-2 kartus per pusmetį); c) retai (kartą per metus);
- d) labai retai (kartą per du metus); e) ne

10. Kokį meno kolektyvą dabar lankote universitete? (Tinkamą atsakymą (-us) apibraukite.)

- a) chorą; b) teatro kolektyvą; c) folklorinį kolektyvą; d) šokių kolektyvą;
- e) instrumentinės muzikos kolektyvą; f) kita (parašykite).....

Jei nelankote, kodėl? (parašykite).....

Ir pereikite prie 16 klausimo.

11. Kas Jus paskatino įsijungti į meno kolektyvo veiklą? (Tinkamą atsakymą apibraukite).

- a) paskatino tėvai;
- b) įkalbėjo draugai;
- c) pasiūlė dėstytojai;
- d) tai buvo mano sprendimas;
- e) kita (parašykite).....

12. Koks motyvas labiausiai Jus skatino pasirinkti ir lankyti meno kolektyvą? (Tinkamą atsakymą apibraukite).

- a) noras patenkinti poreikius, pomėgius;
- b) pareiga;
- c) pažintinis interesas, smalsumas, noras sužinoti ką nors naujo;
- d) noras susirasti draugu;
- e) manau, kad to reikia mano būsimai profesijai;
- f) kita (parašykite).....

13. Nuo mažiausio iki didžiausio balo (nuo 1 iki 10) įvertinkite išvardintus teiginius

Veiklą meno kolektyve vertinu už tai, nes:	Balas
Gerina bendravimo kokybę	
Padedą geriau suvokti meną	
Suteikia galimybę keliauti	
Moko komandinio darbo	
Ugdo pasitikėjimą savo jėgomis	
Skatina saviraišką ir kūrybiškumą	
Yra salygos įgyti naujų kompetencijų	
Užtikrina pripažinimą už kolektyvo ribų	
Atveria galimybes naujoms pažintims	
Tai puikus būdas atsipalaiduoti po įtemptų paskaitų	

14. Prašome pažymėti, ar sutinkate su išvardintais teiginiais?(Vienam teiginiui TIK VIENAS atsakymas, žymėkite ×).

Dalyvavimas meno kolektyvo veikloje :	Vertinimas		
	<i>Nesutinku</i>	<i>Iš dalies</i>	<i>Sutinku</i>
Atveria galimybes saviraiškai, kūrybiniam veiksmui			
Suteikia malonumą, pasitenkinimą			
Reikalauja vadybinių sugebėjimų			
Suteikia daugiau pasitikėjimo savimi			
Moko reiklumo sau			
Atveria galimybes išreikšti asmeninius sugebėjimus			
Ugdo sugebėjimą interpretuoti kūrinius			
Reikalauja komandinio darbo įgūdžių, pagarbos kitiems			
Atveria galimybę pasiekti svarių rezultatų mene			
Suteikia galimybę būti aktyviam (-iai) ir naudingam (-ai) visuomenei			
Skatina savišvietą, profesinį tobulėjimą			

15. Ką norėtumėte keisti meno kolektyvo veikloje?

<i>Kaitos sritys</i>	<i>Pasiūlymai</i>
Vadovo atžvilgiu	
Kūrybinės saviraiškos atžvilgiu	
Organizavimo atžvilgiu	
Bendravimo atžvilgiu	
Kita	

16. Jūsų studijų ar praktikos metu apie galimybę kurti savo meno kolektyvus, jiems vadovauti, būti aktyviems bei naudingiems visuomenei, buvo:

- a) labai daug kalbėta, diskutuota b) Tik užsiminta c) Nekalbėta apie tai

17. Ar šioms disciplinoms studijų metu buvo skiriama pakankamai studijų programos laiko? (Žymėkite x)

<i>Disciplina</i>	<i>Tikrai taip</i>	<i>Lyg ir taip</i>	<i>Nežinau</i>	<i>Lyg ir ne</i>	<i>Tikrai ne</i>
Kompiuterinis raštingumas					
Saviraiškos, kūrybinės veiklos įgūdžiai					
Pedagoginio bendravimo įgūdžiai					
Vadybos pagrindai					

AČIŪ

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Raimonda Gečienė

**SOCIOKULTŪRINĖS MENINĖS RAIŠKOS TOBULINIMAS UGDANT
BŪSIMUS MOKYTOJUS**

Magistro darbo priedai

*Magistro darbo vadovas -
Prof. dr. Jonas Kievišas*

2008